

Hankasalmi

HANKASALMEN KUNTA

Tilinpäätös

ja

toimintakertomus 2012

1. TOIMINTA JA TALOUS	5
1.1. Hankasalmen kunnan strategia 2010-2014	5
1.2. Kunnan hallinto.....	6
1.3. Henkilöstötilinpäätös	9
1.4. Kunnan toiminnan ja talouden kehitys.....	9
1.4.1. Kuntatalouden taloudellisten tavoitteiden toteutuminen.....	10
1.5. Selonteko sisäisen valvonnan järjestämisestä	12
1.6. Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus.....	14
1.6.1. Tilikauden tuloksen muodostuminen.....	14
1.6.2. Toiminnan rahoitus	15
1.7. Rahoitusasema ja sen muutokset	17
1.8. Kokonaistulot ja - menot.....	20
1.9. Kuntakonsernin toiminta ja talous.....	21
1.9.1. Yhdistelmä konsernitilinpäätökseen sisältyvistä yhteisöistä	21
1.9.2. Konsernin toiminnan ohjaus	22
1.9.3. Konsernin tytäryhteisöjen keskeiset tapahtumat	22
1.9.4. Selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä	23
1.9.5. Konsernitilinpäätös ja sen tunnusluvut.....	24
1.10. Tilikauden tuloksen käsittely ja talouden tasapainottamistoimenpiteet	27
1.10.1. Kunnanhallituksen esittely tuloksen käsittelystä.....	27
1.10.2. Talouden tasapainottamistoimenpiteet.....	27
2. TALOUSARVION TOTEUTUMINEN.....	28
2.1. Keskusvaalilautakunta.....	29
2.2. Tarkastuslautakunta	30
2.3. Kunnanhallitus	31
2.3.1. Keskus- ja luottamushenkilöhallinto	32
2.3.2. Yleishallinto.....	34
2.3.3. Maaseutu- ja työllistämispalvelut.....	36
2.4. Perusturvalautakunta.....	39
2.4.1. Sosiaalitoimi.....	39
2.4.2. Sosiaalipalvelut.....	40
2.4.3. Kotihoito ja vanhustyö	45
2.4.4. Terveyspalvelut.....	49
2.5. Sivistyslautakunta	54
2.5.1. Peruskoulut	55
2.5.2. Lukio.....	60
2.5.3. Kansalaisopisto.....	62
2.5.4. Kulttuuritoimi.....	66
2.5.5. Kirjasto	69
2.5.6. Liikuntatoimi	72
2.5.7. Nuorisotoimi	74
2.5.8. Päivähoito	77

2.6.	Ympäristölautakunta	81
2.6.1.	Ympäristönhuoltopalvelut.....	83
2.6.2.	Asunto- ja lupapalvelut	86
2.6.3.	Kunnallistekniset palvelut	90
2.6.4.	Pelastustoimi	93
2.6.5.	Talon palvelut.....	93
2.6.6.	Varikko	96
2.6.7.	Konsernin kiinteistöhallinto	98
2.7.	Tuloslaskelman toteutuminen	100
2.8.	Investointien toteutuminen	102
2.9.	Rahoitusosan toteutuminen	106
2.10.	Yhteenveto määrärahojen ja tuloarvioiden toteutumisesta	107
3.	TILINPÄÄTÖSLASKELMAT	109
3.1.	Tuloslaskelma	109
3.2.	Rahoituslaskelma	110
3.3.	Tase	111
3.4.	Konsernilaskelmat	113
3.5.	Tilinpäätöksen liitetiedot	117
3.5.1.	Tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot	117
3.5.2.	Tuloslaskelman liitetiedot	117
3.6.	Tasetta koskevat liitetiedot	120
3.6.1.	Taseen vastaavia koskevat liitetiedot.....	120
3.6.2.	Taseen vastattavia koskevat liitetiedot	125
3.7.	Vakuuksia ja vastuusitoumuksia koskevat liitetiedot	126
3.8.	Henkilöstöä koskevat liitetiedot	127
3.9.	Konsernitilinpäätöksen laatimisperusteet	128
3.9.1.	Tuloslaskelman liitetiedot	128
3.9.2.	Tasetta koskevat liitetiedot.....	129
3.9.2.1.	Taseen vastaavia koskevat liitetiedot	129
3.9.2.2.	Taseen vastattavia koskevat liitetiedot	129
3.9.2.3.	Vakuuksia ja vastuusitoumuksia koskevat liitetiedot.....	130
4.	LASKENNALLISESTI ERIYTETYN VESIHUOLTOLAITOKSEN TILINPÄÄTÖSLASKELMAT	131
5.	TILINPÄÄTÖKSEN ALLEKIRJOITUKSET JA TILINPÄÄTÖSMERKINTÄ	133
6.	KUVAUS KIRJANPITOJÄRJESTELMÄSTÄ JA KIRJANPIDOSSA KÄYTETYISTÄ KIRJOISTA	134

KUNNANJOHTAJAN KATSAUS

Hankasalmen kunnan talouden tasapainottaminen vuoden 2012 kuluessa onnistui osittain. Vuoden 2011 yli miljoonan euron tappio ei vuoden 2012 tilinpäätöksessä toistu. Erittäin huolestuttava käyttötalouden tila kunnassa kuitenkin edelleen on, kun tilinpäätös toisena vuonna peräkkäin painuu miinukselle ja vuosi 2012 on 318 000 euroa alijäämäinen.

Tulos on kuitenkin vähintään välttävä, kun muistetaan, että kunnan valtionosuuksia leikattiin vuodelle 2012 kaikkiaan noin 800 000 euroa. Noin 500 000 euroa tuloja katosi peruspalvelujen valtionosuusleikkauksien vuoksi ja reilut 300 000 euroa kiinteistöveron poistuttua verotulotasausjärjestelmän piiristä.

Taloutta tasapainotettiin vuodelle 2012 ja vuoden 2012 kuluessa monilla tavoin. Muun muassa verotuksen tasoa niin kiinteistöveron kuin tuloverotuksen kohdalla korotettiin, kunnan johtamisjärjestelmää madallettiin, peruspalveluissa esimerkiksi asumispalveluja toteutettiin uusilla toimintavoilla ja sivistystoimissa esimerkiksi vapaa-aikatoimissa tehtiin tehtävien uudelleen järjestelyjä.

Uusia keinoja on kuitenkin edelleen löydettävä, sillä kuntien valtionosuuksiin on tulevana vuosina kohdentumassa leikkauksia ja väestön huoltosuhde kasvaa jatkossakin myös Hankasalmella. Lisäksi kunnille on annettu velvoite lyhentää rakennusinvestointien poistoajoja.

Vuonna 2012 käyttötalouden tulot kattoivat käyttötalouden menot, eli vuosikate on positiivinen 781 000 euroa. Poistoja ei vuosikatteesta pystytä täysin kattamaan eikä välttämättömiä investointeja tulo-rahoituksella rahoittamaan, eli kunnan tilikauden tulos on kuitenkin alijäämäinen. Toimintakate, eli kunnan palvelujen aiheuttamat nettokulut, kasvoi edellisen vuoden tilinpäätökseen nähden 3,1 %, eli sangen maltillisesti. Verotulot kasvoivat 5,2 %, missä suuri merkitys on veroprosenttien korottamisella. Valtionosuudet kasvoivat yli 7 % siitä huolimatta, että niiden kasvusta leikattiin pois merkittävä summa.

Kunnan käyttötalouden ongelmat pohjautuivatkin vuoden 2011 tulokseen ja sen aiheuttaneisiin lastensuojelun ja terveydenhoidon kuluihin. Esimerkiksi lastensuojelun menojen taso on vuodesta 2011 pysynyt korkeana ja sen vaikutuksia ei ole pystytty kokonaan nopealla aikataululla monista toimenpiteistä huolimatta kattamaan muiden menojen kautta yhden vuoden kuluessa.

Käyttötalouden haasteisiin meidän on jatkossa löydettävä ratkaisuja. Alijäämäisiä tilinpäätöksiä emme vuodesta toiseen voi tehdä. Toisaalta emme saa unohtaa sitä, että kunnan tehtävä on turvata kuntalaisille hyvä arki Hankasalmella – välttämättömiä arjen palveluja emme saa liiaksi leikata taloutta tasapainottaessamme.

Käyttötalouden ongelmista huolimatta tilinpäätös luo uskoa tulevaisuuteen. Velkataakamme on sangen kevyt ja se mahdollistaa kunnalle välttämättömien investointien toteuttamisen tulevana vuosina. Ja mikä tärkeintä vuonna 2012 toiminnalliset tavoitteet pystyttiin sangen hyvin hallintokunnittain saavuttamaan. Hyvän arjen Hankasalmi toteutui vuoden 2012 kuluessa!

1. TOIMINTA JA TALOUS

1.1. Hankasalmen kunnan strategia 2010-2014

Hankasalmen kunnan tehtävä

(missio)

Hankasalmi on hyvä kunta asua, kasvaa, kasvattaa, ikääntyä, tehdä työtä, yrittää ja harrastaa

Visio

Hankasalmi on hyvän arjen kunta

Tehtäväämme toteutamme ja tavoitteeseemme pyrimme seuraavilla arvoilla:

Yhteisöllisyys

Yhteistyökykyisyys

Vastuullisuus

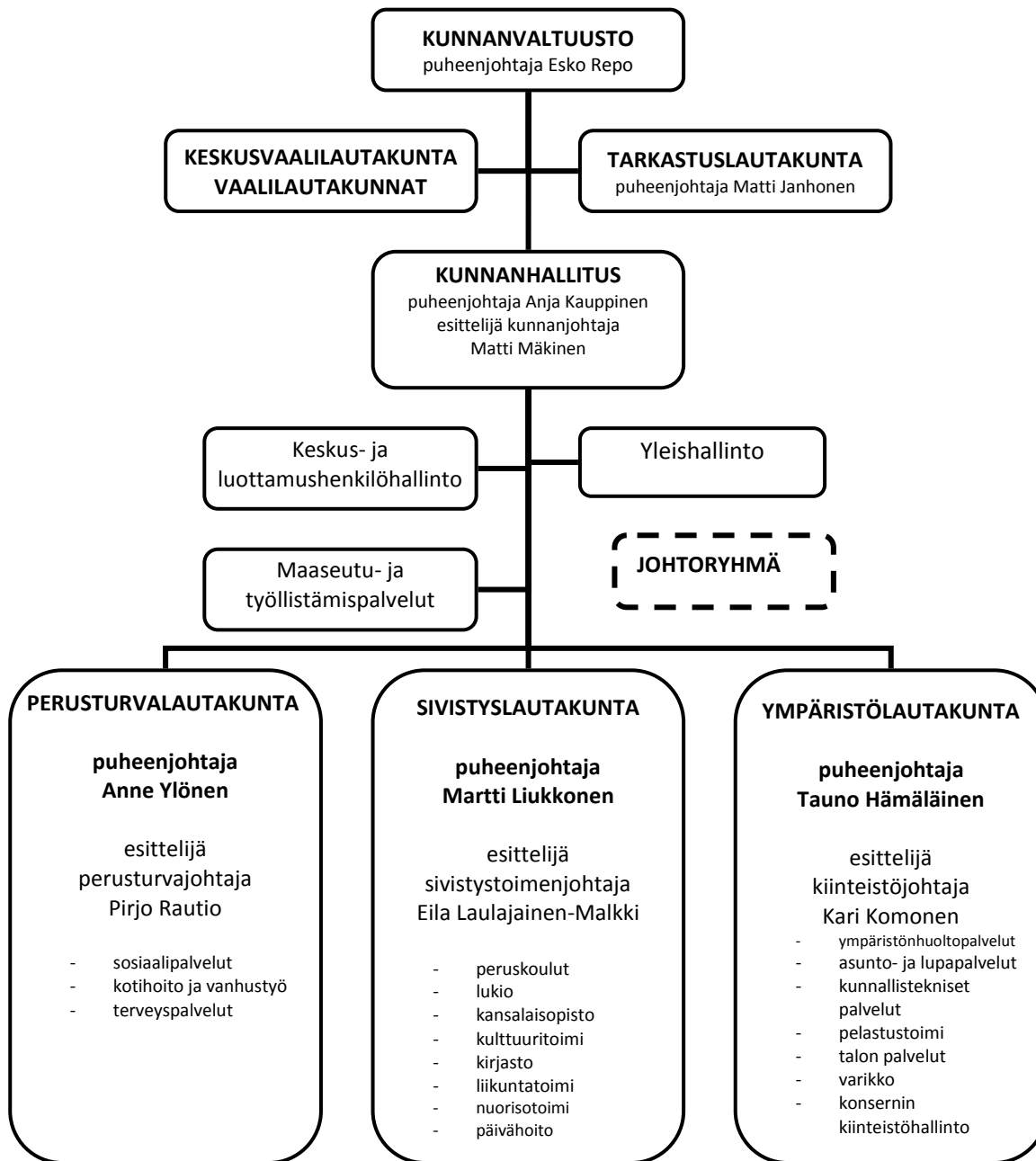
Osallisuus

Yrittäjyys

Päämäärät, joiden kautta arvomme ja tavoitteemme vuosina 2010-2014 toteutuvat:

- 1) Kunnan päätöksentekijät ja työntekijät ovat kiinnostuneita kuntalaisten ja kunnan sidosryhmien mielipiteistä ja ottavat ne huomioon.
- 2) Tehokkaasti ja taloudellisesti järjestetyillä palveluilla on turvattu kuntalaisten hyvinvointi.
- 3) Maaseutumainen Hankasalmi edistää päätöksillään kestäväää kehitystä kuntalaisten tarpeista lähtien.
- 4) Hankasalmella päätösten vaikutukset kuntalaisiin ja yrityksiin arvioidaan valmistelussa.
- 5) Hyvinvoivat ja osaavat työntekijät turvaavat palvelujen vaikuttavuuden ja mahdollisuuden kunnan kehittämiseen.

1.2. Kunnan hallinto

Luottamushenkilöt

Kunnanvaltuusto

Puheenjohtaja	Esko Repo	SDP
1. varapuheenjohtaja	Reijo Keinänen	KESK
2. varapuheenjohtaja	Veli-Matti Saarinen	KOK
jäsenet	Sauli Aitto-oja	KESK
	Terttu Honkonen	VAS
	Tapio Hult	VAS

Kari Häkkinen	VAS
Pekka Häkkinen	SDP
Anne Hämäläinen	KESK
Matti A. Janhonen	VAS
Erkki Jormakka	KESK
Anja Kauppinen	KESK
Terhi Lamminniemi	KOK
Martti Liukkonen	KESK
Pertti Loivamaa	SDP
Antero Manninen	KESK
Lasse Nortunen	PS
Maarit Nisu	KD
Jarno Pirkkalainen	SDP
Topi Puttonen	KD
Minna Pynnönen	SDP
Esko Pöyhönen	KESK
Arto Rämö	KESK
Tuomo Silvast	KESK
Reijo Tikka	KESK
Asta Tillikainen	SDP
Irina Vammelvirta– Vehviläinen	KESK

Kunnanhallitus

Puheenjohtaja	Anja Kauppinen	KESK
1. varapuheenjohtaja	Tapio Hult	VAS
2. varapuheenjohtaja	Reijo Tikka	KESK
jäsenet	Leena Kurra	SDP
	Terhi Lamminniemi	KOK
	Pertti Loivamaa	SDP
	Antero Manninen	KESK
	Tuomo Silvast	KESK
	Irina Vammelvirta– Vehviläinen	KESK

Keskusvaalilautakunta

Puheenjohtaja	Pirjo Pellinen
varapuheenjohtaja	Paavo Valkonen
jäsenet	Sari Manninen
	Veli-Matti Nieminen
	Jari Tuukkanen

Tarkastuslautakunta

Puheenjohtaja	Matti A. Janhonen
varapuheenjohtaja	Maarit Nisu
jäsenet	Erkki Flink

Esko Rajala
Tuija Tuivio

Perusturvalautakunta

Puheenjohtaja	Anne Ylönen
varapuheenjohtaja	Terttu Honkonen
jäsenet	Sauli Aitto-oja
	Virve Hakkarainen
	Pekka Häkkinen
	Leena Jäntti
	Toivo Korhonen
	Lasse Nortunen
	Vesa Valkonen

Sivistyslautakunta

Puheenjohtaja	Martti Liukkonen
varapuheenjohtaja	Jarno Pirkkalainen
jäsenet	Irma Hytönen
	Johanna Hytönen
	Anne Hämäläinen
	Ritva Pyykkönen
	Esko Pöyhönen
	Tanja Sysmälinen
	Jari Tuukkanen

Ympäristölautakunta

Puheenjohtaja	Tauno Hämäläinen
varapuheenjohtaja	Jussi Hyvönen
jäsenet	Salla-Birgitta Elers
	Erkki Jormakka
	Ari Leinonen
	Kaisa Lundberg
	Helvi Möttö
	Arto Rämö
	Asta Tillikainen

Ympäristölautakunnan valvontajaosto

Puheenjohtaja	Arto Rämö
varapuheenjohtaja	Salla Birgitta Elers
jäsenet	Heikki Jääskeläinen
	Miriam Saavedra Ramirez
	Jari Tuukkanen

Tilintarkastus

Tilintarkastajana toimii BDO Auditor Oy JHHT-yhteisö, vastuunalaisena tilintarkastajana JHTT- tilintarkastaja Erkki Ollila.

1.3. Henkilöstötilinpäätös

Henkilöstötilinpäätös käsitellään edellisvuosien tapaan omana erillisenä asiakirjana, henkilöstökertomuksena.

Tilinpäätöksen liitetiedoissa esitetään henkilöstön lukumäärä 31.12.2012 vastuualueittain sekä henkilöstökulujen yhteismäärä.

1.4. Kunnan toiminnan ja talouden kehitys

Kunnan asukasluku oli vuoden 2012 lopussa 5457. Väestön muutos oli - 34. Kunnan työttömyysaste koko vuonna oli keskimäärin 13,3 % ja vaihteli vuoden aikana 10,6- 16,4 %:n välillä. Vuoden lopussa työttömyysaste oli 15,1 %. Työttömyysaste koko Keski-Suomen alueella oli keskimäärin 12,9 % ja vaihteli vuoden aikana 10,9 - 14,9%:n välillä ja oli vuoden lopussa 14,9%. Jyvässeudulla työttömyysaste oli keskimäärin 12,5%.

Kunnan investointimenot olivat 1,64 milj euroa (brutto). Määrärahavaraus investointeihin talousarviomuutosten jälkeen oli yhteensä 4,37 milj. euroa (brutto).

Talonrakennuskohteiden menot olivat yhteensä 0,48 milj. euroa. Kohteista toteutettiin mm. Aseman asumisparakit, Hilkantien omakotitalon peruskorjaus ryhmäkodiksi, Vapo-Timberin keskuskonttorin muutustyöt ja Metsätähden ilmastointitöiden loppuunsaattaminen. Useita talonrakennuskohteita oli vuoden lopussa keskeneräisenä. Niihin on varattu määrärahat vuoden 2013 investointisuunnitelmassa.

Vesi- ja viemärlaitoksen rakennuskohteista valmistui Niemisjärven yleispuhdistamon rakennustyö, kustannukset 0,54 milj. euroa.

Liikenneväylien sekä puistojen ja leikkipaikkojen peruskorjaus- ym. töihin käytettiin yhteensä 0,28 milj. euroa.

Irtaimen omaisuuden hankintamenot ovat yhteensä 0,3 milj. euroa, lähinnä atk- ja kalusto-hankintoja.

Tasearvon mukaiset investointitulot olivat 0,2 milj.euroa, sisältäen mm. tonttien ja asunto-osakkeiden myyntiä.

Vuonna 2012 Hankasalmen kunnan tilikauden tulos on 340 143,96 euroa alijäämäinen. Alijäämä on 318 202,12 euroa poistoeron lisäyksen jälkeen. Toimintakate oli 0,42 milj. euroa arvioitua suurempi muutettuun talousarvioon verrattuna ja alkuperäiseen talousarvioon verrattuna 1,28 milj. euroa suurempi.

Verotulojen, valtionosuuksien, rahoitustuottojen ja –kulujen kertymä oli 0,71 milj. euroa talousarviota suurempi. Vuosikate on positiivinen 0,78 milj. euroa. Käyttöomaisuuden poistot olivat 1,12 milj. euroa. Vuosikate kattoi poistoja 69,7%.

Kuluvan vuoden tuloksen arvioidaan olevan talousarvion mukaan 6 000 euroa.

1.4.1. Kuntatalouden taloudellisten tavoitteiden toteutuminen

Talouden tunnuslukuja	Mittari	Tp 2011	Ta 2012 (vars.)	Tp 2012
Tulorahoituksen riittävyys juoksevien menojen kattamiseen	Vuosikate (milj. €)	0,1	1,4	0,8
	Vuosikate €/asukas	-22	244	143
	Vuosikate poistoista %	-12	100	70
Maksuvalmius	Kassan riittävyys, pv - keskim. kunnissa 30 pv - riittävä 14 pv -	21	23	22
Käyttötalouden nettomenot	Toimintakate €/asukas	-5336	-5225	-5538
Tulorahoituksen riittävyys pitkän aikavälin menojen kattamiseen				
- lainojen hoitamiseen	Lainanhoitokate > 2 hyvä, 1-2 tyydyttävä. < heikko	0	1,3	1,0
- investointien tekemiseen	Investointien tulorahoitusprosentti	-5,2	35	47,7
Kunnan vakavaraisuus	Omavaraisuusaste %	63,4	61	62,4
	Suhteellinen velkaantuneisuus %	28,2	32	25,6
Vieraan pääoman määrä	Lainamäärä €/asukas	987	1432	845
Toimintatuottojen osuus toimintakuluista, ulkoiset	%	23,2	21,6	23,8
Kunnallisveron taso	Tuloveroprosentti	20	20,5	20,5
Kiinteistöveron taso	Kiinteistöveroprocentti			
	- yleinen	0,90	1,10	1,10
	- vak.asuinrak.	0,40	0,50	0,50
	- muut asuinrak	0,95	1,10	1,10
	- voimalaitos	2,50	2,50	2,50
	Asukasluku 31.12.	5 491	5 540	5 457

**Yhteenveto käyttötalouden toteutumasta
(1000 euroa)**

	Tp 2011	Ta 2012	Muutos	Ta 2012 yht	Tp 2012	Poikkeama	Ylitysoik kv. 10.12.12
Keskusvaalilautakunta							
Tulot	10	18		18	17	-1	
Menot	18	42		42	34	8	
Netto	-8	-24		-24	-17	7	
Tarkastuslautakunta							
Tulot	0	0		0	0	0	
Menot	17	22		22	12	10	
Netto	-17	-22		-22	-12	10	
Kunnanhallitus							
Tulot	4 122	3 671		3 671	4 506	835	
Menot	6 132	5 686	100	5 786	6 365	-579	
Netto	-2 010	-2 015		-2 115	-1 859	256	
Perusturvalautakunta							
Tulot	2 233	1 935		1 935	2 116	181	
Menot	22 850	19 621	760	20 381	21 340	-959	
Netto	-20 617	-17 686	-760	-18 446	-19 224	-778	
Sivistyslautakunta							
Tulot	906	862		862	1 079	217	
Menot	7 373	9 646		9 646	9 674	-28	
Netto	-6 467	-8 784		-8 784	-8 595	189	
Ympäristölautakunta							
Tulot	4 340	4 153		4 153	4 923	770	
Menot	4 524	4 570		4 570	5 439	-869	
Netto	-184	-417		-417	-516	-99	85
Yhteensä							
Tulot	11 611	10 639	0	10 639	12 641	2 002	
Menot	40 914	39 587	860	40 447	42 864	-2 417	
Netto	-29 303	-28 948	-860	-29 808	-30 223	-415	

Tp 2011 lasten päivähoitopalveluiden nettomenot 1 838 ovat sisältyneet perusturvalautakunnan alaisuuteen, ta 2012 ja tp 2012 sivistyslautakunnan alaisuudessa.

Ympäristölautakunnan kustannuspaikalle Vesihuoltolaitokset on valtuusto 10.12.2012 § 44 hyväksynyt nettotuloksen ylityksen 85 000 euroa.

Talouden nettototeuman vertailu edellisvuoteen:

Tarkastuslautakunta	menovähennys 29,4 %
Kunnanhallitus	menovähennys 7,5 %
Perusturvalautakunta	menovähennys 6,8 %
Sivistyslautakunta	menolisäys 32,9 %
Ympäristölautakunta	menolisäys 180,4 %

Kaikkiaan käyttötaloustulot kasvoivat 8,9 %, käyttötalousmenot kasvoivat 4,8 % ja käyttötalousnetto kasvoi 3,1 %.

	muutos ed. vuodesta % (ulkoiset ja sisäiset)
Toimintatulot	
Myyntituotot	14,3
Maksutuotot	8,6
Tuet ja avustukset	5,9
Muut tuotot	-3,4
Toimintamenot	
Henkilöstömenot	5,4
Palvelujen osto	5,0
Aineet ja tarvikkeet	11,2
Avustukset	-1,6
Muut kulut	-1,4

1.5. Selonteko sisäisen valvonnan järjestämisestä

Sisäisen valvonnan tarkoituksena on varmistaa, että kunnan toiminta on taloudellista ja tuloksellista. Lisäksi sisäisellä valvonnalla varmistetaan, että päätösten perusteena oleva tieto on riittävää ja luotettavaa ja lain säännöksiä, viranomaisten ohjeita ja toimielinten päätöksiä noudatetaan ja että omaisuus ja voimavarat turvataan. Sisäisen valvonnan järjestämisestä vastaa kunnanhallitus.

Säännösten, määräysten ja päätösten noudattaminen

Hallintosäännössä määrätään kunnan päätöksenteko- ja kokousmenettelystä. Sisäisen valvonnan ohjeessa määritetään sisäisen valvonnan vastuut ja talouden hoitoon kuuluva valvonta. Konserniohje ohjaa konsernihallinnon hoitamista.

Toimielinten päätösten oikeellisuutta valvotaan siten, että toimielimen pöytäkirja on toimitettava kunnanhallitukselle ja viranhaltijan päätöspöytäkirja asianomaiselle toimielimelle. Delegoidun päätösvallan osalta toimielin voi käyttää tarvittaessa otto-oikeutta ja päättää asiasta uudelleen.

Pääasiassa käytäntö on toiminut moitteettomasti. Jonkin verran on ollut puutteita aikataulujen noudattamisessa.

Tavoitteiden toteutuminen, varojen käytön valvonta, tuloksellisuuden arvioinnin pätevyys ja luotettavuus

Sisäisen valvonnan ohjausjärjestelmä perustuu kunnanhallituksen ohjeeseen sisäisen valvonnan hoitamisesta kunnan organisaatiossa. Ohjausjärjestelmässä keskeisiä toimintoja ovat strateginen – ja taloussuunnittelu, lautakuntien käyttösuunnitelmat sekä laskentajärjestelmä, pääkirjanpito, osto- ja myyntireskontra sekä palkkakirjanpito.

Vastuualueet toimittavat talouden seurantaraportit kunnanhallitukselle neljännesvuosittain. Valtuustoa informoidaan talouden kehittymisestä kunnanvaltuuston kokousten yhteydessä iltakoululuissa ja seminaareissa. Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumista käsitellään kunnanvaltuustossa tilinpäätöksen yhteydessä. Kunnanhallitukselle viedään kuukausittain tiedoksi talousarvion toteutuminen vastuualueittain sekä tuloslaskelma ja raportti maksuvalmiudesta. Talousarvion seurantaraporttien poikkeamien sanallinen arviointi on ollut suppeaa ja ei kaikilta osin ole ollut riittävää.

Riskienhallinnan järjestäminen

Vahinkojen varalta kunnalla on tapaturma- ja vahinkovakuutus, joka kattaa esinevahingot ja henkilöstön vastuuvakuutuksen. Vakuutusosimusten uusimisen yhteydessä on kartoitettu riskiympäristö vakuutusalan asiantuntijoiden kanssa. Riskienhallinta on osa päivittäistä toimintaa työpaikoilla. Kunkin vastuualueen on kartoitettava omat rahoitus-, henkilöstö-, omaisuus- ja toimintariskit.

Vuoden 2011 kuluessa kuntaan luotiin riskienhallintaan riskienarvioinnin ja –hallinnan työvälineet osana Johtamisen käsikirjan aineistoa. Kunnanvaltuusto hyväksyi uuden toimintatavan perusteet kokouksessaan 29.10.2012 ja niitä aletaan toteuttaa kunnassa vuoden 2013 kuluessa.

Työsuojelupäällikkö yhdessä työsuojelutoimikunnan kanssa valvoo työoloja kunnassa. Sisäilmatyöryhmä puolestaan tarkastelee työtilojen – olojen turvallisuutta. Tarvittaessa sen johdolla teetetään sisäilmatutkimuksia, jotka ohjaavat tarvittaviin kunnostustoimenpiteisiin.

Omaisuuksien hankinnan, luovutuksen ja hoidon valvonta

Omaisuuksien hankinnan, luovutuksen ja hoidon valvonta perustuu mm. sisäisen valvonnan ohjeeseen ja hallintosäätöön. Toimielimet nimeävät vuosittain vastuualueellaan henkilöt, jotka ovat oikeutettuja hyväksymään laskuja sekä päättävät hankintavaltuuksien euromääräiset rajat viranhaltijoittain. Valtionosuutta saavissa hankkeissa noudatetaan avustuspäätöksissä määrättyjä ehtoja.

Sopimustoiminta

Sopimusriskejä pyritään arvioimaan mahdollisimman kattavasti sopimusta valmisteltaessa. Erillistä sopimuksen hallintajärjestelmää kunnassa ei ole käytössä. Tilivelvollisilla viran- ja toimenhaltijoilla on velvollisuus seurata sopimusehtojen noudattamista ja vanhentumisaikoja.

Arvio sisäisen tarkastuksen järjestämisestä

Sisäisen valvonnan toimivuudesta koko kunnan tasolla vastaa kunnanhallitus Vastuualueiden esimiehet vastaavat siitä, että sisäisen valvonnan menetelmät ovat käytössä ja sisältyvät päivittäisiin toimintaruteeneihin.

Toimielinten tehtävä on seurata alaistensa viran-/toimenhaltijoiden päätöksiä ja tarvittaessa käyttää otto-oikeutta. Viranhaltijoiden on pidettävä päätöksistään pöytäkirjaa. Toimielinten tulee valvoa, että päätökset on tehty viran-/toimenhaltijan toimivallan puitteissa. Lautakuntien samoin kuin viranhaltijoiden päätökset on pidettävä asianmukaisesti nähtävillä, ne on annettava tiedoksi ja pantava täytäntöön.

Sisäisen valvonnan ohje kuntaan on valmistunut vuonna 2009. Johtamisen käsikirja ohjaamaan kunnan tavoiteasetantaa ja riskienhallintaa on hyväksytty syksyllä 2012. Vuoden 2013 kuluessa riskienarviointi toteutetaan kunnassa kaikissa toimipisteissä näiden asiakirjojen ohjaamana. Ohjaavan riskienarviointijärjestelmän puute nähtiin vuosina 2011 ja 2012 keskeisimmäksi seikaksi korjata sisäisessä tarkastuksessa kunnassa ja nyt se työ on saatu valmiiksi.

1.6. Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus

Tilikauden tuloksen muodostumista kuvataan tuloslaskelmassa ja toiminnan rahoitusta kuvataan rahoituslaskelmassa. Molempien laskelmien ja niistä laskettavien tunnuslukujen tehtävänä on osoittaa kunnan rahoituksen riittävyyttä. Laskelmiin otetaan vain ulkoiset tulot ja menot.

1.6.1. Tilikauden tuloksen muodostuminen

Tuloslaskelmassa selvitetään tilikaudelle jaksotettujen tulojen ja menojen sekä kunnan tulo-rahoituksen riittävyyttä.

TULOSLASKELMA JA SEN TUNNUSLUVUT

1000 euroa	2012	2011
Toimintatuotot	9 449	8 861
Toimintakulut	-39 672	-38 164
Toimintakate	-30 223	-29 303
Verotulot	13 784	13 096
Valtionosuudet	17 228	16 043
Rahoitustuotot ja -kulut	-8	41
Korkotuotot	10	45
Muut rahoitustuotot	158	166
Korkokulut	-168	-154
Muut rahoituskulut	-8	-16
Vuosikate	781	-123
Poistot ja arvonalentumiset	-1 121	-1 003
Tilikauden tulos	-340	-1 126
Poistoeron lisäys (-), vähennys (+)	22	22
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-318	-1 104

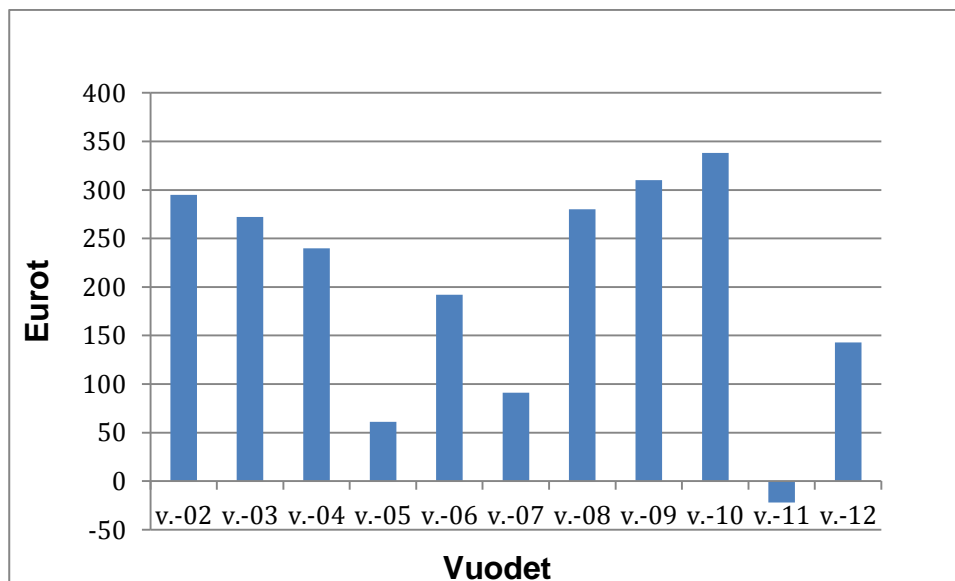
TULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT	2012	2011
Toimintatuotot/Toimintakulut, %	23,8	23,2
Toimintakate, euroa/asukas	-5 538	-5 336
Vuosikate/Poistot %	70	-12
Vuosikate, euroa/asukas	143	-22
Asukasluku 31.12.	5 457	5 491

Toimintakate ilmoittaa paljonko käyttötalouden kuluista jää katettavaksi verotuloilla ja valtionosuuksilla.

Vuosikate osoittaa tulorahoituksen, joka jää käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainan lyhennyksiin. Vuosikate on keskeinen kateluku arvioitaessa tulorahoituksen riittävyyttä. Perusoletus on että, mikäli vuosikate on siitä vähennettävien poistojen suuruinen, kunnan tulorahoitus on riittävä. Jos vuosikate on alijäämäinen, on tulorahoitus heikko.

Hankasalmen kunnan vuosikate €/asukas

Vuosikate 2002-2012

1.6.2. Toiminnan rahoitus

Rahoituslaskelmassa esitetään erikseen tulorahoituksen ja investointien nettomäärä ja rahoitustoiminnan eli anto- ja ottolainauksen, oman pääoman ja maksuvalmiuden muutosten nettomäärä. Näiden kahden nettomäärän erotus tai summa osoittaa kunnan kassavarojen muutoksen tilikaudella.

RAHOITUSLASKELMA JA SEN TUNNUSLUVUT

1000 euroa	2012	2011
Toiminnan rahavirta	717	-204
Vuosikate	781	-123
Satunnaiset erät	0	0
Tulorahoituksen korjaukset	-64	-81
Investointien rahavirta	-1 375	-1 989
Investointimenot	-1 639	-3 157
Rahoitusosuudet investointimenoihin	0	782
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	264	386
Toiminnan ja investointien rahavirta	-658	-2 193
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten lisäykset	-29	-91
Antolainasaamisten vähennykset	0	0
Lainakannan muutokset	-810	2 715
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	0	3 500
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-760	-985
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-50	200
Oman pääoman muutokset		
Muut maksuvalmiuden muutokset	1 603	-619
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	2	6
Vaihto-omaisuuden muutos	7	-10
Saamisten muutos	1 147	-1 154
Korottomien velkojen muutos	447	540
Rahoituksen rahavirta	764	2 005
Rahavarojen muutos	106	-188
Rahavarojen muutos	106	-188
Rahavarat 31.12.	2 549	2 443
Rahavarat 1.1.	2 443	2 631
RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT	2012	2011
Investointien tulorahoitus, %	47,7	-5,2
Pääomamenojen tulorahoitus, %	32,2	-3,6
Lainanhoitokate	1,0	0,0
Kassan riittävyys, pv	22	21
Asukasluku 31.12.	5 457	5 491

Investointien tulorahoitus %-tunnusluku kertoo kuinka paljon investointien omahankintamenoista on rahoitettu tulorahoituksella.

Pääomamenojen tulorahoitus %-tunnusluku osoittaa vuosikatteen prosenttiosuuden investointien omahankintamenojen, antolainojen nettolisäyksen ja lainanlyhennyksen yhteismäärästä.

Lainanhoitokate kertoo kunnan tulorahoituksen riittävyden vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun. Tulorahoitus riittää lainojen hoitoon, jos tunnusluvun arvo on 1 tai suurempi. Kun luvun tunnusarvo on alle 1, joudutaan vieraan pääoman hoitoon ottamaan lisälainaa, realisoimaan omaisuutta tai vähentämään rahavaroja.

Kunnan lainanhoitokyky on hyvä, jos tunnusluvun arvo on yli 2, tyydyttävä, kun tunnusluku on 1-2 ja heikko, kun tunnusluvun arvo jää alle yhden.

1.7. Rahoitusasema ja sen muutokset

Rahoituksen rakennetta kuvataan taseen ja siitä laadittavien tunnuslukujen avulla. Hankasalmen kunnan tarkka tase on tilinpäätöslaskelmissä.

TASE JA SEN TUNNUSLUVUT

1000 euroa	2012	2011
VASTAAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT	23 791	23 473
Aineettomat hyödykkeet	118	35
Aineettomat oikeudet	118	35
Aineelliset hyödykkeet	20 437	20 016
Maa- ja vesialueet	1 861	1 868
Rakennukset	15 078	15 287
Kiinteät rakenteet ja laitteet	2 770	2 107
Koneet ja kalusto	320	403
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	408	351
Sijoitukset	3 236	3 422
Osakkeet ja osuudet	3 236	3 422
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	768	109
Valtion toimeksiannot	59	109
Lahjoitusrahastojen erityiskatteet	709	0
VAIHTUVAT VASTAAVAT	4 978	5 996
Vaihto-omaisuus	34	40
Muu vaihto-omaisuus	34	40
Saamiset	2 395	3 512

Pitkäaikaiset saamiset	832	839
Myyntisaamiset	101	122
Lainasaamiset	731	717
Lyhytaikaiset saamiset	1 563	2 673
Myyntisaamiset	893	1 283
Lainasaamiset	19	0
Siirtosaamiset	11	20
Muut saamiset	640	1 370
Rahoitusarvopaperit	215	201
Muut arvopaperit	215	201
Rahat ja pankkisaamiset	2 334	2 243
VASTAAVAA YHTEENSÄ	29 537	29 578
VASTATTAVAA		
OMA PÄÄOMA	18 274	18 592
Peruspääoma	18 669	18 669
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	-77	1 027
Tilikauden yli-/alijäämä	-318	-1 104
POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET	154	175
Vapaaehtoiset varaukset		
Investointivaraukset		
Poistoero	154	175
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	754	93
Valtion toimeksiannot	31	78
Lahjoitusrahastojen pääomat	709	0
Muut toimeksiantojen pääomat	14	15
VIERAS PÄÄOMA	10 355	10 718
Pitkäaikainen	4 182	4 929
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	3 770	4 450
Lainat julkisyhteisöiltä	80	160
Liittymismaksut ja muut velat	332	319
Lyhytaikainen	6 173	5 789
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	680	680
Lainat julkisyhteisöiltä	80	130
Saadut ennakot	0	0
Ostovelat	2 301	2 151

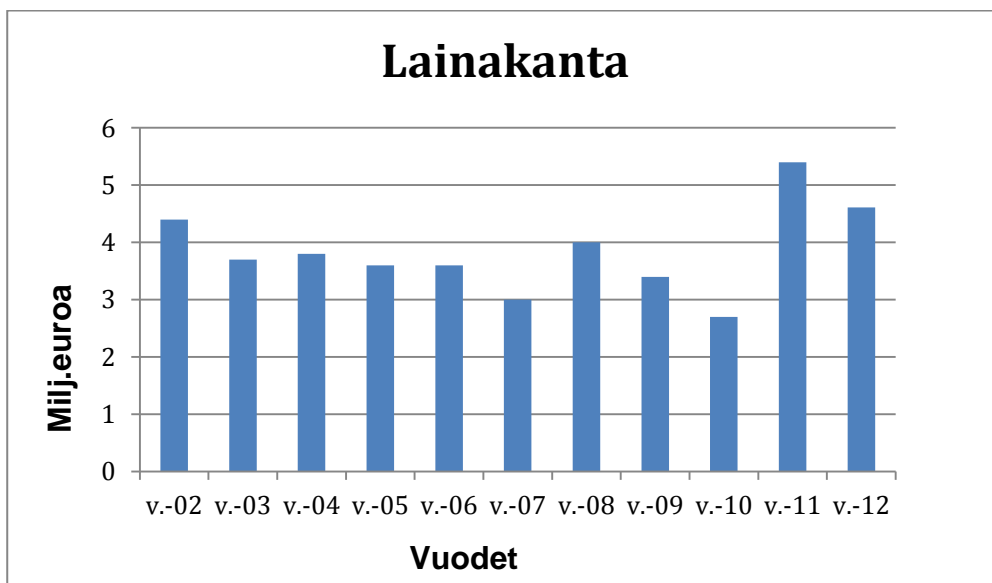
Siirtovelat	2 468	2 180
Muut velat	644	648
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	29 537	29 578
TASEEN TUNNUSLUVUT	2012	2011
Omavaraisuusaste, %	62,4	63,4
Rahoitusvarallisuus €/asukas	-1	-1
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	25,6	28,2
Kertynyt yli-/alijäämä, 1000 €	-395	-77
Kertynyt yli-/alijäämä, €/asukas	-72	-14
Lainakanta 31.12., 1000 €	4 610	5 420
Lainakanta €/asukas	845	987
Asukasluku 31.12.	5 457	5 491

Omavaraisuusaste mittaa kunnan vakavaraisuutta, alijäämän sietokykyä ja sen kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä tähtäimellä. Omavaraisuuden hyvänä tavoitetasona pidetään 70 %:a. Mikäli omavaraisuusaste on 50 % tai pienempi, merkitsee se merkittävän suurta velkarasitetta.

Suhteellinen velkaantuneisuus %-tunnusluku kertoo, kuinka paljon kunnan kokonaistuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun. Suhteellinen velkaantuneisuus on omavaraisuusastetta käyttökelpoisempi tunnusluku kuntien välisessä vertailussa, sillä tämän tunnusluvun arvoon eivät vaikuta käyttöomaisuuden ikä, arvostus tai poistomenetelmät. Mitä pienempi velkaantuneisuuden tunnusluku on, sitä paremmat mahdollisuudet kunnalla on selviytyä velan takaisinmaksuista tulorahoituksella.

Lainakanta 31.12.

Kunnan lainakannalla tarkoitetaan korollista vierasta pääomaa. Hankasalmen kunnan lainakannan kehittyminen v. 2002-2012 selviää oheisesta kuviosta.

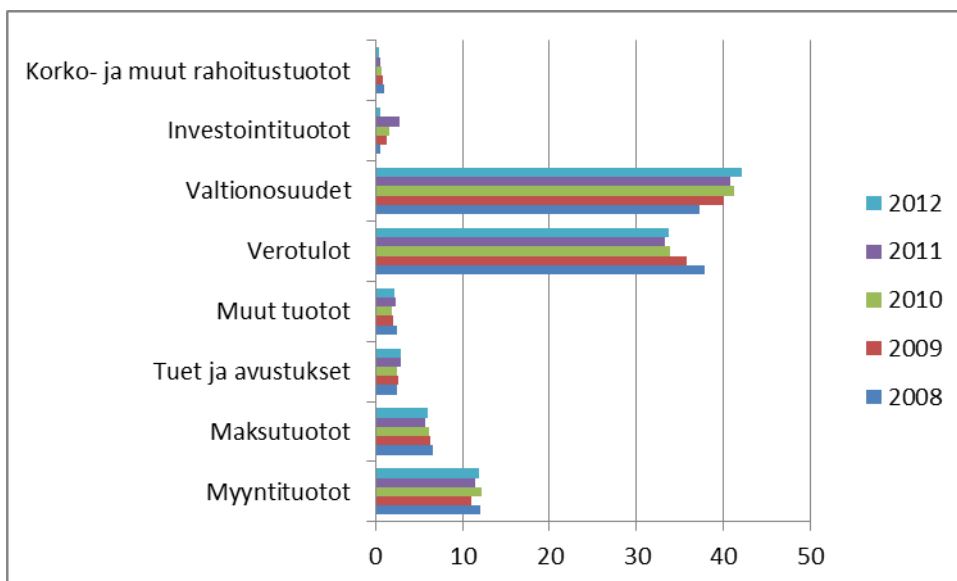
1.8. Kokonaistulot ja – menot

Kokonaistulo- ja meno –käsitteet kattavat laskelmassa varsinaisen toiminnan ja investointien tulot ja menot sekä rahoitustoiminnan rahan lähteet ja käytön.

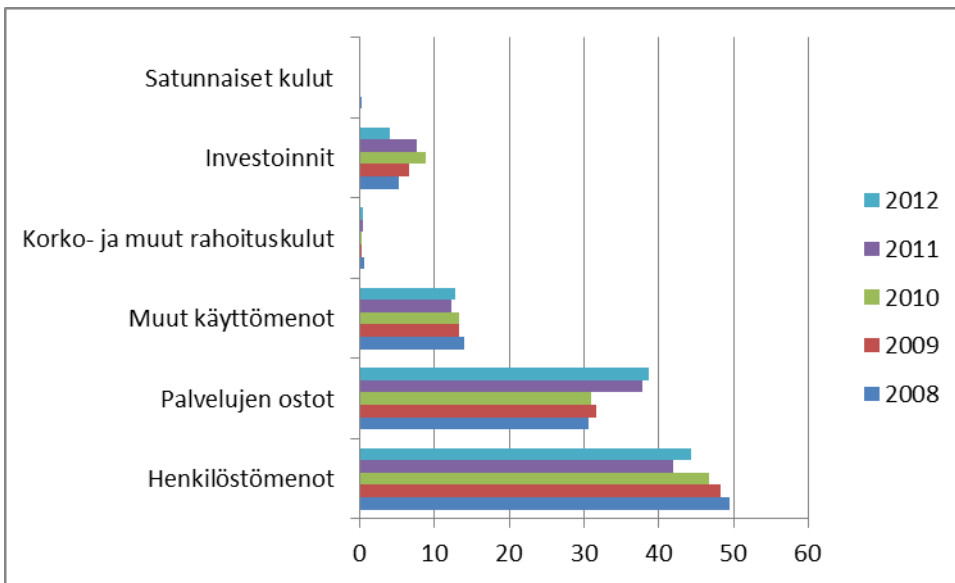
Kokonaistulot ja -menot (1000 €) (ulkoiset)

TULOT			MENOT		
		%			%
Varsinainen toiminta	40 629		Varsinainen toiminta	39 848	
Toimintatuotot	9 449	23,1	Toimintakulut	39 672	93,7
Verotulot	13 784	33,8	- Valmistus omaan käyttöön		
Valtionosuudet	17 228	42,2	Korkokulut	168	0,4
Korkotuotot	10	0,0	Muut rahoituskulut	8	0,0
Muut rahoitustuotot	158	0,4	Satunnaiset kulut	0	0,0
Satunnaiset tuotot	0	0,0	Tulorahoituksen korjauserät		
Tulorahoituksen korjauserät			- käyttöomaisuuden myyntivoitot		0,0
- käyttöomaisuuden myyntivoitot	-64	-0,2	- pakollisten varausten muutos		
Investoinnit	264		Investoinnit	1 639	
Rahoitusosuudet investointeihin	0	0,0	Käyttöomaisuusinvestoinnit	1 639	3,9
Käyttöomaisuuden myyntitulot	264	0,6	Rahoitustoiminta	839	
Rahoitustoiminta	0		Antolainasaamisten lisäykset	29	0,1
Antolainasaamisten vähennykset	0	0,0	Pitkäaikaisten lainojen vähennys	760	1,8
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	0	0,0	Lyhytaikaisten lainojen vähennys	50	0,1
Lyhytaikaisten lainojen lisäys	0	0,0	Kokonaismenot yhteensä	42 326	100,0
Kokonaistulot yhteensä	40 829	100,0			

Kaikkien tulojen jakauma (%)

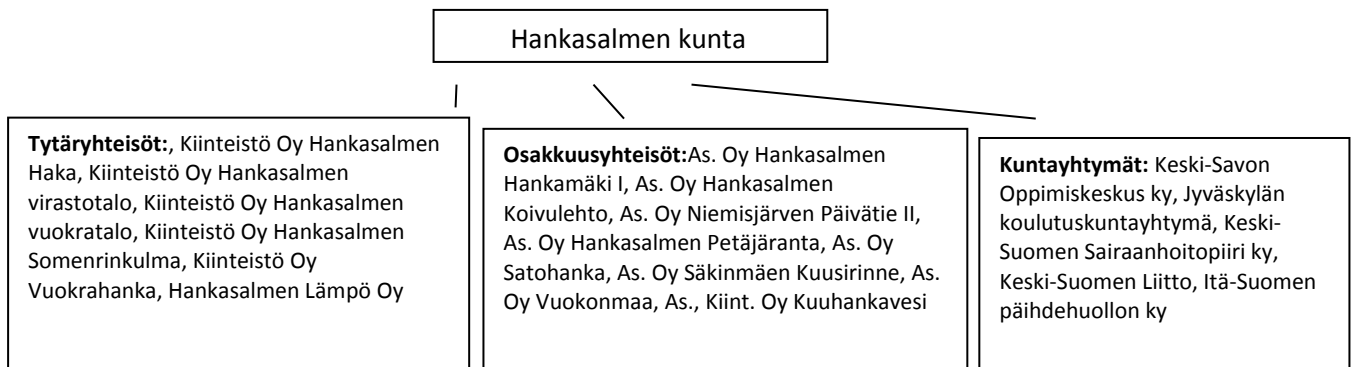
Kaikkien menojen jakauma (%)

1.9. Kuntakonsernin toiminta ja talous

1.9.1. Yhdistelmä konsernitilinpäätökseen sisällyvistä yhteisöistä

Hankasalmen kunta on jäsenenä seuraavissa tytär- ja osakkuusyhteisöissä sekä kuntayhtymissä 31.12.2012

	Yhdistelty konsernitilinpäätökseen	
	Yhdistelty (kpl)	Ei yhdistelty (kpl)
Tytäryhteisöt		
Yhtiöt:		
Kiinteistö- ja asuntoyhtiöt	5	
Muut yhtiöt	1	
Kuntayhtymät	5	
Osakkuusyhteisöt		8
yhteensä	11	8

Konsernitason talouden tunnuslukuja

Talouden tunnuslukuja	Mittari	Tp11	Ta12	Tp12	Ts13	Ts14
Vieraan pääoman määrä	Lainamäärä milj.€	12,4	13,9	11,1	14,2	12,9
	Lainamäärä €/asukas	2249	2504	2030	2557	2315

1.9.2. Konsernin toiminnan ohjaus

Konsernin omistajapoliittisena tavoitteena vuodelle 2011 oli omistajapoliittisista linjauksista päättäminen. Linjauksen mukaisesti mm. vuokra-asuntokantaa vähennetään ja turhista kiinteistöistä luovutaan.

Konserniohjeet valtuusto on hyväksynyt 22.3.2010. Konserniohjeisiin sisältyy ohjeistus tytäryhtiöiden säännöllisestä raportoinnista kunnanhallitukselle

1.9.3. Konsernin tytäryhteisöjen keskeiset tapahtumat

Hankasalmen kunnan 100 prosenttisesti omistamia tytäryhteisöjä ovat Kiinteistö Oy Hankasalmen Haka, Kiinteistö Oy Hankasalmen Somerinkulma ja Hankasalmen Lämpö Oy. Muita tytäryhteisöjä ovat Kiinteistö Oy Hankasalmen virastotalo, Kiinteistö Oy Hankasalmen vuokratulo ja Kiinteistö Oy Vuokrahanka.

Kiinteistö Oy Hankasalmen Hakan isännöinti muuttui vuoden 2011 alusta Hankasalmen kunnalle kunnan ja Kiinteistö Oy Hankasalmen Hakan keskinäisellä sopimuksella. Kiinteistö Oy Hankasalmen Hakalla on asuntoja 255. Vuonna 2012 asuntojen vuokrausaste oli 87 %. Kiinteistön tuotot eivät toteutuneet talousarvion mukaisesti. Tulos heikkeni edellisestä vuodesta. Kiinteistön hoitokuluissa lämmityksen osuus oli noin 91 000 euroa suurempi kuin talousarvio. Perittävien vuokrien vaihteluväli on 7,05 – 9,33 €/m². Pitkäaikaista lainaa yhtiöllä on 5,0 M€, josta Hankasalmen kunnalta 0,55 M€. Taseen loppusumma on 6,1 M€. Yhtiö on suorittanut lainanlyhennykset suunnitellusti ja tehnyt poistot suunnitelman mukaisesti. Kunnan takaus on 2,1 M€:n lainoilla. Kiinteistö Oy Hankasalmen Hakan kiinteistöhoitopalvelut tuotetaan kokonaan kunnan tuottamina palveluina. Kiinteistö Oy Hankasalmen Hakalta ei ole peritty korkoa v. 2012 kunnan myöntämistä lainoista kunnanhallituksen päätöksen perusteella.

Hankasalmen Lämpö Oy:llä ei ole ollut vuoden 2012 aikana toimintaa. Sääntömääräiset kokoukset on pidetty.

Kiinteistö Oy Hankasalmen Somerinkulma käsittää asuin- ja liikehuoneistoja. Yhtiön toiminnassa ei muutoksia.

Kiinteistö Oy Hankasalmen Virastotalon virheellinen energianmittaus korjattiin tammikuun 2012 alussa, jonka seurauksena energian laskutustuotot nousivat huomattavasti aikaisempaan verrattuna. Virastotalon talous on hyvässä kunnossa. Yhtiöllä on lainaa 0,6 milj. euroa kunnan takauksella.

Kiinteistö Oy Vuokrahangalla on asuntoja 14. Vuokratuotot ovat toteutuneet laaditun talousarvion mukaisena. Yhtiö on velaton. Kiinteistö Oy Vuokrahangan myyntiä yhteistyössä Keskimaa Osk:n kanssa suunnitellaan. Lopullinen ratkaisu tehdään kunnan omistajapoliittisen ohjelman yhteydessä.

Kiinteistö Oy Hankasalmen Vuokratalolla on 10 asuntoa. Yhtiöllä on pitkäaikaista lainaa 23 000 € ja lyhytaikaista lainaa Hankasalmen kunnalta 4 000 €.

1.9.4. Selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä

Kunnan tilintarkastaja toimii tilintarkastajana merkittävimmissä tytäryhteisöissä.

Eri kiinteistöyhtiöihin nimettyjä kunnan edustajia on kuultu eri yhteyksissä. Yhtiöiden toiminnasta on tarvittaessa informoitu kunnanjohtajaa. Tytäryhteisöjen toimintaa seurataan tilinpäätösasiakirjoista ja tarvittaessa pyydetään lisäselvityksiä. Konserniohjeilla luodaan yhdenmukaista käytäntöä tytäryhteisöjen toimintaan.

Toimivallan ja vastuunjako konserniohjauksessa

Kunnan konsernivalvonnasta vastaa konsernijohto, johon kuuluvat kunnanhallitus ja kunnanjohtaja. Konserniohjeella annetaan toimintaohjeet ja periaatteet Hankasalmen kunnan tytäryhteisöille ja määritellään kunnan ja kunnanhallituksen asema konsernijohtajana.

Ohjeiden anto kunnan edustajille tytäryhteisöissä

Kunnanhallitus on päättänyt edustajistaan tytäryhtiöiden yhtiökokouksissa ja antanut tarvittaessa ohjeensa hallitusten jäsenistä. Kunnanhallituksen kokouksessa eväitetään tarpeen mukaan yhtiökokousedustajia ja hallituksen jäseniä. Vuodesta 2009 lähtien kunnanjohtaja on nimetty yhtiökokousedustajaksi merkittävimpiin tytäryhteisöihin. Kunnanjohtaja on raportoinut yhtiökokouksen päätöksistä kunnanhallitusta.

Konsernitavoitteiden asettamista ja toteuttamista koskeva arviointi

Tytäryhteisöille ei ole vuodelle 2012 asetettu tavoitteita.

Tytäryhteisön toiminnan tuloksellisuuden ja taloudellisen aseman seuranta, analysointi ja raportointi

Tytäryhteisöjen toiminnan tuloksellisuuden ja taloudellisen aseman seuraaminen perustuvat pääosin konsernitilinpäätöksen yhteydessä käsiteltäviin tilinpäätösraportteihin. Konserniohje edellyttää, että Kiinteistö Oy Hankasalmen Haka raportoi kaksi kertaa vuodessa ja kaikki tytäryhteisöt toimittavat hallintoelintensä esityslistat ja pöytäkirjat kunnanhallitukselle.

Keskitettyjen konsernitoimintojen käyttö

Keskitettyjä konsernitoimintoja ei ole ollut käytössä. Konserniohjeen mukaan vakuuttamisvastuu on tytäryhteisöillä. Konsernin tarvitsemat vakuutuspalvelut hankitaan yhteisen tarjouskilpailun perusteella. Tytäryhteisöt voivat olla mukana kunnan tekemissä tarjouspyyntökiertoissa, jotka koskevat rahoitusta, energian hankintaa muita yhteishankintoja. Tytäryhteisöt ostavat kunnalta kiinteistönhuoltopalveluita.

Riskienhallintajärjestelmien toimivuus tytäryhteisöissä

Konserniohjeella ohjataan tytäryhteisöjen riskienhallintaa. Lisäksi sitä ohjataan vuodesta 2013 eteenpäin Johtamisen käsikirjan periaatteella. Tytäryhteisöjen toimiva johto, toimitusjohtaja ja

hallitus ovat vastuussa tytäryhteisöjen riskien hallinnasta. Tytäryhteisöissä ei ole laadittu yhtenäistä riskikartoitusta. Tytäryhteisöjen tulee hankkia kunnanhallituksen suostumus etukäteen mm. toimialan laajentamiseen, suuriin investointeihin, omaisuuden kiinnittämiseen ja muun vakuuden antamiseen ja lainanottoon.

1.9.5. Konsernitilinpäätös ja sen tunnusluvut

KONSERNITULOSLASKELMA JA SEN TUNNUSLUVUT

1000 euroa	2012	2011
Toimintatuotot	17 833	18 526
Toimintakulut	-48 780	-46 747
Osuus osakkuusyhteisöjen voitosta	1	2
Toimintakate	-30 946	-28 219
Verotulot	13 748	13 057
Valtionosuudet	18 855	16 043
Rahoitustuotot ja -kulut	-125	-91
Korkotuotot	15	50
Muut rahoitustuotot	225	232
Korkokulut	-347	-343
Muut rahoituskulut	-18	-30
Vuosikate	1 532	790
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-1 848	-1 713
Arvonalentumiset	0	0
Satunnaiset erät	0	0
Tilikauden tulos	-316	-923
Tilinpäätössiirrot	-237	-353
Vähemmistöosuudet	-8	-3
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-561	-1 279
KONSERNITULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT		
Toimintatuotot/Toimintakulut, %	36,6	39,6
Toimintakate, euroa/asukas	-5 671	-5 138
Vuosikate/Poistot %	83	46
Vuosikate, euroa/asukas	281	144
Asukasluku 31.12.	5 457	5 491

Konsernituloslaskelman tunnusluvut lasketaan samoin kuin vastaavat kunnan tuloslaskelman tunnusluvut

KONSERNIN RAHOITUSLASKELMA JA SEN TUNNUSLUVUT

1000 euroa	2012	2011
Toiminnan rahavirta	1 474	719
Vuosikate	1 532	790
Tulorahoituksen korjaukset	-58	-71
Investointien rahavirta	-1 973	-2 488
Investointimenot	-2 281	-3 694
Rahoitusosuudet investointimenoihin	17	799
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	291	407
Toiminnan ja investointien rahavirta	-499	-1 769
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten lisäykset	-28	-91
Antolainasaamisten vähennykset	0	2
Lainakannan muutokset	-1 275	2 481
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	441	3 706
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-1 357	-1 652
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-359	427
Oman pääoman muutokset	0	0
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	5	16
Vaihto-omaisuuden muutos	15	-22
Saamisten muutos	1 289	-1 592
Korottomien velkojen muutos	714	799
Rahoituksen rahavirta	720	1 593
Rahavarojen muutos	221	-176
Rahavarojen muutos	221	-176
Rahavarat 31.12.	3 424	3 211
Rahavarat 1.1.	3 203	3 387
RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT	2012	2 011
Investointien tulorahoitus, %	67,7	27,3
Pääomamenojen tulorahoitus, %	42,0	17,0
Lainanhoitokate	1,1	0,6
Kassan riittävyys, pv	15	22
Asukasluku 31.12.	5 457	5 491

Konsernin rahoituslaskelman tunnusluvut lasketaan samoin kuin vastaavat kunnan rahoituslaskelman tunnusluvut

KONSERNITASE JA SEN TUNNUSLUVUT

1000 euroa	2012	2011
VASTAAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT	31 053	30 859
Aineettomat hyödykkeet	431	323
Aineettomat oikeudet	341	280
Muut pitkävaikutteiset menot	1	1
Ennakkomaksut	89	42
Aineelliset hyödykkeet	29 576	29 310
Maa- ja vesialueet	1 992	2 002
Rakennukset	23 274	23 761
Kiinteät rakenteet ja laitteet	2 799	2 135
Koneet ja kalusto	802	848
Muut aineelliset hyödykkeet	104	103
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	605	461
Sijoitukset	1 046	1 226
Osakkuusyhteisöosuudet	552	651
Muut osakkeet ja osuudet	492	573
Muut lainasaamiset	2	2
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	992	332
VAIHTUVAT VASTAAVAT	6 764	7 827
Vaihto-omaisuus	144	159
Saamiset	3 196	4 457
Pitkäaikaiset saamiset	280	288
Lyhytaikaiset saamiset	2 916	4 169
Rahoitusarvopaperit	312	297
Rahat ja pankkisaamiset	3 112	2 914
VASTAAVAA YHTEENSÄ	38 809	39 018
VASTATTAVAA		
OMA PÄÄOMA	16 932	17 399
Peruspääoma	18 669	18 669
Arvonkorotusrahasto	48	48
Muut omat rahastot	637	541
Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)	-1 861	-580
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-561	-1 279
VÄHEMMISTÖOSUUDET	377	357
POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET	1 510	1 385
Poistoero	350	381
Vapaaehtoiset varaukset	1 160	1 004

PAKOLLISET VARAUKSET	165	155
Eläkevaraukset	0	0
Muut pakolliset varaukset	165	155
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	982	318
VIERAS PÄÄOMA	18 843	19 404
Pitkäaikainen korollinen vieras pääoma	9 560	10 526
Pitkäaikainen koroton vieras pääoma	377	367
Lyhytaikainen korollinen vieras pääoma	1 519	1 828
Lyhytaikainen koroton vieras pääoma	7 387	6 683
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	38 809	39 018
KONSERNITASEEN TUNNUSLUVUT	2012	2011
Omavaraisuusaste	47,6	48,2
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	37,3	40,1
Kertynyt alijäämä,1000 euroa	2 422	1 860
Kertynyt alijäämä, euroa/asukas	444	104
Konsernin lainat, euroa / asukas	2 030	2 249
Konsernin lainakanta 31.12., 1000 euroa	11 079	12 354
Kunnan asukasluku 31.12.	5 457	5 491

1.10.Tilikauden tuloksen käsittely ja talouden tasapainottamistoimenpiteet

1.10.1. Kunnanhallituksen esittely tuloksen käsittelystä

Kunnanhallituksen on Kuntal 69 § mukaan toimintakertomuksessa otettava kantaa tilikauden tulokseen. Tilikauden tuloksella tarkoitetaan kunnan tuloslaskelmasta ilmenevää tulosta ennen varauksia ja rahastosiirtoja. Ylijäämäinen tilikauden tulos voidaan siirtää varauksiin, rahastoida tai siirtää muuhun vapaaseen pääomaan.

Kunnanhallitus esittää tuloksen -340 143,96 euron käsittelystä seuraavaa:

1. Tuloutetaan tehtyä poistoeroa 21 941,84 euroa
2. Tilikauden alijäämä on 318 202,12 euroa, joka jää alijäämäksi omaan pääomaan.

1.10.2. Talouden tasapainottamistoimenpiteet

Jos kunnan taseessa on alijäämää, kunnanhallituksella on velvollisuus esittää toimintakertomuksessa selonteko talouden tasapainotuksesta tilikaudella sekä voimassaolevan taloussuunnitelman ja erillisen toimenpideohjelman riittävydestä talouden tasapainottamiseksi.

Hankasalmen kunnalla on edellisvuosilta kattamatonta alijäämää 76 836,16 euroa. Vuodelle 2012 hyväksytyssä talousarviossa yli/-alijäämä oli 0 euroa. Tilinpäätös osoitti alijäämää 318 202,12 euroa.

Kattamatonta kumulatiivista alijäämää on kunnan taseessa tilikauden päättyessä 395 038,28 euroa

Alijäämän kattaminen:

Kumulatiivinen alijäämä 395 038,28 euroa tulee katetuksi suunnittelukaudella 2013-2015 taloussuunnitelman toteutuessa seuraavasti:

v. 2013	6 000 €
v. 2014	368 000 €
v. 2015	467 000 €

Tämän hetkisillä tiedoilla julkisen talouden kehittymisestä taloussuunnitelmavuosien kohdalla näyttää siltä, että taloussuunnitelmavuodet eivät ilman selkeitä tasapainottomuudenpiteitä toteudu. Tämän johdosta kunnanhallitus on asettanut taloustoimikunnan valmistelemaan toimenpiteitä talouden tervehdyttämiseksi.

2. TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

Seuranta koskeva sääntely

Kunnan toiminnassa ja taloudenhoidossa on noudatettava talousarviota. Toteutumisvertailussa seurattavia asioita ovat toiminnallisten tavoitteiden, määrärahojen ja tuloarvioiden toteutuminen.

Toteutumisvertailussa on lisäksi käytävä ilmi, onko menot, tulojen lisäksi muutoin rahoitettu talousarviossa määrättyllä tavalla.

Tulot (1000 €)	2009	2010	2011	2012	muutos- % edell. vsta
Tuloslaskelmaosan tulot (ulkoiset)	35 659	37 360	38 211	40 630	6,3
Toimintatulot	7 943	8 622	8 861	9 449	6,6
Myyntitulot	3 970	4 650	4 520	4 875	7,9
Maksutulot	2 276	2 320	2 264	2 459	8,6
Tuet ja avustukset	941	916	1 140	1 207	5,9
Muut tulot	756	736	937	908	-3,1
Rahoitustulot	301	237	211	168	-20,4
Korkotuotot	89	61	45	10	-77,8
Muut rahoitustuotot	212	176	166	158	-4,8
Verotulot	12 955	12 844	13 096	13 784	5,3
Käyttötalouden valtionosuudet	14 460	15 657	16 043	17 229	7,4
Investointiosan tulot	469	620	1 087	200	-81,6
Rahoitusosuudet	166	38	782	0	-100,0
Liittymismaksut	53	10	0	0	
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden myyntitulot	250	572	305	200	-34,4

Menot (1000 €)	2009	2010	2011	2012	muutos- % edell. vsta
Tuloslaskelmaosan menot (ulkoiset)	33 951	35 489	38 334	39 848	3,9
Toimintamenot	33 841	35 412	38 164	39 672	4,0
Henkilöstömenot	17 524	18 190	17 363	18 356	5,7
Palvelujen osot	11 521	12 068	15 693	16 027	2,1
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	1 952	2 115	2 036	2 225	9,3
Avustukset	2 364	2 447	2 627	2 586	-1,6
Muut menot	480	592	445	478	7,4
Rahoitusmenot	110	77	170	176	3,5
Korkokulut	99	72	154	168	9,1
Muut rahoituskulut	11	5	16	8	-50,0
Investointiosan menot	2 367	3 434	3 157	1 639	-48,1
Omaisuuksien ostot	381	561	272	333	22,4
Rakentaminen ja rakennuttaminen	1 986	2 873	2 885	1 306	-54,7

Vuosina 2005-2007 tilikauden tulos on ollut alijäämäinen. Vuosina 2008-2010 tilikauden tulos oli ylijäämäinen ja vuonna 2011 alijäämäinen 1,1 milj. euroa sekä vuonna 2012 0,3 milj. euroa alijäämäinen. Vuonna 2012 investointeihin käytettiin 1,64 milj. euroa. Tuloslaskelmaosan tulot lisääntyivät edellisestä vuodesta 6,3 % ja tuloslaskelmaosan menot kasvoivat 3,9 %. Verotulot ja valtionosuudet yhteensä kasvoivat edellisestä vuodesta 6,4 %. Rahoitustulot laskivat korkotuottojen vähenemisen vuoksi. Rahoitusmenot kasvoivat hieman edellisestä vuodesta.

2.1. Keskusvaalilautakunta

Tehtävä: Huolehtia kunnallisvaalien ja valtiollisten vaalien järjestämisestä.

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- vaaleista tiedottaminen
- ennakkoäänestyksen ja vaalipäivän äänestyksen valmistelut
- kunnan vaaliviranomaisten kouluttaminen
- ennakkoäänestysasiakirjojen tarkistaminen
- alustavan ääntenlaskennan tiedotus

lisäksi kunnallisvaaleissa

- ehdokashakemusten vastaanotto ja tarkastaminen
- ehdokaslistojen yhdistelmän laatiminen
- kaikkien kunnassa annettujen äänten tarkastuslaskenta ja tiedottaminen
- vaalien tuloksen vahvistaminen ja julkaiseminen

Toiminnan painopistealueet vuonna 2012 ja suunnittelukaudella:

- Äänestysaluejako ja vaalilautakuntien määrä säilyy ennallaan (Asema, Kirkonkylä ja Niemisjärvi)
- vuonna 2013 ei ole säännönmukaisia vaaleja, vuonna 2014 europarlamenttivaalit

Toteutuminen

Vuonna 2012 toimitettiin presidentinvaalit ja kunnallisvaalit. Yleiset ennakkoäänestyspaikat kunnassa olivat Pääkirjasto ja Aseman kirjasto.

Keskusvaalilautakunta	Tp 2011	Ta 2012	Muutos	Ta 2012 yht	Tp 2012	Poikkeama
Toimintatulot	10	18		18	17	-1
Myyntituotot	2	2		2		-2
Maksutuotot	0	0		0		0
Tuet ja avustukset	8	16		16	17	1
Toimintamenot	18	42		42	34	8
Henkilöstömenot	12	33		33	30	3
Palvelujen ostot	2	5		5	3	2
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	4	4		4	1	3
Toimintakate	-8	-24		-24	-17	7
Poistot	0	0		0	0	

2.2. Tarkastuslautakunta**Tehtävä:**

Kunnan talouden tarkastus kuntalain 71 §:n mukaisesti.

Tarkastuslautakunnan on valmisteltava valtuuston päätettäväksi hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiakirjat sekä arvioitava ovatko valtuuston asettamat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet. Tarkastuslautakunnan on huolehdittava kunnan ja sen tytäryhteisöjen tilintarkastuksen yhteensovittamisesta.

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- Valtuuston päätettäväksi tulevien hallinnon ja taludentarkastusta koskevien asioiden valmistelu.
- Valtuuston kunnalle ja sen eri toimintayksiköille ja kuntakonserniin kuuluville yhteisöille asetettujen tavoitteiden toteutumien seuranta.
- Kunnan toimintojen tarkoituksenmukaisuuden arviointi.
- Tilintarkastajan työn seuranta.

Toiminnan painopistealueet vuonna 2012 ja suunnittelukaudella:

- Hallintokuntien toimintojen jatkuva arviointi erillisen työsuunnitelman mukaan.
- Kunnan taloustilanteen muutoksen seuraaminen.
- Ostopalvelujen kustannuskehityksen seuraaminen erityisesti perusturvalautakuntaa koskien.

Toteutuminen

- Lautakunta on hyväksynyt tilintarkastajan vuotta 2012 koskevan tarkastussuunnitelman ja seurannut tilintarkastajan tarkastussuunnitelman toteutumista.
- Lautakunta on käsitellyt tilintarkastajan osa- ja loppuraportit v. 2012 koskien.
- Lautakunta on kuullut eri hallintokuntien viranhaltijoita vuoden aikana.
- Lautakunta on tutustunut kunnan toimielinten pöytäkirjoihin ja niiden liitteisiin.
- Liitteiden toimittamisessa tarkastuslautakunnan jäsenten käyttöön on ollut ongelmia mikä on vaikeuttanut arviointitoimintaa, koska tärkeä osa asioista on liitteissä, ja jopa päätös on liitteissä.
- Lautakunta on valmistellut valtuustolle tilinpäätöksen käsittelyyn liittyvät asiat.

Tarkastuslautakunta antaa tekemistään havainnoista kuntalain edellyttämän erillisen arviointikertomuksen valtuustolle.

Tarkastuslautakunta	Tp 2011	Ta 2012	Muutos	Ta 2012 yht	Tp 2012	Poikkeama
Toimintatulot	0	0		0	0	0
Toimintamenot	17	22	0	22	12	8
Henkilöstömenot	5	6		6	4	
Palvelujen ostot	12	16		16	8	8
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	0	0		0		0
Toimintakate	-17	-22		-22	-12	8
Poistot	0	0		0	0	

2.3. Kunnanhallitus

Strateginen tavoite

Strategisena tavoitteena oli uudenlaisten toimintatapojen käyttöönotto johtamisen ja riskienhallinnan suhteen Hankasalmen kunnassa. Keinona Johtamisen käsikirjan mukaisten toimenpiteiden toteuttaminen ja mittarina vuodelle 2012 kyseisessä käsikirjassa määriteltyjen toimenpiteiden toteutuminen.

Toteutuminen

- Johtamisen käsikirja hyväksyttiin kunnanvaltuustossa 29.10.2012
- Se tuo mukanaan uudenlaisia toimintatapoja johtamisen ja riskienhallinnan suhteen toimenpiteiden toteuttaminen jäi kuitenkin vuodelle 2013

Kunnanhallitus	Tp 2011	Ta 2012	Muutos	Ta 2012 yht	Tp 2012	Poikkeama
Toimintatulot	4122	3671	0	3671	4506	835

Myyntitulot	3350	3083		3083	3546	463
Maksutulot	350	277		277	407	130
Tuet ja avustukset	412	309		309	523	214
Muut toimintatulot	10	2		2	30	28
Toimintamenot	6132	5685	100	5785	6365	-580
Henkilöstömenot	4279	4002	20	4022	4484	-462
Palvelujen ostot	1077	1013	80	1093	1079	14
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	82	45		45	72	-27
Avustukset	562	504		504	577	-73
Muut toimintamenot	132	121		121	153	-32
Toimintakate	-2010	-2014	-100	-2114	-1859	255
Poistot	55	71		71	46	25

2.3.1. Keskus- ja luottamushenkilöhallinto

Tehtävä: Luottamushenkilöhallinto, kuljetussuunnittelu, metsätilojen hoito, kunnallisavustus, elinkeinopalvelut, Välitän 2-hanke

Toiminnalliset tavoitteet

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tot 2011	Ta 2012	Tot 2012	Ts 2013	Ts 2014
Yrittämisen edellytysten parantaminen	Yritysten nettomäärän muutos Työpaikkojen määrän kasvu	+4 <i>tot 2009</i> +12	+10 <i>tot 2010</i> +12	+ 2	+10	+10
Väestömäärän kasvattaminen	Väestömäärän muutos	-51	+20	-34	+20	+20
Johtamisjärjestelmän ja riskienhallinnan luominen				hyväksytty y valtuustossa 29.10.		

* työpaikkojen määrän kehitys tilastokeskuksen kautta saadaan kahden vuoden viiveellä luotettavasti

Henkilöstön määrä tulosityksikötasolla henkilötyövuosina	Tot 2011	Ta 2012	Tot 2012	Ts 2013	Ts 2014
Vakituiset	2,8	1,5	1,5	1,5	1,5
Sijaiset					
Työllistetyt					
Muut määräaikaiset	0,5				
Oppisopimus					
Yhteensä	3,3	1,5	1,5	1,5	1,5

Tot 2011 mukana konsernin kiinteistöhallinto 1,8 henkilötyövuotta

Keskus- ja luottamushenkilöhallinto	Tp 2011	Ta 2012	Muutos	Ta 2012 yht	Tp 2012	Poikkeama
Luottamushenkilöhallinto						
Tulot	240	273		273	389	116
Menot	842	816		816	836	-20
Netto	-602	-543		-543	-447	96
Elinkeinopalvelut						
Tulot	0	0		0	0	0
Menot	89	109		109	70	39
Netto	-89	-109		-109	-70	39
Konsernin kiinteistöhallinto v. 2012 alk. ymp.lautakunnan alaisuudessa						
Tulot	37					
Menot	103					
Netto	-66	0		0	0	0
Matkailun yritysverkoston laadun ja tuottavuuden kehittämisprojekti						
Tulot	19					
Menot	19					
Netto	0	0		0	0	0
Välitän 2-hanke						
Tulot	0	0		0	0	0
Menot	0	8		8	10	-2
Netto	0	-8		-8	-10	-2

Keskus- ja luottamushenkilöhallinto yhteensä						
Tulot	296	273	0	273	389	116
Menot	1053	933	0	933	916	17
Netto	-757	-660	0	-660	-527	133

2.3.2. Yleishallinto

Strateginen tavoite	Keino	Mittari
Tietojärjestelmien hyödyntäminen palvelutuotannossa	Tietoturvan ja tietojärjestelmien kehittäminen ja parantaminen. Kunnan ja yhteistyökumppaneiden tietojärjestelmien yhteensopivuus	sähköisen asioinnin asiakasmäärät / vuosi
Työntekijöiden työhyvinvoinnin ja osaamisen kehittäminen	Pelissäntöjen määrittäminen, jalkauttaminen ja seuranta, työtyytyväisyyskyselyt, kehityskeskustelut (koko kunnan henkilöstö)	koulutukseen osallistuneiden määrä, pv / työntekijä, euroa / työntekijä, sairauspoissaolot pv / työntekijä (koko kunnan henkilöstö, työtyytyväisyyskyselyjen analysointi, toimenpiteet, seuranta)

Toteutuminen

- Henkilöstöhallinnon ja sosiaalitoimen ohjelmien yhdenmukaistaminen yhteistyökumppanien kanssa
- Tietoliikenneyhteyksien rakentaminen kunnan eri toimipisteiden välille

Tehtävä: Hallinto-, talous-, henkilöstöhallinto- ja atk-palveluiden tuottaminen

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- kunnanvaltuuston ja –hallituksen kokousten valmistelu ja päätösten täytäntöönpano
- talous- ja palkkahallinnosta vastaaminen
- talouden suunnittelu ja seuranta
- päätöksentekoa, suunnittelua ja palvelutuotantoa avustavan taloudellisen informaation tuottaminen, kokoaminen ja raportointi
- virka- ja työsuhteasioiden hoito ja työhyvinvoinnin tukeminen
- kunnan tieto- ja viestintäjärjestelmien toimivuudesta ja kehittämisestä vastaaminen
- kunnan keskusarkiston ylläpito

Toiminnan painopistealueet vuonna 2012 ja suunnittelukaudella:

- talous- ja palkkahallinnon järjestelmien uudistaminen jatkuu
- sähköisen asioinnin kehittäminen jatkuu
- sähköisen ja ulkoisen viestinnän kehittäminen ja parantaminen jatkuu
- tietoturvallisuuden parantaminen jatkuu
- työssäjaksamisen tukemista jatketaan

Toteutuminen

Palkkahallinnon Personec Fortime K-ohjelmiston käyttöönottoprojekti ja koulutukset käynnistettiin v. 2012 ja ohjelmisto otettiin käyttöön vuoden 2013 alusta. Henkilöstöraportointiohjelma otetaan käyttöön vuoden 2013 aikana. Taloussuunnitteluohjelmaa ei otettu käyttöön vielä.

Kunnan www-sivut uusittiin vuonna 2012. Intranetin ja extranetin käyttöönotto siirtyi vuodelle 2013.

Tietoturvallisuutta on lisätty, palomuuuri on kahdennettu. On hankittu uusi virtualisointiin soveltuva varmistusohjelma. Palvelimia on virtualisoitu. Valokuituyhteyksien rakentaminen on aloitettu kunnan eri toimipisteiden yhdistämiseksi samaan tietoverkkoon.

Työssäjäksämisen tukemiseksi järjestettiin henkilöstölle liikuntaryhmiä.

Toiminnalliset tavoitteet

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tot 2011	Ta 2012	Tot 2012	Ts 2013	Ts 2014
Tehokas palvelutuotanto	nettomenot % kunnan kokonaismenoista	2,9	2,8	2,8	2,8	2,7
Moitteeton yleishallinto	kunnanvaltuuston, -hallituksen ja sen alaisten viranhaltijoiden pääöksistä tehdyt valitukset	2	0	3	0	0
	aiheellisiksi osoittautuneiden valitusten määrä	0	0	0	0	0
Tietojärjestelmien kehittäminen kustannustehokkaasti	atk-kustannukset / työntekijä					

Henkilöstön määrä tulosityksikkötasolla henkilötyövuosina	Tot 2011	Ta 2012	Tot 2012	Ts 2013	Ts 2014
Vakituiset	12,2	11,7	9,75	11,7	11,7
Sijaiset	0,3		1		
Työllistetyt					

Muut määräaikaiset	0,5		1		
Oppisopimus					
Yhteensä	13	11,7	11,75	11,7	11,7

Yleishallinto	Tp 2011	Ta 2012	Muutos	Ta 2012 yht	Tp 2012	Poikkeama
Hallinto- ja talouspalvelut						
Tulot	26	23		23	25	2
Menot	514	477	50	527	510	17
Netto	-488	-454	-50	-504	-485	19
Atk-palvelut						
Tulot	2	0		0	0	0
Menot	222	224		224	218	6
Netto	-220	-224		-224	-218	6
Henkilöstöhallinto						
Tulot	58	50		50	61	11
Menot	191	182	50	232	209	23
Netto	-133	-132	-50	-182	-148	34
Yleishallinto yhteensä						
Tulot	86	73	0	73	86	13
Menot	927	883	100	983	937	46
Netto	-841	-810	-100	-910	-851	59

2.3.3. Maaseutu- ja työllistämispalvelut

Tehtävä: Maaseutu- ja lomitushallinnon tehtävät. Kunnallinen - ja yrityksiin työllistämisen. Maaseutu- ja muun elinkeinotoiminnan sekä työllisyydenhoidon kehittäminen.

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- Yritysyhteistyö kunnan ja yrittäjien kesken. Yritysten kehittämisajatusen tukeminen ja uuden yritystoiminnan aikaansaaminen
- EU- ja kansallisten tukien haku, neuvonta, käsittely, päätökset ja maksatus
- Maatila- ja muun yritystoiminnan vahvistaminen investointeja ja sukupolvenvaihdoksia edistäen
- Lomitushallinnosta vastaaminen viiden kunnan alueella
- Tukityöllistäminen kuntaorganisaatioon, järjestöihin ja yrityksiin. Pitkäaikaistyöttömyyden alentaminen.

Toiminnan painopistealueet vuonna 2012 ja suunnittelukaudella:

- Lomituspäivien määrän vähentymisen hillitseminen markkinoimalla tuettua maksullista lomitusta sekä lomittajien työ hyvinvointia parantamalla. Lomitettaville tiloille tilakäyntejä 70.
- Hankasalmen työttömyysaste alle Jyvässeudun ja maakunnan keskiarvon. Työllisyydenhoidossa painopiste alle 25 – vuotiaissa ja pitkäaikaistyöttömissä sekä yrityksiin työllistämässä.
- Vapaana olevien kunnan ja yksityisten omistamien toimitilojen ja tonttien markkinointi.
- Tukihallinnon muutoksista tiedottaminen / koulutus
- Koulutus- ja informaatiotilaisuudet investointien rahoituksesta.
- Maatilayritysten liiketoimintaosaaminen koulutushankkeen toteutus yhteistyössä Suomen yrittäjäopiston kanssa.

Toteutuminen

Kovalanmäkeen on kunnan kautta myydylle teollisuustontille rakentunut yrittäjän toimesta uusi n. 550 neliön teollisuushalli. Kunnalla ei ole vapaana teollisuustilaa yritysten käyttöön. Tonttiesittelyjä ja neuvotteluja on käyty muutamia vuoden aikana sekä teollisuushallien investointeja ja rahoitusta valmisteltu kahdelle yritykselle. Yksityisten omistuksessa olevat vapaat teollisuustilat on kunnan tiedossa ja niitä on esitelty uusille ja kunnassa jo toimiville yrittäjille. Vapaille toimitiloille on löytynyt myös uusia yrittäjiä. Tukikoulutuksia ja neuvontaa sekä tilaisuuksia investointien rahoituksesta ja sukupolvenvaihdoksista on järjestetty. Maatilayritysten liiketoimintaosaaminen koulutushanke jatkui koko vuoden. Vuoden aikana tuki työllistettiin yrityksiin 37 eri henkilöä, yhteensä 10.5 htv. Kuntaorganisaatioon työllistettiin vuoden aikana 44 eri henkilöä ja n. 22 htv. Ensijaisesti pyrittiin työllistämään yli 500 päivää työttömänä olevia ja pitkäaikaistyöttömiä. Lomitettaville tiloille toteutettiin tilakäyntejä 103. Lomituspäivien määrässä ylitettiin tavoitteet, samoin maksullisten lomituspäivien määrässä. Pitkäkestoista sairausjaksoista johtuen sairauspoissaolojen määrä kasvoi merkittävästi.

Toiminnalliset tavoitteet

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tot	Ta	Tot	Ts	Ts
		2011	2012	2012	2013	2014
Maatilayritysten määrä vähenee hitaammin, kuin keskim. K-Suomessa	Toteutuneet Spve-kaupat	+8	+4	+6	+4	+4
Lomituspäivien kokonaismäärän kehitys	Lomituspäivien määrä	15800	14800	15239	13500	12000
Työhyvinvoinnin lisääminen (lomitus)	Sairauspoissaolojen määrä htv	7	6	12	6	5
Tuetun maksullisen lomituksen käyttö	lomituspäivien määrä	1100	1200	1443	1200	1300
Työttömyysaste alle Jyvässeudun ja maakunnan keskiarvon %	Hankasalmi / JKL Seutu	12.8/11.9		13.3/12.4		
	HKS / K-Suomi	12.8/12.0		13.3/12.6		

Nuorisotyöttömyyden alentaminen	< 25v. työttömien määrä	25	20	23	20	15
---------------------------------	-------------------------	----	----	----	----	----

Henkilöstön määrä tulosyksikötasolla	Tot	Ta	Tot	Ts	Ts
henkilötyövuosina	2011	2012	2012	2013	2014
Vakituiset	66,8	64,6	62,8	64,6	64,6
Sijaiset	2	2	3	2	2
Työllistetyt (kunta + yritykset)	26,5	28	32,5	30	30
Muut määräaikaiset (lomitus)	44	40	56	30	25
Oppisopimus	1		1		
Yhteensä	140,3	134,6	155,3	126,6	121,6

Maaseutu- ja työllistämispalvelut	Tp 2011	Ta 2012	Muutos	Ta 2012 yht	Tp 2012	Poikkeama
Maaseutupalvelut						
Tulot	0	0		0	0	0
Menot	139	167		167	156	11
Netto	-139	-167		-167	-156	11
Lomituspalvelut						
Tulot	3 353	3 034		3 034	3 424	390
Menot	3 349	3 086		3 086	3 450	-364
Netto	4	-52		-52	-26	26
Kunnallinen työllistäminen						
Tulot	276	196		196	322	126
Menot	560	521		521	632	-111
Netto	-284	-325		-325	-310	15
Tukityöllistäminen yrityksiin						
Tulot	111	95		95	285	190
Menot	104	95		95	274	-179
Netto	7	0		0	11	11
Maaseutu- ja työllistämispalvelut yhteensä						
Tulot	3 740	3 325	0	3 325	4 031	706
Menot	4 152	3 869	0	3 869	4 512	-643
Netto	-412	-544		-544	-481	63

2.4. Perusturvalautakunta

Perusturvalautakunta	Tp 2011	Ta 2012	Muutos	Ta 2012 yht	Tp 2012	Poikkeama
Toimintatulot	2 233	1 935	0	1 935	2 116	181
Myyntitulot	43	29		29	38	9
Maksutulot	1 763	1 453		1 453	1 677	224
Tuet ja avustukset	363	422		422	335	-87
Muut toimintatulot	64	31		31	66	35
Toimintamenot	22 850	19 621	760	20 381	21 340	-959
Henkilöstömenot	6 875	5 360	189	5 549	5 488	61
Palvelujen ostot	13 103	12 065	502	12 567	13 502	-935
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	383	365		365	374	-9
Avustukset	1 959	1 489	69	1 558	1 547	11
Muut toimintamenot	530	342		342	429	-87
Toimintakate	-20 617	-17 686	-760	-18 446	-19 224	-778
Poistot	58	80		80	43	37

2.4.1. Sosiaalitoimi

Sosiaalitoimi	Tp 2011	Ta 2012	Muutos	Ta 2012 yht	Tp 2012	Poikkeama
Toimintatulot	1 757	1 485		1 485	1 648	163
Myyntituotot	41	29		29	36	7
Maksutulot	1 302	1 003		1 003	1 217	214
Tuet ja avustukset	352	422		422	335	-87
Muut toimintatulot	62	31		31	60	29
Toimintamenot	11 022	8 303	620	8 923	9 511	-588
Henkilöstömenot	4 783	3 448	49	3 497	3 698	-201
Palvelujen ostot	3 785	3 065	502	3 567	3 871	-304
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	132	98		98	127	-29
Avustukset	1 917	1 447	69	1 516	1 506	10
Muut toimintamenot	405	245		245	309	-64
Toimintakate	-9 265	-6 818	-620	-7 438	-7 863	-425

2.4.2. Sosiaalipalvelut

Strateginen tavoite: Ehkäisevien sekä varhaisen vaiheen palvelujen, toimintojen ja työtteen vahvistaminen korjaavien palvelujen käytön vähentämiseksi

Mittarit:

1. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen 0–17-vuotiaiden määrä ei lisääntynyt (% kunnan 0–17-vuotiaista, lastensuojelullisten avohuollon tukitoimien piirissä 0–17-vuotiaita vuoden aikana, % kunnan 0–17-vuotiaista)
2. Toimeentulotukea saavien henkilöiden ja pitkäaikaistyöttömien määrä laskee (ttt:aa saaneet henkilöt vuoden aikana (% asukkaista, pitkäaikaistyöttömiä % työttömistä)

Toteutuminen:

- Ennaltaehkäisevän perhetyön piirissä oli vuoden aikana 13 perhettä ja 47 lasta. Lapset ohjautuivat palvelun piiriin pääasiassa lastenneuvolasta sekä jossain määrin päivähoidosta.
- Lastensuojeluilmoituksia tehtiin 129 (v. 2011 130) ja lastensuojelutarpeen selvityksiä 39. Selvitystyöskentelyn perusteella 27 lasta ohjattiin ehkäisevien ja peruspalvelujen piiriin. Kaikki lastensuojelutarpeen selvitykset eivät valmistuneet lain säätämässä 3 kuukauden määräajassa. Alkuvuodesta 2012 palkattiin lisähenkilöstöä selvitysten tekemiseksi ja selvityksiä tehtiin myös ostopalveluna.
- Lastensuojelun avohuollon asiakkaina oli vuoden aikana yhteensä 41 lasta, eli 4 % kunnan 0–7-vuotiaista (v. 2011 44 lasta). Uusia avohuollon asiakkaita tuli palvelujen piiriin 12 ja 14 asiakkuutta päättyi. Tukitoimien piirissä olevien lasten määrä pysyi suunnilleen edellisvuoden tasolla. Avohuollon tukitoimena järjestettiin kunnan oman toiminnan ohella ostopalveluna hankittua perhetyötä ja ammatillista tukihenkilötoimintaa.
- Kodin ulkopuolelle sijoitettuna oli vuoden aikana 14 lasta, 1,4 % kunnan 0–17-vuotiaista (koko maassa 1,4 % vuonna 2011). Vuonna 2011 sijoitettuna oli 23 lasta, joten sijoitusten tarve väheni huomattavasti. Kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista 10 lasta oli huostassa ja 4 lasta sijoitettuna lyhyemmän jakson avohuollon tukitoimena. 1 huostaanotto päättyi vuoden aikana ja vuoden lopussa huostassa oli 9 lasta eli 0,87 % kunnan 0–17-vuotiaista (koko maassa 1,1 % vuonna 2011).
- Kiireellisen sijoituksen päätöksiä tehtiin 1 vuoden aikana (v. 2011 tehtiin 7 kiireellisen sijoituksen päätöstä). Jälkihuollossa oli vuoden aikana 7 nuorta ja vuoden lopussa jälkihuollossa oli 3 nuorta. Yksi jälkihuollossa olleista nuorista oli sijoitettuna lastensuojelulaitokseen osan vuotta ja yksi nuori sijoitettuna tuetun asumisen palveluun koko vuoden ajan ja kaksi nuorta osan vuotta.
- Toimeentulotukea saaneiden perheiden määrä vuoden aikana oli 289. Vuonna 2011 perheitä oli 320, joten perheiden määrä väheni 31:llä. Toimeentulotukea saaneita henkilöitä oli 509 (v. 2011 oli 589). Toimeentulotuen bruttomenot vähentyivät vuodesta 2011 noin 98 000 € johtuen muun muassa uusien tulottomien asiakkaiden määrän vähenemisestä, toimeentulotuen soveltamisohjeiden tarkistamisesta ja asiakkaiden eläkkeiden korotuksista. Myös yhteistyötä asuntotoimen kanssa tehostettiin.
- Kuntouttavan työtoiminnan piirissä oli 41 henkilöä vuoden aikana (24 henkilöä vuonna 2011). Pitkäaikaistyöttömiä oli 3,1 % työvoimasta (3,0 % vuonna 2011) ja 23,4 % työttömistä (23,8 % vuonna 2011).

Tehtävä: Sosiaalihuoltolain sekä muiden sosiaalihuollon erityislakien (lastensuojelulaki, vammaispalvelulaki, kehitysvammalaki, päihdehuoltolaki, toimeentulotukilaki, perhehoitajalaki,

omaishoidontukilaki) mukaisten palvelujen järjestäminen kuntalaisten hyvinvoinnin turvaamiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- Kehitysvamma palveluilla autetaan asiakkaita, joiden toimintakyky on häiriintynyt synnynnäisesti tai kehitysiässä saadun sairauden, vian tai vamman vuoksi
- Lastensuojelulla turvataan lapsen oikeus turvalliseen ja virkkeitä antavaan kasvu ympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen ja vaikutetaan kasvuolosuhteisiin sekä tuetaan vanhempia heidän kasvatustehtävässään ja toteutetaan yksilö- ja perhekohtaista lastensuojelua
- Vammais palveluilla edistetään vammaisen henkilön edellytyksiä elää ja toimia muiden kanssa yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä sekä ehkäistään ja poistetaan vammaisuuden aiheuttamia haittoja omaisten ja eri yhteistyötahojen kanssa
- Myöntämällä toimeentulotukea sekä toteuttamalla aikuissosiaalityötä ja palveluohjauksellista työtä tuetaan, ohjataan ja neuvotaan asiakkaita omatoimisuuteen ja itsenäiseen selviytymiseen, mikäli asiakkaan omat voimavarat tai tulot eivät riitä
- Myöntämällä omaishoidontukea sekä järjestämällä perhehoitoa ja asumis palveluja mahdollistetaan vanhusten ja vammaisten henkilöiden tarpeen mukainen hoito osana tarkoituksenmukaista palvelu- ja hoitoketjua

Toiminnan painopistealueet vuonna 2012 ja suunnittelukaudella:

- Eri-ikäisten asiakkaiden palveluketjujen sujuvuuden kehittäminen palvelujen kokonaisuutta korostavan toimintamallin mukaisesti
- Yhteistyö mahdollisuuksien hyödyntäminen eri hallintokuntien ja lähikuntien kesken huomioiden kunta- ja palvelurakennemuutosten eteneminen sekä seudulliset hyvät käytännöt ja toimintamallit
- Henkilökunnan ammattitaidon ylläpitäminen ja työssä jaksamisen tukeminen
- Ennalta ehkäisevään ja varhaiseen tukeen perustuvan työtavan vahvistaminen osana sosiaalipalvelujen käytäntöä

Toteutuminen

- Sosiaalipalvelujen palveluprosesseja kehitettiin etuuskien myöntämisessä siten, että vammais palvelujen, sosiaalihuoltolain mukaisten kuljetus palvelujen ja omaishoidon tuen tarpeen arviointi ja päätöksenteko eriytettiin. Alkusuksystä 2012 alkaen kaikki hakemukset käsiteltiin moniammatillisessa työryhmässä.
- Keskeisenä osana perusturvan talouden sopeuttamistoimenpiteitä asumis palveluiden ostopalveluista järjestettiin vuoden 2012 aikana seitsemän asiakkaan siirto kunnallisten palveluiden tai perhehoidon piiriin.
- Sosiaalipalveluissa ei täytetty avopalveluohjaajan virkaa 1.9. jälkeen, vaan avopalveluohjaajalle kuuluneet tehtävät siirtyivät pääasiassa vanhus palvelupäällikölle ja aikuissosiaalityöntekijälle. Kaikkia sosiaalipalveluiden palveluprosesseja ja toimenkuvia jouduttiin kuitenkin tarkastelemaan uudestaan.
- Sosiaalitoimi oli mukana Jyväskylän ammattikorkeakoulun hallinnoimassa ja kuntouttavaa työtoimintaa kehittävässä OSKU –hankkeessa, jossa Hankasalmen palveluohjaaja on toiminut osa-aikaisena projektisuunnittelijana. Hankkeen puitteissa järjestettiin ryhmätoimintaa nuorille (17–30-vuotiaille), jotka olivat vailla koulutus- tai työpaikkaa, syrjäytymisvaarassa olevia ja/tai pitkään työttömän olleita. Kurssi toteutettiin yhdessä eri toimijoiden kanssa.
- Kunnan eri työyksiköt lisäsivät valmiuksiaan kuntouttavaan työtoimintaan. Uusia työtoimintapaikkoja avautui, ja olemassa olevat toimintapaikat lisäsivät työtoiminnassa olevien

henkilöiden määrää. Työyksiköille maksettiin kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä 10,09 €/päivä käytettäväksi henkilöstön työhyvinvointiin. Korvauksia työyhteisöille maksettiin yhteensä 6 608 € kuntouttavan työtoiminnan määrärahoista.

- Sosiaalitoimi oli mukana Keski-Suomen sairaanhoitopiirin hallinnoimassa päihde- ja mielenterveyspalveluita kehittävässä Arjen mieli-hankkeessa ja mielenterveyskuntoutujien asumispalvelujen hankintayhteistyössä.
- Yhteisen lastenvalvojan palveluiden järjestämistä selvitettiin JYTE-kuntien kesken, mutta palvelu ei toteutunut seudullisena vuoden 2012 aikana.
- Mobile-kuntien yhteinen sosiaalipäivystyksikkö käynnistyi maaliskuussa 2012.
- Hankasalmen perhetyön mallia kehitettiin joustavalla työotteella. Asiakkaista puolet oli ehkäisevän tuen piirissä ja puolet lastensuojeluperheitä.
- Toimintakeskus Mäkituvassa oli kirjoilla vuoden aikana 25 kehitysvammaista asiakasta, joista 12 osallistui työtoimintaan toimintakeskuksessa viitenä päivänä viikossa, 5–7 osallistui päivätoimintaan 1–5 pv/vk ja 5–8 oli avotyössä kunnan ja yksityisten työnantajien palveluksessa. Toimintakeskuksen asiakasmäärä lisääntyi edellisvuodesta.
- Kehitysvammaisten ohjatussa asuntolassa asui vuoden alussa 7 asiakasta ja 1.11.2012 alkaen 6 asiakasta. Ohjatun asuntolan tukipalveluja sai vuoden aikana yhteensä 11 asiakasta (v. 2011 7 asiakasta). Asukkaiden ikääntyminen näkyi fyysisen toimintakyvyn heikkenemisenä sekä perushoivan ja huolenpidon tarpeen lisääntymisenä.
- Asuntolan toisen yksión keittiössä havaittiin toukokuussa vesivahinko, jonka seurauksena asunto jouduttiin remontoimaan.
- Perhehoitajana toimi vuoden 2012 aikana viisi perhehoitajaa. Yksi perhehoitaja keskittyi lyhytaikaisen hoidon antamiseen. Toimeksiantosopimuksia tehtiin 38 henkilön lyhytaikaisesta perhehoidosta ja 17 henkilön pitkäaikaisesta perhehoidosta. Omaishoitajan vapaan aikana perhehoidossa oli 17 henkilöä. Sairaala tarjosi myös joillekin omaishoidettaville hoitopaikan hoitajan vapaan aikana.
- Omaishoidon tukea sai vuoden 2012 aikana 80 eri henkilöä (2011 89), heistä yli 75-vuotiaita oli 50 henkilöä, mikä on 7,1 % ikäluokasta (valtakunnallinen suositus on 5–6 %). Alle 18-vuotiaita oli 13 henkilöä. Hoitajien ikä vaihteli 29–90 vuoden välillä. Yli 75-vuotiaita hoitajia oli 28.
- Henkilökohtaista apua (vammaispalvelulaki 8 c §) sai vuoden aikana 20 henkilöä ja henkilökohtaisen avun kokonaismenot olivat 329 607 €.
- Syksyn 2012 aikana sosiaalitoimistossa käynnistyi uuden Efficia sosiaalipalvelut -asiakastietojärjestelmän käyttöönotto, mikä työllisti erityisesti kahta pääkäyttäjää, sillä prosessi edellytti 16 koulutus/ suunnittelupäivää. Keskimääräisesti koulutuspäiviä kertyi 3–4 päivää/työntekijä syksyn 2012 aikana. Lisäksi käyttöönotto edellytti pääkäyttäjiltä muiden työntekijöiden perehdyttämistä sekä asiakastietojen vientiä vanhasta järjestelmästä uuteen järjestelmään. Yksi pääkäyttäjä oli irrotettuna puoliksi omasta työstään 6 viikon ajan. Käyttöönottoprosessi työllisti kaikkia sosiaalipalveluiden tulosyksikön työntekijöitä, jolloin jokainen joutui osallistumaan käyttöönottoon oman työnsä ohella. Asiakkailla käyttöönotto näyttäytyi lähinnä hakemusten käsittelyaikojen pidentymisenä sekä työntekijöiden saatavuuden heikentymisenä.
- Sosiaalipalvelujen henkilöstö osallistui erilaisiin ammatillisiin täydennyskoulutuksiin, ja työssä jaksamista tuettiin työkierron, vuorotteluvapaan ja tyhy-toiminnan avulla.
- Ehkäisevä työ sosiaalityön eri osa-alueilla lukuun ottamatta ehkäisevää lastensuojelua jäi vähäiseksi, koska sosiaalityön resurssit jouduttiin kohdentamaan korjaavaan työhön ja toimeentulokityöhön.
- Sosiaalipalvelujen kustannukset ylittyivät 194 179 €. Ylitys johtui lähinnä ennakoitua suuremmista kustannuksista vammaispalveluissa, omaishoidon tuessa, ostetuissa asumispalveluissa ja lastensuojelussa. Syyskuun puoleen väliin mennessä oli saatu siirrettyä kunnallisten palveluiden tai perhehoidon piiriin yhteensä 14 asiakasta. Siirtymiset käynnistettiin loppuvuodesta 2011. Asumispalvelujen ostopalveluja ei pystytty vähentämään suunnitellussa aikataulussa.

Viivästyminen vaikutti osittain se, että ryhmäkoti-hanke ei toteutunut eikä asuntola Mäkituvan remontti valmistunut. Osa asiakkaista siirtyi ostetuista asumispalveluista perhehoitoon, mistä aiheutui korvaavia kustannuksia.

- Pitkäaikaistyöttömien määrä ja työmarkkinatuen kuntaosuus lisääntyivät. Kuntouttavan työtoiminnan päiväkorvaukset maksettiin kuntouttavaa työtoimintaa järjestäville yksiköille.
- Omaishoidon tuen ja sosiaalihuoltolain mukaisten kuljetuspalvelujen kysyntä lisääntyi.
- Asuntola Mäkitupaan suunnitellut investoinnit eivät toteutuneet. Vuodelle 2012 oli suunniteltu ilmalämpöpumpun ja sprinklauksen asentaminen, mutta ne siirtyivät tehtäväksi vuonna 2013 samanaikaisesti yhdessä asuntolan varastotilojen remontin kanssa. Tavoitteena on asuntolan varaston remontoiminen asuinhuoneistoksi.

Toiminnalliset tavoitteet

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tot 2011	Ta 2012	Tot 2012	Ts 2013	Ts 2014
Asiakasnäkökulma Asiakastyytyväisyys	Asiakastyytyväisyys kysely sosiaalipalvelujen asiakkaille tyytyväisyys %	Tehtiin omaishoitettaville	> 80	Tot. asiakasraati kuntouttavan työtoiminnan asiakkaille	> 80	> 80
Prosessinäkökulma Taloudellisuus/tuottavuus €/suorite	Sosiaalipalvelujen netto-kulut/asukas (4.862.597€/5457) Toimeentuloturva, netto-€/asukas (486.063€/5457)	831 94	737 80	891 89	778 83	823 88
Vaikuttavuusnäkökulma Kohdentuvuus/resurssien suuntaaminen tarpeiden mukaisesti	Sosiaalipalvelujen asiakkaiden osuus kunnan väestöstä, % Toimeentulotukea saaneet henkilöt, % asukkaista (509/5457)	20 10,7	20 9,7	20 9,3	20 9,7	20 9,7
Henkilöstönäkökulma Henkilöstön hyvinvointi	Työyhteisökierros, ka. välillä 1-5					

ja ammatillinen osaaminen	Sosiaalitoimisto	3,7	4–5	3,78	4–5	4–5
	Toimintakeskus	3,95	4–5	3,95	4–5	4–5
	Koulutuspv/ työntekijä, ka	4,2	3–10	6,6	3–10	3–10

Henkilöstön määrä tulosyksikötasolla henkilötyövuosina	Tot 2011	Ta 2012	Tot 2012	Ts 2013	Ts 2014
Vakituiset	10	10	10	10	10
Sijaiset			2,7		
Työllistetyt					
Muut määräaikaiset	1,7	1	1	1	1
Oppisopimus					
Yhteensä	11,7	11	12,75	11	11

Sosiaalipalvelut	Tp 2011	Ta 2012	Muutos	Ta 2012 yht	Tp 2012	Poikkeama
Hallinto ja toimisto						
Tulot	5	22		22	18	-4
Menot	216	240		240	208	32
Netto	-211	-218		-218	-190	28
Sosiaalityö						
Tulot	63	19		19	60	41
Menot	1 324	1 350	162	1 512	1 701	-189
Netto	-1 261	-1 331	-162	-1 493	-1 641	-148
Vammaispalvelut						
Tulot	13	23		23	0	-23
Menot	772	739	91	830	827	3
Netto	-759	-716	-91	-807	-827	-20
Toimeentuloturva						
Tulot	383	418		418	335	-83
Menot	902	855	38	893	821	72
Netto	-519	-437	-38	-475	-486	-11

Asuntola-toimintakeskus						
Tulot	82	75		75	94	19
Menot	384	384		384	377	7
Netto	-302	-309		-309	-283	26
Omaishoito ja perhehoito						
Tulot	103	106		106	111	5
Menot	598	504	107	611	640	-29
Netto	-495	-398	-107	-505	-529	-24
Muut sosiaalipalvelut						
Tulot	167	73		73	107	34
Menot	1186	752	182	934	1014	-80
Netto	-1019	-679	-182	-861	-907	-46
Sosiaalipalvelut yhteensä						
Tulot	816	736	0	736	725	-11
Menot	5 382	4 824	580	5 404	5 588	-184
Netto	-4 566	-4 088	-580	-4 668	-4 863	-195

2.4.3. Kotihoito ja vanhustyö

Strateginen tavoite

Laitosvaltainen palvelurakenne korvataan avo- ja asumispalveluilla. Ikäihmisten kotona tai kodinomaisissa olosuhteissa asuminen varmistetaan hyvin suunnitellulla ja joustavalla palvelurakenteella hyväksytyt vanhuspalvelustrategian mukaisesti.

Mittarit

1. Laitoshoidossa hoidetaan korkeintaan 3 % kunnan yli 75-vuotiaista
2. Kunnan yli 75-vuotiaista 90 % asuu omassa kodissaan (oma koti, palveluasunnot)
3. Kotiin annettavien palvelujen (kotihoito) piirissä on 25 % kunnan yli 75-vuotiaista

Toteutuminen:

- Pitkäaikaisessa laitoshoidossa oli (31.12.) 22 yli 75-vuotiasta, mikä on 3,2 % ikäryhmästä (687). Tehostetussa palveluasumisessa oli (31.12.) 30 yli 75-vuotiasta, mikä on 4,3 % ikäryhmästä.
- Kunnan yli 75-vuotiasta (687) asuu omassa kodissa (ml Metsätähti) 92,5 %.
- Kotihoidon (kopa+ksh) palvelujen piirissä oli yhteensä 208 henkilöä, joista 169 henkilöä (24,6 %) oli yli 75-vuotiaita. Palvelujen piirissä tukipalvelut mukaan lukien oli 190 yli 75-vuotiasta, joka on 27,6 % yli 75-vuotiasta (687).

Tehtävä: Hoito- ja huolenpitopalvelujen tuottaminen läpi koko palveluketjun.

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- Kotihoito edistää kunnan asukkaiden hyvinvointia ammattitaitoisilla ja kokonaisvaltaisilla hoito- ja huolenpitopalveluilla yhteistyössä omaisten ja muiden tahojen kanssa ja tukee asukkaiden omatoimisuutta.
- Palveluasumisen toiminta-ajatuksena on antaa hoitoa ja huolenpitoa kodinomaisissa olosuhteissa vanhuksilla, jotka eivät enää selviydy tukitoimienkaan avulla omassa kodissaan.

Toiminnan painopistealueet vuonna 2012 ja suunnittelukaudella:

- Vanhusten palvelurakenteen muuttaminen avohoidon suuntaan vahvistamalla kotihoitoa ja palveluasumista sekä toteuttamalla muita vanhuspalvelujen strategian linjauksia, tavoitteita ja toimenpide-ehdotuksia.
- Hoidon oikea kohdentaminen ja palveluprosessien sujuvuuden mahdollistaminen ja varmistaminen yhteistyötä tehostamalla.
- Kotihoidon ennaltaehkäisevien kotikäyntien ja terveystarkastusten toteuttaminen kalenterivuonna 80 vuotta täyttävien luona.
- Dementiahoidon keskittäminen Päivärantaan.
- Yhteistyön lisääminen eri hallintokuntien ja lähikuntien välillä huomioiden kunta- ja palvelurakennemuutosten tuomat vaatimukset ja seudulliset mahdollisuudet.
- Kaste-hankkeen hyödyntäminen vanhuspalvelujen kehittämisessä ja vanhuspalvelulain velvoitteisiin valmistautuminen ennakolta.

Toteutuminen

- Päivärannan päiväkeskus toimi viitenä päivänä viikossa. Päiväkeskustoimintaa lisättiin ikäihmisille suunnatulla kuntosalilla. Kuntosalin kohderyhmänä on ollut päiväkeskuksen asiakkaat, Päivärannan asukkaat ja sairaalan potilaat. Muistikoordinaattori jatkoi toimintaansa tukemalla kotona asuvia muistisairaita henkilöitä ja heidän omaisiaan.
- Hoidon porrastusta on seurattu Rava-indeksin avulla ja Rava-poikkileikkaus on tehty joulukuussa 2012. Moniammatillinen vanhustenhuollon yhteistyöryhmä (SAS) kokoontui kerran viikossa. Ryhmän tehtävänä on suunnitella, arvioida ja sijoittaa asiakkaat tarkoituksenmukaisiin hoitopaikkoihin. Yksi perhehoitaja on vastannut omaishoitajien vapaiden aikaisesta hoidosta ja sairaalassa on ollut myös mahdollisuus jaksohoitoon hoidollisesti perustelluista syistä. Vanhusneuvosto kokoontui viisi kertaa vuoden 2012 aikana ja vanhusneuvosto osallistui maakunnalliseen ”Toimiva vanhusneuvosto” seminaariin. Turvapuhelinpäivystys ostettiin Suomen Ensiapupalvelu Oy:ltä (myöh. Esperi Care).
- Kaikille kalenterivuonna 80 vuotta täyttäneille henkilöille tarjottiin mahdollisuutta ennaltaehkäisevään kotikäyntiin ja terveydenhoitajan tarkastukseen. 80 vuotta täyttäviä oli 67 henkilöä, joista 13 oli jo palvelujen piirissä. Kaikkiaan 48 henkilöä otti vastaan tarjotun kotikäynnin.
- Muistisairaiden henkilöiden asuminen on keskitetty Päivärannan palvelukeskukseen ja muistikoordinaattori työskentelee Päivärannassa. Sairaalan kotiutushoitaja osallistui kotiutusprosessiin ja toimi yhteistyössä kotihoidon ja mm. K-SKS:n kanssa kotiutustilanteissa. Laitosapulaiset siirtyivät ympäristötoimen alaisuuteen.
- Vanhuspalvelupäällikkö osallistui Kaste II -ohjausryhmään ja muihin hankkeeseen liittyviin tapaamisiin, sekä seudullisiin vanhuspalvelujen esimiesten tapaamisiin.
- Entisen kuntoutumiskodin asukkaat muuttivat Hakatielle omiin vuokra-asuntoihin 2011. Heidän palveluistaan on vastannut kotihoidon ”Hakatiin tiimi”, jossa työskenteli kaksi kotihoidon lähihoitajaa. Vuoden 2012 aikana ostetuista asumispalveluista siirtyi takaisin oman kunnan palvelujen piiriin 7 henkilöä. Kotirannan palvelutalon suunnittelua jatkettiin vuoden 2012 aikana.

- Vanhuspalveluissa jatkettiin edellisenä vuonna aloitettua ravitsemuskoulutusta. Efficca-ohjelmiston muutosten johdosta henkilöstölle järjestettiin koulutusta Efficca 4,1 version käyttöön otosta. Vuoden 2012 lopussa aloitettiin valmistautuminen eReseptin käyttöönottoon kouluttamalla henkilöstöä ja hankkimalla henkilöstölle varmennekortit sekä kortinlukijat työasemiin. Efficca-koulutuksesta vapautuneet 10 tietokonetta hankittiin kotihoitoon. Lääkehoidon tenttien suorittaminen jatkui. Henkilöstö osallistui ”Hyvä elämä pitkäaikaishoidossa” koulutukseen. Päivärannassa käynnistyi tiimivalmennus yhteistyössä Työterveys Aallon kanssa.
- Investoinnit toteutuivat suunnitellusti: Vuoden 2011 aikana alkanut Metsätähden saneeraus suoritettiin loppuun. Saneerauksen yhteydessä asennettiin sprinklaus ja ilmanvaihtojärjestelmä. Vanhusten palvelutalo Kotirannan suunnittelu jatkui. Hilkantiellä sijaitseva omakotitalo saneerattiin vanhusten ryhmäkodiksi. Toimintaa ei kuitenkaan aloitettu, koska raskas sprinklaus olisi ollut taloudellisesti kannattamatonta. Päivärannan päiväkeskukseen hankittiin kuntosalilaitteet ja Päivärannan palvelutaloon hankittiin sänkyjä ja apuvälineitä. Kotihoidossa siirryttiin käyttämään Kotihoito Efficca -ohjelmaa vuoden 2013 alusta, koulutukset ja laite- sekä ohjelmistohankinnat tehtiin vuoden 2012 lopussa.
- Vanhuspalvelujen TA ylittyi kokonaisuudessaan 229.691,13 €. Ylitys johtui lähinnä ennakoitua suuremmista henkilöstömenoista ja sisäisistä toimintakuluista.

Toiminnalliset tavoitteet

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tot 2011	Ta 2012	Tot 2012	Ts 2013	Ts 2014
Asiakasnäkökulma						
Palvelutarpeen arviointiin pääsy alle 7 vrk:ssa	arviointiin pääsy %	100	100	100	100	100
Prosessinäkökulma	Kotihoito					
Taloudellisuus/Tuottavuus	br/asukas					
€/suorite	1.770.354/5457	246	281	324	285	285
	br/kotihoidon käynti					
	1.770.354/76975	19	24	23	25	25
	Palveluasuminen					
	ymp vrk					
	br/asukas					
	1.663.490/5457	229	257	305	258	258
	br/hoitopäivä					
	1.663.490/11668	106	115	142	115	115
Vaikuttavuusnäkökulma						
Kohdentuvuus	Kotihoidon asiakkaiden Rava					

vanhuspalvelujen piirissä %	1,5–2,49 (tavoite), %	58	80	44,6	80	80
Henkilöstönäkökulma						
Hyvinvointi ja ammatillinen osaaminen	Työyhteisökiekko, ka välillä 1–5	3,2	3,5	3,2	3,5	3,5

Henkilöstön määrä tulosityksikkötasolla henkilötyövuosina	Tot 2011	Ta 2012	Tot 2012	Ts 2013	Ts 2014
Vakituiset	62	62	59	64	66
Sijaiset	8,1	6,8	16,8	11,4	12
Työllistetyt	4	4	4	4	4
Muut määräaikaiset		-			
Oppisopimus	1	-			
Yhteensä	74,1	72,8	79,8	76,4	79

Kotihoito ja vanhustyö	Tp 2011	Ta 2012	Muutos	Ta 2012 yht	Tp 2012	Poikkeama
Kotihoito						
Tulot	175	173		173	237	64
Menot	1 319	1 336		1 336	1 535	-199
Netto	-1 144	-1 163		-1 163	-1 298	-135
Kotihoidon tukipalvelut						
Tulot	224	245		245	259	14
Menot	251	245		245	228	17
Netto	-27	0		0	31	31
Päiväkeskus Metsätähti						
Tulot	18	15		15	22	7
Menot	132	126		126	146	-20
Netto	-114	-111		-111	-124	-13
Päiväkeskus Päiväranta						
Tulot	12	15		15	22	7
Menot	132	123		123	115	8
Netto	-120	-108		-108	-93	15

Palveluasuminen Metsätähti						
Tulot	1	0		0	0	0
Menot	208	222		222	235	-13
Netto	-207	-222		-222	-235	-13
Palveluasuminen Päiväranta						
Tulot	306	301		301	383	82
Menot	1 555	1 427	40	1 467	1 664	-197
Netto	-1 249	-1 126	-40	-1 166	-1 281	-115
Kotihoito ja vanhustyö yhteensä						
Tulot	736	749	0	749	923	174
Menot	3 597	3 479	40	3 519	3 923	-404
Netto	-2 861	-2 730	-40	-2 770	-3 000	-230

2.4.4. Terveyspalvelut

Terveyspalvelut	Tp 2011	Ta 2012	Muutos	Ta 2012 yht	Tp 2012	Poikkeama
Toimintatulot	476	450	0	450	468	18
Myyntitulot	2			0	2	2
Maksutulot	461	450		450	460	10
Tuet ja avustukset	11			0	0	0
Muut toimintatulot	2			0	6	6
Toimintamenot	11 828	11 318	140	11 458	11 829	-371
Henkilöstömenot	2 092	1 912	140	2 052	1 790	262
Palvelujen ostot	9 318	9 000		9 000	9 630	-630
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	251	268		268	247	21
Avustukset	42	42		42	42	0
Muut toimintamenot	125	96		96	120	-24
Toimintakate	-11 352	-10 868	-140	-11 008	-11 361	-353

Tehtävä:

Kattavien ja laadukkaiden perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon ja ympäristöterveydenhuollon palvelujen järjestäminen kuntalaisille ja muille niihin oikeutetuille.

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- Hankasalmen perusterveydenhuollon palvelujen (avosairaanhoido, kuntoutus- ja terapiapalvelut, neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto, suun terveydenhuolto)

järjestämisestä vastaa Jyväskylän yhteistoiminta-alueen terveyskeskus (JYTE). Palveluilla edistetään kansanterveyttä ja vähennetään väestöryhmien välisiä terveyseroja terveyttä edistämällä, sairauksia ehkäisemällä ja hoitamalla sekä kuntouttamalla.

- Jyväskylän yhteistoiminta-alueen terveyskeskus huolehtii sopimuskuntien erikoissairaanhoidon palvelujen järjestämisestä. Palvelut hankitaan pääasiassa Keski-Suomen sairaanhoitopiiriltä, joka tuottaa palvelut itse tai hankkii ne ostopalveluna.
- Hankasalmen kunnan 48-paikkaisessa sairaalassa järjestetään lyhyt- ja pitkäaikaishoitoa. Lyhytaikaisen laitoshoidon palveluissa keskeistä on sujuvien palveluketjujen varmistaminen ja kuntoutumisen esteiden minimointi. Pitkäaikaishoitoa tarvitaan silloin, kun hoidettavalle ei voida järjestää ympärivuorokautista palveluasumista tai kotihoitoa ja kun hoitava omainen uupuu. Hoitotyössä pyritään potilaan kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin huolehtimalla päivittäisistä tarpeista, henkisestä hyvinvoinnista ja viihtyvyydestä.
- Jyväskylän ympäristöterveydenhuollon palveluyksikkö hoitaa ympäristöterveydenhuollon tehtävät Jyväskylän, Multian, Muuramen, Petäjaveden, Toivakan ja Uuraisten, Hankasalmen, Joutsan ja Luhangan alueilla. Palvelun tavoitteena on terveellisen ja turvallisen elinympäristön turvaaminen kuntalaisille.

Toiminnan painopistealueet vuonna 2012 ja suunnittelukaudella:

- Kotiutushoitajatoiminnan vakiinnuttaminen kunnan sairaalassa
- Sairaalan perustehtävän arviointi ja muutoksen suunnittelun käynnistäminen
- Sairaalan henkilökunnan muutosvalmennuskoulutuksen aloittaminen
- Sairaalan laitoshuoltopalveluiden uudelleen organisointi
- Lääkäripäivystyspalvelun kehittäminen maakunnallisten ehdotusten pohjalta
- Erikoissairaanhoidon sakkopäivien minimointi

Toteutuminen

- Kunnan sairaalassa toteutuneita hoitopäiviä oli 16510, joista lyhytaikaishoitopäiviä oli 9329 (56,51 %) ja pitkäaikaishoitopäiviä 7181 (43,49 %). Kuormitusprosentti oli 94,24.
- Sairaalan pitkäaikaishoitopotilaiden hoitoisuus lisääntyi vuonna 2012. Poikkileikkaustutkimuksessa Rava-indeksi kuvasi pitkäaikaishoitopotilaiden (n=30) toimintakykyä seuraavasti: 2,50–2,99 1 henkilö (0 vuonna 2011), 3,00–3,49 7 henkilöä (8 vuonna 2011) ja 3,50–4,3 22 henkilöä (14 vuonna 2011). Toimintakykyarvioinnin mukaisesti 1 henkilön tarkoituksenmukainen hoitopaikka olisi ollut tehostettu palveluasuminen.
- Kunnan ulkopuolelta ostopalveluista siirtyi useita henkilöitä takaisin kotikuntaan sairaalan kautta, mikä lisäsi tilapäisesti osaston kuormitusta.
- Osastonhoitaja ja apulaisosastonhoitaja päivittivät Hankasalmen sairaalan muutossuunnitelman vuosille 2012–2013. Henkilökunnan muutosvalmennuskoulutusta ei kuitenkaan vielä käynnistetty.
- Laitosapulaiset siirtyivät vuoden alusta ympäristölautakunnan vastuualueelle.
- Omaishoidon tuen lakisääteisten vapaapäivien aikainen hoiva järjestettiin omaishoidettaville lyhytaikaisen perhehoidon lisäksi sairaalassa, jota varten oli käytettävissä pääsääntöisesti kaksi jaksohoitopaikkaa.
- Osastonhoitajapalveluita ostettiin JYTEltä 30.4. asti, jonka jälkeen osastonhoitajan tehtäviä hoidettiin sisäisin järjestelyin.
- Määräaikaisesta hoitajien varahenkilöjärjestelystä saatiin hyviä kokemuksia.
- Osaston lääkäripalvelut järjestyivät JYTen tuottamana. Osittain JYTen lääkärivajeen vuoksi osastolle päätettiin perustaa lääkärin virka.
- Sairaalan äänentoistolaitteisto jouduttiin uusimaan ja erilaista viriketoimintaa kehitettiin

vuoden aikana.

- Kotiutushoitajatoiminta vakiintui osaksi toimintakykyä tukevaa ja turvallista vuodeosastolta kotiuttamista. Erikoissairaanhoidon kitkalaskutusta pyrittiin myös ehkäisemään yhteistyössä keskussairaalan kanssa.
- Henkilöstölle järjestettiin koulutusta Effica 4,1 version ja eReseptin käyttöönotosta. Henkilöstölle hankittiin terveydenhuollon varmennekortit sekä kortinlukijat 13 työasemaan. Osaston hoitohenkilökunta suoritti sairaanhoitopiirin järjestämän LOP-verkkokurssin (lääkehoidon osaamisen perusteet) ja lisäksi sairaanhoitajat suorittivat LOVE-kurssin (Lääkehoidon Osaaminen Verkossa). Sisäisenä koulutuksena järjestettiin myös ensiapukoulutusta.
- Työssä jaksamista tuettiin erilaisin työjärjestelyin ja tyhy-toiminnan avulla.
- Investoinnit eivät toteutuneet suunnitellusti. Hoitajakutsujärjestelmän uusimiseen oli varattu määrärahaa 20 000 euroa. Sairaalan potilashuoneiden ja sairaansijojen määrä tulee vähentymään, joten hoitajakutsujärjestelmän hankinta ei kuluvaan vuonna ollut tarkoituksenmukaista. Lääkehoituhuoneen remontointiin oli varattu 15 000 €. Remonttia suunniteltiin, mutta em. määrärahaa sitä ei pystytty toteuttamaan. Vuoden 2013 talousarvion investointisuunnitelmaan sisällytettiin 35 000 € lääkehuoneen ja lääkärin työhuoneen remontoimista varten. Loppuvuodelle suunniteltu maakunnallisen Effica-ohjelman päivitys ei onnistunut. Sänkyjä ja apuvälineitä hankittiin suunnitellusti.
- JYTE järjesti terveystalvituksia koskevan kuntalaistilaisuuden Hankasalmella 5.11.2012.
- Jyväskylän kaupunki (ja JYTE) päätti vuoden loppupuolella liittyä Kelan KanTa-palveluiden (kansallinen terveystalvituksarkisto) eReseptipalvelun käyttäjäksi.
- Hankasalmen lähipäivystystä lyhennettiin arkisin 2 tunnilla ja lauantapäivystys siirrettiin sairaanhoitopiiriin.
- Erikoissairaanhoidon kitkalaskutuspäiviä oli 8 vuonna 2012 (15 vuonna 2011).
- JYTen perusterveydenhuoltoon oli varattu määrärahaa yhteensä 2 760 700 €. Määrärahaan sisältyivät sekä avoterveyshuollon palvelut että akuuttihoitoon ostopalvelut JYTen terveyskeskussairaaloista. Perusterveydenhuolto ylitti talousarvion 237 484 €. JYTElle maksettiin ennakoita 2 631 204 €, palautusta JYTEltä saatiin 197 620 €. Lisäksi kustannuksia toteutui lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineistä 120 003 €. Akuuttihoitoon ostopalvelupaikkojen käyttöaste JYTen terveyskeskussairaaloissa (pääosin Palokassa) oli edellisvuotta suurempi. Hankasalmen sairaalaan pystyttiin kuitenkin hyvin ottamaan potilaita huolimatta vaikeasta lääkärivajeesta. JYTE oli valmistautunut 8 sairaansijan käyttöön terveyskeskussairaaloissa. Käyttö jäi kuitenkin 3,5 sairaansijaan vuonna 2012 (1,4 sairaansijaa vuonna 2011).
- Kustannuksia akuuttihoitoon ostopalveluista muodostui yhteensä 293 851 €, mikä osaltaan selittää perusterveydenhuollon ylitystä. Lisäksi kasvua suoritelmämäärissä toteutui erikoishoitajien vastaanottokäynneillä (reuma-, diabetes) sekä fysio- ja toimintaterapiakäyntien osalta.
- Erikoissairaanhoidon kustannukset ylittyivät 84 204 €. Hankasalmen kunta joutui maksamaan kalliiden hoitojen tasausmaksua 84 574 €. Erikoissairaanhoidon toteutui edellisvuotta maltillisemmin. JYTen tilaaman erikoissairaanhoidon talousarviovaraus (Keski-Suomen keskussairaalan tuottamien ja sen kautta laskutettavien palvelujen) oli 5 741 105 €, mikä oli sairaanhoitopiirin tarjouksen mukainen. Kuitenkin perusturvan talousarviossa erikoissairaanhoidon palveluihin varattiin määrärahaa 5 914 600 € ottaen huomioon mahdollinen ylitystarve.

Toiminnalliset tavoitteet

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tot	Ta	Tot	Ts	Ts
		2011	2012	2012	2013	2014

Asiakasnäkökulma						
Asiakastyytyväisyys	Asiakastyytyväisyys kysely sairaalan asiakkaille/potilaille tyytyväisyys %	Ei tehty	>80	>80	>80	>80
Prosessinäkökulma						
Taloudellisuus/tuottavuus €/suorite	Hoitopäivän hinta €/pv Hoitopäivien määrä	112 17061	130 17000	119 16510		
Vaikuttavuusnäkökulma						
Kohdentuvuus/resurssien suuntaaminen tarpeiden mukaisesti	Jonotusaika erikoissairaanhoidosta kunnan sairaalaan alle 1 vrk 100 % RaVa-indeksi sairaalan pitkäaikaishoidetuilla >3,50 90 %	Ei tot. Tot. 63 %	100 90	Ei tot. Tot. 73 %	100 90	100 90
Henkilöstönäkökulma						
Henkilöstön hyvinvointi ja ammatillinen osaaminen	Täydenniskoulutukseen osallistuminen 3 -10 pv/hlö/vuosi Hoitohenkilöstömitoitus hlö/ss	Tot. Tot. 0,6/ss	Tot. 0,65/ss	Tot. 0,65/ss	Tot. 0,65/ss	Tot. 0,65/ss

Henkilöstön määrä tuloyksikkötasolla henkilötyövuosina	Tot 2011	Ta 2012	Tot 2012	Ts 2013	Ts 2014
Vakituiset	35	35	28	28	24
Sijaiset	8,7	6	11	5	4
Työllistetyt	2	2	2	2	2

Muut määräaikaiset					
Oppisopimus					
Yhteensä	45,7	43	41	35	30

Perusterveydenhuolto	Tp 2011	Ta 2012	Muutos	Ta 2012 yht	Tp 2012	Poikkeama
Perusterveydenhuolto						
Tulot	11	0		0	0	0
Menot	2 304	2 364		2 364	2 547	-183
Netto	-2 293	-2 364	0	-2 364	-2 547	-183
Hammashuolto						
Tulot	0	0		0	1	1
Menot	408	397		397	452	-55
Netto	-408	-397	0	-397	-451	-54
Perusterveydenhuolto yhteensä						
Tulot	11	0	0	0	1	1
Menot	2 712	2 761	0	2 761	2 999	-238
Netto	-2 701	-2 761	0	-2 761	-2 998	-237

Mielenterveyspalvelut	Tp 2011	Ta 2012	Muutos	Ta 2012 yht	Tp 2012	Poikkeama
Mielenterveyspalvelut v. 2011 alk. Tuikun avustus						
Tulot	0	0		0	0	0
Menot	42	42		42	42	0
Netto	-42	-42		-42	-42	0
Kuntoutuskoti v. 2012 alk. yhd. Kotihoito-kust.paikkaan						
Tulot	0	0		0		0
Menot	69	0		0		0
Netto	-69	0		0	0	0
Mielenterveystyö yhteensä						
Tulot	0	0		0	0	0
Menot	111	42		42	42	0
Netto	-111	-42		-42	-42	0

Ympäristöterveydenhuolto	Tp 2011	Ta 2012	Muutos	Ta 2012 yht	Tp 2012	Poikkeama
Tulot	0	0		0	4	4
Menot	197	196		196	204	-8
Netto	-197	-196		-196	-200	-4

Terveyskeskussairaala	Tp 2011	Ta 2012	Muutos	Ta 2012 yht	Tp 2012	Poikkeama
Tulot	465	450		450	462	12
Menot	2 376	2 228	140	2 368	2 428	-60
Netto	-1 911	-1 778	-140	-1 918	-1 966	-48

Hoitotarvikevarasto	Tp 2011	Ta 2012	Muutos	Ta 2012 yht	Tp 2012	Poikkeama
Tulot	0	0		0	1	1
Menot	64	75		75	44	31
Netto	-64	-75	0	-75	-43	32

Erikoissairaanhoido	Tp 2011	Ta 2012	Muutos	Ta 2012 yht	Tp 2012	Poikkeama
Tulot	0	0		0	0	0
Menot	6 368	6 016		6 016	6 112	-96
Netto	-6 368	-6 016	0	-6 016	-6 112	-96

2.5. Sivistyslautakunta

Strateginen tavoite: Hankasalmi tarjoaa dynaamisen varhaiskasvatus-, koulutus-, harrastus- ja kulttuuriympäristön, joka mahdollistaa elinikäisen oppimisen ja itsensä kehittämisen järjestämällä aktiivisia elämää edistäviä palveluja kuntalaisille.

Sivistyslautakunta	Tp 2011	Ta 2012	Muutos	Ta 2012 yht	Tp 2012	Poikkeama
Toimintatulot	906	862	0	862	1 079	217
Myyntitulot	407	286		286	369	83
Maksutulot	116	304		304	338	34
Tuet ja avustukset	352	252		252	326	74
Muut toimintatulot	31	20		20	46	26
Toimintamenot	7 373	9 646	0	9 646	9 674	-28
Henkilöstömenot	4 435	5 964		5 964	5 951	13
Palvelujen ostot	1 805	2 082		2 082	2 123	-41
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	366	408		408	404	4
Avustukset	20	408		408	355	53
Muut toimintamenot	747	784		784	841	-57
Toimintakate	-6 467	-8 784	0	-8 784	-8 595	189
Poistot	114	150		150	135	15

Hallinto ja talous

Henkilöstön määrä tulosyksikötasolla henkilötyövuosina	Tot 2011	Ta 2012	Tot 2012	Ts 2013	Ts 2014
Vakituiset	1,25	2,0	2,0	2,0	2,0
Sijaiset	0,35				
Työllistetyt					
Muut määräaikaiset					
Oppisopimus					
Yhteensä	1,6	2,0	2,0	2,0	2,0

Sivistystoimen hallinto	Tp 2011	Ta 2012	Muutos	Ta 2012 yht	Tp 2012	Poikkeama
Tulot	32	0		0	0	0
Menot	169	175		175	172	3
Netto	-137	-175		-175	-172	3

2.5.1. Peruskoulut

Strateginen tavoite

Strateginen tavoite	Keinot	Mittari
Hyvinvoivat ja osaavat työntekijät turvaavat palvelujen vaikuttavuuden ja mahdollistavat peruskoulun kehittämisen	Kiinnitetään huomiota ja tuetaan ammattitaitoisen henkilöstön osaamisen kehittämistä ja työhyvinvointia	Koulutuspäivien lukumäärät, sairauspoissaolot ja ammattitaito
Turvallinen kouluympäristö	KiVa-Koulu –ohjelmaan kuuluminen (oppitunnit, menettelytavat kiusaamistapauksissa)	KiVa-Koulu –kysely keväisin

Toteutuminen

KUUHANKAVEDEN KOULU:

- Koulutuspäivien lukumäärä: 122 pv.
- Sairauspoissaolojen lukumäärä: 742 pv.
- KiVa-Koulu –kysely järjestetty keväisin

ASEMAN KOULU:

- Opettajat aktiivisesti täydennyskouluttautuneet (esim. KELPO-hankkeen kautta)
- TYHY-toiminta (KKI-hankkeessa mukana oleminen)
- Säännölliset palaverit (YT-kokoukset) koulun arjen kehittämiseksi
- Sairauspoissaolojen lukumäärä: 401 pv
- Koulun pihasuunnitelman toimivuuden seuranta
- Pelastautumisharjoitukset
- Tilanahtaudesta johtuen tarkennettu sisätiloissa liikkumisohjeita

NIEMISJÄRVEN KOULU:

- Opettajat ovat osallistuneet useisiin eri koulutuksiin ja työryhmiin esim. Osaavan rehtorikoulutukseen ja oppilashuollon käsikirjan tekemiseen.
- Niemisjärven koulussa on ollut vuonna 2012 pätevät opettajat
- Sairauspoissaolojen lukumäärä: 7 pv
- Olemme jatkaneet kiusaamisen vastaista Kiva-koulu ohjelmaa
- Olemme järjestäneet vuoden 2012 aikana turvallisuusaiheisen pajapäivän ja turvallisuuspäivän, missä mm. järjestettiin poistumisharjoitus poliisin ja palokunnan kanssa.
- Turvallisuutta on korostettu koulun pihan kunnostussuunnitelmissa ja koulun peruskorjauksen suunnitelmissa.

RISTIMÄEN KOULU:

- Keski-Suomen Osaavan järjestämä rehtorikoulutus, Veso-koulutukset ja henkilökohtaisen kehittymissuunnitelman mukaiset koulutukset
- Koulun ja kunnan järjestämät työhyvinvointitapahtumat
- Sairauspoissaolojen lukumäärä: 106 pv
- Turvallinen kouluympäristö vaatii tiivistä yhteistyötä kiinteistöjen kunnossa pidosta vastaavien tahojen kanssa.
- Yhteistyössä ja toiminnassa on paljon kehittämisen varaa.
- Asioiden pitäisi hoitua sovitusti ajallaan. Näin saisimme palautettua keskinäisen luottamuksen.

Tehtävä: Opetustoimi

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- Perusopetus 0-9 luokkien oppilaille

Toiminnan painopistealueet vuonna 2012 ja suunnittelukaudella:

- Turvallisen oppimisympäristön varmistaminen
- Opetusteknologian kehittäminen
- Koulukohtaiset painopistealueet huomioiden ympäröivän yhteisön tarpeet

Toteutuminen

KUUHANKAVEDEN KOULU:

- **Turvallisen oppimisympäristön varmistaminen**

Lukuvuoden 2012 aikana Kuuhankaveden koulussa on toiminut turvallisuustyöryhmä, joka on aloittanut suunnitelmallisen kehittämistyön turvallisen oppimisympäristön muodostamiseksi. Ryhmä on laatinut koko koulukeskuksen kattavaa turvallisuussuunnitelmaa yhteistyössä Hankasalmen lukion kanssa. Turvallisuustyöryhmä on päivittänyt turvallisuussuunnitelmaa,

järjestänyt turvallisuuskoulutusta henkilöstölle sekä poistumisharjoituksen yhteistyössä pelastustoimen kanssa. Turvallisuussuunnitelman täydentäminen jatkuu edelleen.

Fyysisen ja psyykkisen turvallisuuden ylläpitämiseksi Kuuhanaveden koululla on käytössä KiVa Koulu -ohjelma. Se on kiusaamisen vastainen toimenpideohjelma. Painopistealueina ovat lukuvuoden aikana pidetyt KiVa-oppitunnit 1. ja 4. luokilla ja teemat 7.luokilla. Koulussa on toiminut KiVa-tiimi, joka on selvittänyt kiusaamistapauksia. Koulussa on käytetty selvittämiskeskusteluihin tarkoitettuja lomakkeita ja kirjattu kiusaamistapausten käsittelyprosessi. Tarpeen mukaan on koulussa järjestetty seurantakeskustelu kiusaamistapausten yhteydessä. Jokaisen jakson vaihtuessa luokanopettajan tai – ohjaajan tunneilla on tehty kiusaamiskysely. Esille tulleisiin tapauksiin on KiVa-tiimi puuttanut. Henkilökuntaa kannustetaan KiVa- koulutukseen.

Turvallisuusryhmä on miettinyt koulun järjestyssääntöjä sekä ojentamis- ja kurinpitotoimia. Tavoitteena on päivittää järjestyssääntöjä ja antaa ehdotus sivistyslautakunnalle käsiteltäväksi. Ehdotelma on koulun vanhempainvoimalalla kommentoitavana.

Osana turvallista oppimisympäristöä ovat riittävän pienet ryhmäkoot. Kuuhanaveden koulu sai opetushallitukselta valtionapua opetusryhmien pienentämiseen ja sen avulla oli mahdollista muodostaa alakoulun yhdestä suuresta opetusryhmästä kaksi. Ensi vuodeksi on myös haettu valtionavustusta kyseiseen tarkoitukseen.

- **Opetusteknologian kehittäminen**

Lukuvuoden 2012 aikana Kuuhanaveden koulussa on toiminut tieto- ja viestintäteknologiantyöryhmä. Ryhmän tehtävänä on ollut tieto- ja viestintäteknologian opetussuunnitelman päivittäminen sekä laitekannan ja koulutustarpeen kartoitus. Saadun tiedon perusteella on koulutusta sekä laitekantaa pyritty kohdentamaan tarpeeseen.

Opetushenkilöstölle on järjestetty älytaulu- sekä eri tietokoneohjelmistojen koulutusta.

Investointirahoilla kouluun on hankittu tietokoneita, dataprojektoreita ja dokumenttikameroita sekä parantaa langatonta verkkoa. Laitteiden asentaminen on ollut aikaa vievää, mikä on vaikeuttanut teknologian hyödyntämistä ja heikentänyt opetustoiminnan laatua. Laitteiston asentaminen on kestänyt puoli vuotta, eikä osaa laitteista ole vielä asennettu. Tavoitteena on ollut saada tietokone jokaiseen opetustilaan, niin että internet – pohjaista wilma- käyttöliittymää voidaan käyttää sujuvasti kodin ja koulun viestinnän välineenä. Langatonta verkkoa vahvistettiin reitittimillä, mutta niiden toimivuus ei ole vielä toivottu. Tilanne korjaantuu toivottavasti seuraavana vuonna olevien investointien turvin.

- **Koulukohtaiset painopistealueet huomioiden ympäröivän yhteisön tarpeet**

Lasten ja nuorten elinoloja ja elämänhallinnan edellytyksiä parannetaan käytännön yhteistyöllä eri sidosryhmien kanssa. Oppilaskunnat ovat järjestäneet erilaisia tapahtumia yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa. Toimintaa on ollut esimerkiksi vaalipaneeli yhteistyössä nuorisotoimen kanssa, seinämaalaukset, halipäivän järjestäminen, tanssimaton hankinta.

Kerhotoiminnan kehittämishanke tavoitteena on ollut monipuolistaa lapsen ja nuoren vapaa-ajan toimintaa osana koulupäivää. Monipuolisen kerhotoiminnan avulla on vähennetty lasten yksinoloa koulupäivän jälkeen, luotu perustaa lasten hyvälle vapaa-ajanviettotavoille sekä tuettu heidän sosiaalista kehitystään. Kuuhanaveden koululta on koordinoitu kerhotoimintaa koko kunnan alueella. Kerhoja on järjestetty yhteensä 24 neljällä eri koululla. Kerhojen ohjaajina ovat toimineet myös lasten vanhemmat, mikä omalta osaltaan lisää yhteisöllisyyttä.

Liikkuva koulu –hanke on ollut merkittävä uudistus koulussamme. Hankkeen myötä alakoulun oppilaat ovat saaneet lisää liikuntaa kolme tuntia viikossa. Hankkeeseen liittyy myös tutkimus, josta jokainen huoltaja saa tietoa lapsensa kunnan kehittymisestä. Liikkumistuntien ohjaajina ovat olleet

paikalliset osaajat, yliopiston liikunnan opiskelijat sekä lasten huoltajia. Tunnit ovat lomittuneet osaksi koulupäivää ja eheyttäneet oppilaiden koulupäivän rakennetta siten, että opiskelu ja mieluisat harrastuskokemukset vuorottelevat päivän aikana. Koulupäivän rakenne on mahdollistanut lasten turvallisen ja liikunnallisen aamupäivätoiminnan.

Talouden toteutuma on Kuuhanaveden koulun osalta alittunut 57.766,64 € suunnitellusta. Henkilöstön sairausloman sijaisten kustannuksiin on arvioitu 44000€, mutta toteutuma oli vain 22257€. Henkilöstön palkkauskuluista toteutuma jäi 51554€ toteutumasta. Merkittäviä ylityksiä on tullut matkustus ja kuljetuspalveluiden osalta 29391€, joka on 7 % korotus. Aineet, tavarat ja tarvikkeet menokohdan ylitys 12,5 % on johtunut koulukirjallisuuden hankkimisesta sekä kuntaan keskitetyksi hankituista ensiaputarvikkeista ja sähkön hinnan noususta. Muista toimintakuluista rakennusten ja huoneistojen vuokratulot ovat ylittyneet suunnitellusta 18 495€ eli 10 % korotuksen verran. Joustavan perusopetuksen kohdalla talous on ylittynyt 779,13€ eli 1,03 %. Kustannus on ylittynyt matkustus- ja kuljetuspalveluiden osalta. Kuuhanaveden koulun esiopetuksen osalta talous on ylittynyt 923,61 € eli 1,91 %.

ASEMAN KOULU:

- **Turvallisen oppimisympäristön varmistaminen**

-Henkilökuntaa ohjeistettu ongelmatilanteiden varalta

- **Opetusteknologian kehittäminen**

-Cleverboard-taulujen käyttö monipuolistamassa opetusta

-Muu tietokoneopetus ei ole ajan tasalla tilanpuutteesta johtuen.

- Pikkukoulun saneerauksen myötä ATK-opetus tehostuu

- **Koulukohtaiset painopistealueet huomioiden ympäröivän yhteisön tarpeet**

-kodin ja koulun välinen yhteistyö

Parannetaan yhteistyötä ottamalla käyttöön kasvatuskeskustelulomakkeet.

Perinteiset vanhempainillat, vanhempainvartit sekä vanhempainkahvilapysäkki koulupäivän jälkeen.

Kehitetään sähköisiä viestintämenetelmiä yhteistyön tiivistämiseksi.

NIEMISJÄRVEN KOULU:

- **Turvallisen kouluympäristön varmistaminen**

- turvallisuusajat ja turvallisuuspäivä

- Kiva-koulu -ohjelma

- Turvallisen koulun ja pihan suunnittelu

- **Opetusteknologian kehittäminen**

- älytaulujen käyttöönotto

- toimivat tieto- ja viestintätekniiset ratkaisut remontoinnissa

- kalustuksen ajanmukaistaminen

- **Fyysisen ympäristön kehittäminen**

Koulun peruskorjauksen suunnittelussa huomioidaan:

- terveellinen ja laadukas rakentaminen

- joustavat, toimivat, erikokoiset, esteettiset ja esteettömät tilat

- toimivat tieto- ja viestintätekniiset ratkaisut

- kalustuksen ajanmukaistaminen

- pihasta aktivoiva, monipuolinen eri ikäryhmille soveltuva leikki/liikuntapaikka

RISTIMÄEN KOULU:

- **Turvallisen oppimisympäristön varmistaminen**
  - terveydellisten olojen katselmus
  - palotarkastus
- **Opetusteknologian kehittäminen**
  - teknologian käyttöä vaikeuttaa tekniset pulmat esim. tietoliikenneyhteyksissä ja ohjelmien käytössä
  - laitteita uudistettiin tarpeen mukaan
  - koulun kehittäminen vaatii pidempi aikaisen kehittämissuunnitelman laatimista
- **Koulukohtaiset painopistealueet huomioiden ympäröivän yhteisön tarpeet**
  - Ristimäen koulu on kyläkunnan keskus, joka on kiinteässä yhteydessä kaiken ikäisiin kyläläisiin. Koulu tarjoaa toimintamahdollisuuksia ja tapahtumia, joihin kaikki ovat tervetulleita.

Toiminnalliset tavoitteet

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tot	Ta	Tot	Ts	Ts
		2011	2012	2012	2013	2014
Laadukas opetus	Oppilaiden oppimistulokset (todistuksen ka:n muutos)	-0,03	<+/- 1	-0,17	<+/- 1	<+/- 1
Henkilöstön ammattitaito	Kelpoisuusehdot täyttävien % -osuus	98	100	98	100	100
Taloudellisuus	Nettokustannukset /oppilas	8064	8094	8420		
	Opetustuntien lukumäärä	42657	42200	42445		
	Oppilasmäärä (ka)	551,5	550	555	540	533

Henkilöstön määrä tulosyksikötasolla henkilötyövuosina	Tot	Ta	Tot	Ts	Ts
	2011	2012	2012	2013	2014
Vakituiset	47,72	50,14	48,87	51,7	52,7
Sijaiset	2,5	3,14	5,94	3	3
Työllistetyt	4,4	4,74	4,44	4,74	4,74
Muut määräaikaiset	5,87	5,55	6,47	3,78	3,24

Oppisopimus	0,25		0,53	1	1
Yhteensä	60,74	63,57	66,25	64,22	64,68

Peruskoulut	Tp 2011	Ta 2012	Muutos	Ta 2012 yht	Tp 2012	Poikkeama
Tulot	408	271		271	394	123
Menot	4 855	5 023		5 023	5 067	-44
Netto	-4 447	-4 752		-4 752	-4 673	79

2.5.2. Lukio

Strateginen tavoite	Keino	Mittari
Lukio-opetus antaa hyvät valmiudet jatko-opintoihin	Sijoittuminen jatko-opintoihin kahden vuoden kuluttua valmistumisesta	74 % yliopisto- ja amk-opiskelijoina (TA min 75%)

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- Yleissivistävän lukiokoulutuksen antaminen hyvillä jatko-opintovalmiuksilla

Toiminnan painopistealueet vuonna 2012 ja suunnittelukaudella:

- Lukio- ja työelämäyhteistyön kehittäminen
- Tieto- ja viestintätekniikan käytön kehittäminen opetuksessa ja hallinnossa
- Lukion perustehtävästä huolehtiminen ja pedagoginen kehittäminen

Toteutuminen

Lukion opetustoiminta on toteutunut suunnitellun mukaisesti. Opiskelijamäärä vähentyi edellisestä vuodesta, mutta perusopetuksesta lukioon hakeutumisprosentti pysyi lähes samana, noin puolet ikäluokasta. Opetushenkilöstö on pätevää ja uskonto+ filosofian opettajaa lukuun ottamatta vakituista.

Opetushenkilöstön osaamista on tuettu erityisesti lukiopedagogiikan kehittämistavoitteella.

Kaikkiaan koulutusta on järjestynyt 59 päivää, josta muita kuin vesopäiviä kertyi 38 koulutuspäivää: lukiopedagogiikan, tv- ja verkkoympäristöjen, johtamisen sekä työelämäyhteyksien kehittäminen. Keskeisiä koulutusta järjestäneitä yhteistyötahoja ovat olleet Keski-Suomen lukiohanke, Keski-Suomen Osaava, Oppijat-hanke, Ovi-hanke, Koura-verkosto, OPH, MAOL.

Lukion varsinaisen toiminnan talousarvio alittui 7,3%, noin 53800 €. Suurimmat määräraha alitukset ovat henkilöstökuluissa vajaa 6300€ (kohdentui etupäässä eläkekuluihin) ja palvelujen ostoissa noin 26000€ (joista puhtaanapito, ravitsemus ja kuljetukset yhteensä noin 20000€).

Suunnistuslukion talousarvio ylittyi noin 2600€, joka aiheutui opiskelijamäärästä riippuvan bonusrahan suuruudesta ja siitä, että talousarvioon virheellisesti kirjattiin bonusmaksuerä vain kertaalleen, vaikka se maksetaan kaksi kertaa vuodessa. Suunnistajaopiskelijoita oli 18. Bonussumma on 150€/opiskelija.

Hanketoiminnan tilinpäätös on noin 5400 € ylijäämäinen, joka johtuu lukuvuoden 2011-2012 aikaisen Cern-hankkeen tukien tuloutumisesta vuoden 2012 puolella, kun valtaosa menoista ajoittui jo vuoden 2011 puolelle.

Investointivaroilla hankittiin aiotun mukaisesti ykkösvuosiluokan opiskelijoiden käyttöön kannettavat tietokoneet sekä kolmeen lukioluokkaan kaasujousisäätöiset oppilastuolit parantamaan istuinergonomiaa.

Lukio- ja työelämäyhteistyön kehittäminen

- Työelämätiimi on jatkanut työelämämallin työstämistä yhteistyössä aineopettajien kanssa tavoitteena tuottaa kuvaus ja suunnitelma kunkin eri oppiaineen puitteissa toteutuvista työelämäkäytännöistä.
- Yhteistyötä on tehty yrityskummiksi lähteneen Revontulen kanssa yrittäjyyden ja työelämän tutuksi tekemiseksi sekä opiskelijoiden projektiluontoisten työ/oppimistehtävien mahdollistamiseksi.

Tieto- ja viestintätekniikan käytön kehittäminen opetuksessa ja hallinnossa

- On lisätty useita uusia sähköisiä toimintoja wilman kautta hoidettaviksi: opiskelijat päivittävät henkilötietonsa, tekevät kurssivalintansa ja seuraavat kurssikertymiä ja suorituksiaan sekä anovat ja selvittävät poissaolonsa, laativat lukio-opintojensa suunnitelmat sekä ilmoittautuvat yo-kirjoituksiin.
- Opettajille hankittiin opetuskäytön mahdollisuuksiin tutustumista ja käytön opettelua varten kolme kappaletta iPad -laitteita.
- Langattoman verkon toimintaa parannettiin nostamalla yhteys 100 megaan
- Ykkösvuositason opiskelijoille järjestettiin lukuvuoden alussa n.10 tunnin kurssitus tv-laitteiden ja verkkoympäristön osalta, jotta välineiden käyttö sujuisi opiskelussa. Opettajille on ollut tarjolla pedagogisen käytön tukea sekä erilaisia koulutustilaisuuksia.

Lukion perustehtävästä huolehtiminen ja pedagoginen kehittäminen

- Yo-kirjoituksiin osallistui keväällä 2012 yht. 63 kokelasta. heistä 1 korotti aiempia arvosanoja, 23 aloitti hajautetun tutkinnon suorittamisen. Ylioppilastutkinnon ja lukion oppimäärän suoritti 35 kokelasta, 1 kokelas suoritti lukion oppimäärän.
- Syksyn 2012 tutkintokertaan osallistui 46 kokelasta. heistä 1 korotti aiempia arvosanoja, 1 täydensi tutkintoaan, 16 aloitti hajautetun tutkinnon suorittamisen. Lukion oppimäärän suoritti 1 kokelas, ylioppilastutkinnon suoritti 2 kokelasta.
- Vuonna 2012 yo-tutkinnon valmiiksi saaneilla pakollisten kokeiden puoltoäänimäärien keskiarvo oli 4,33 ja lukion oppimäärän päättöarvosanojen keskiarvo oli 8,08 kaikissa aineissa ja lukuaineissa 7,92.
- Opetushenkilöstön kesken on jatkettu pedagogisia kehittämiskeskusteluja verme-ryhmän puitteissa noin kerran kuukaudessa. Useita opettajia on osallistunut pedagogisen kehittämisen koulutustilaisuuksiin, mm aiheista: tutkiva oppiminen, matematiikan vuorovaikutteiset opetusmenetelmät, kielten opetuksen uusia menetelmiä, verkkoympäristö opetuksessa.

Toiminnalliset tavoitteet

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tot 2011	Ta 2012	Tot 2012	Ts 2013	Ts 2014
Laadukas oppiminen	Pakollisten kokeiden puoltoäänimääriä ylioppilaskirjoituksissa keskimäärin	4,1	>4	4,33	>4	>4
Taloudellisuus	Nettokustannukset €/opiskelija	7034	7444	7204	7620	7912
	Opetustuntien lukumäärä kpl/vuosi	5902	5600	5590	5600	5700
Opiskelijamäärä	Opiskelijaa/vuosi	110	100,5	101,5	100	99

Henkilöstön määrä tulosyksikkötasolla henkilötyövuosina	Tot 2011	Ta 2012	Tot 2012	Ts 2013	Ts 2014
Vakituiset	6,9	7,5	7,5	7,5	7,5
Sijaiset	0	0	0	0	0
Työllistetyt	0	0	0	0	0
Muut määräaikaiset	1,0	0,3	0,3	0,3	0,3
Oppisopimus	0	0	0	0	0
Yhteensä	7,9	7,8	7,8	7,8	7,8

Lukio	Tp 2011	Ta 2012	Muutos	Ta 2012 yht	Tp 2012	Poikkeama
Tulot	51	46		46	54	8
Menot	821	812		812	785	27
Netto	-770	-766		-766	-731	35

2.5.3. Kansalaisopisto

Strateginen tavoite	Keinot	Mittari
Väestön hyvinvoinnin edistäminen	Kunnan asukkaiden aktivoiminen opiston toimintaan: aktiivinen viestintä ja markkinointi sekä laadukas ja monipuolinen tarjonta	Opiskelijoiden %-osuus(netto)/kurssilaisten %-osuus toiminta-alueen väestöstä

Toteutuminen

Kunnan asukkaiden aktivoiminen opiston toimintaan laadukkaan ja monipuolisen tarjonnan sekä aktiivisen viestinnän ja markkinoinnin keinoin: Hankasalmen ja Konneveden kuntien asukkaista (8 365) kansalaisopiston toimintaan osallistuneiden määrä (netto-opiskelijat) kerran laskettuna oli 28 %. Kurssilaisten osuus (sama henkilö osallistunut useammalle kurssille) toiminta-alueen väestöstä oli 67 %.

Tehtävä: Opetus- ja harrastuspalveluiden tuottaminen

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

Järjestää ja tuottaa monipuolisia, helposti saavutettavia sekä laadukkaita paikallisia tarpeita vastaavia opetus-, harrastus- ja kulttuuripalveluja omaehtoiseen oppimiseen ja itsensä kehittämiseen.

Toiminnan painopistealueet vuonna 2012 ja suunnittelukaudella:

- Arviointijärjestelmän vakiinnuttaminen
- Aktiivisen viestinnän ja tiedottamisen sekä opetuksen kehittäminen
- Opettajien täydennyskoulutuksen sekä kansalaisopiston toiminnan kehittäminen OSAAVA-hankkeen kautta

Toteutuminen

VARSINAINEN TOIMINTA

Toimintavuoden aikana järjestettiin koulutusta yhteensä 7 394, josta vapaaseen sivistystyöhön (VTS) kuuluvaa koulutusta toteutettiin yhteensä 7 260 tuntia. Hankasalmella pidettiin (vst) 5 405 tuntia ja Konnevedellä 1 855. Valtionosuustunteja myönnettiin opistolle 6169 tuntia. Valtionosuutta opisto sai 275 188 euroa ja kurssimaksu-, hanke- ym. tuloja 187 996 euroa.

Kursseja ja luentoja kaiken kaikkiaan toteutettiin yhteensä 377, joista yli 6 tunnin pituisia kursseja oli 290, lapsille ja nuorille (alle 16 v) suunnattuja kursseja 35 sekä luentoja ja alle 6 tunnin pituisia kursseja 52. Opetusta järjestettiin Hankasalmella 8:lla ja Konnevedellä 4:llä eri kylällä.

Hankasalmen kansalaisopiston toiminta-alueella (Hankasalmi-Konnevesi) asukkaita oli 8 365, joista opiston opiskelijoina kerran laskettuna oli 2345 henkilöä (28 %) ja kurssilaisia 5 588 henkilöä (67 %). Tuntiopettajia oli 70 ja luennoitsijoita 17. Päätoimisen opettajan sijaisena kevätlukukaudella toimi suunnittelijaopettaja. Syyslukukaudella päätoiminen opettaja palasi virkavapaaltaan virkaansa.

MAKSUPALVELUTOIMINTA

Maksupalvelutoiminta on vähentynyt huomattavasti edellisvuosista. Syynä tähän on työvoimapolitiittisen koulutuksen väheneminen valtakunnallisesti ja myös sen suuntautuminen tutkintotavoitteiseksi. Hankasalmen kansalaisopistolla ei ole tutkinnonanto oikeutta, joten koulutuksia ei ole voitu järjestää. Myös kilpailevat yksityiset koulutuksen tarjoajat järjestävät huomattavasti edullisemmin koulutuksia, joten opisto ei ole pärjännyt tarjouskilpailussa niiden kanssa.

TOIMINNAN PAINOPISTEALUEET

Yhteistyö

Vuonna 2012 kansalaisopisto jatkoi ja kehitti verkostoitumisestaan eri tahojen kanssa niin paikallisesti kuin maakunnallisesti. Paikallista yhteistyötä on kehitetty kunnan eri sektoreiden kanssa, kunnassa

toimivien eri yritysten kanssa, yhdistysten, järjestöjen ja seurakunnan kanssa. Vuoden aikana järjestettiin yhteistyössä erilaisia tapahtumia, luentoja ja koulutusta. Alueellisesti yhteistyöstä on kehitetty ja toimintaa järjestetty jo usean vuoden ajan Jyväskylän kesäyliopiston kanssa muun muassa ikääntyvien yliopiston toimintana. Luentoja järjestettiin Hankasalmen alueella yhteensä seitsemän eri luentoa yhteistyössä Hankasalmen seurakunnan kanssa. Lisäksi erilaisia hankkeita ja muuta toimintaa on järjestetty yhteistyössä lähialueiden eri oppilaitosten kanssa.

Arviointi

Järjestelmällinen arviointityö aloitettiin vuonna 2005, jolloin arvioitiin kaikki opiston ainealueet. Toimintavuonna arviointi toteutettiin sähköisesti HelleWi-hallinto-ohjelman avulla. Arvioinnin kohteena olivat kuva-, näyttämö-, sana- ja muut taideaineet sekä tietotekniikka. Opiskelijat antoivat palautetta opetuksen laadusta, tiloista ja välineistä, tiedottamisesta, opetusjärjestelyistä, opettajan tiedoista ja opetustaidoista jne. Arviointikysely toteutettiin keväällä 2012.

Arviointi lähetettiin 158 opiskelijalle. Arviointikyselyyn vastasi 32 kuvataiteen opiskelijaa, 13 näyttämötaiteen opiskelijaa, 15 sana- ja muiden taideaineiden opiskelijaa sekä 1 tietotekniikan opiskelijaa. Vastausprosentti oli 39 %. Arviointiasteikko oli 1-5. Vastaajista 52,5 % antoi yleisarvioksi 5 (erinomainen), 44,3 % yleisarvioksi 4 (hyvä) ja 1,6 % yleisarvioksi 1 (heikko). Keskiarvoksi palautteesta saatiin arvosana 4,4 (vuonna 2011 ka. 4,3).

Aktiivisen viestinnän ja tiedottamisen sekä opetuksen kehittäminen

Viestinnän tavoitteena on ollut

- vahvistaa kansalaisopiston mainetta sekä paikallisesti että valtakunnallisesti
- tukea palveluiden järjestämistä, markkinointi, johtamista sekä henkilöstön viihtyvyyttä ja osaamista
- antaa kuntalaisille tietoa opiskelu- ja harrastusmahdollisuuksista ja lisätä heidän osallistumisaktiivisuuttaan ja vaikutusmahdollisuuksiaan

Markkinointi- ja tiedottamiskanavia on kehitetty koko ajan ja tällä hetkellä käytössä ovat muun muassa kaikkiin talouksiin syksyisin jaettava opinto-opas (n. 4000 kpl), lehti-ilmoitukset Hankasalmen Sanomissa ja Laukaa-Konnevesi –lehdessä sekä irtojulisteet ilmoitustauluilla. Lisäksi suoramarkkinointia tehtiin sähköpostitse sekä erilaisilla mainoskirjeillä eri kohderyhmille. Opiston internet-sivut uudistettiin kunnan www-sivujen uudistamisen yhteydessä. Edellisten lisäksi markkinoinnissa ja tiedottamisessa hyödynnettiin sosiaalista mediaa.

Sisäistä tiedottamista hoidettiin muun muassa koko henkilöstölle lähetettävillä tiedotteilla sähköpostitse ja kirjeitse noin kahden kuukauden välein. Lisäksi asioista tiedotettiin erilaisten henkilöstöpalaverien yhteydessä, opettajakokouksissa ja kahdenkeskisissä keskusteluissa. Kurssilaisille ilmoitettiin äkillisistä kurssimuutoksista tekstiviestillä tekstiviestipalvelun kautta sekä muista muutoksista paikallislehtien opistolastoilla.

Kaikilla opettajilla on ollut myös mahdollisuus käyttää nettipohjaista HelleWi-hallinto-ohjelmaa. Sen avulla on voinut seurata omien kurssien ja kurssille ilmoittautuneiden opiskelijoiden tilannetta, hakea erilaisia lomakkeita ja tiedotteita sekä käyttää informoimiseen tekstiviestipalvelua.

Hankkeet

Hankasalmen kansalaisopisto sai 47 000 euroa OSAAVA-ohjelman mukaiseen opetustoimen henkilöstön kehittämiseen. KESO2 – Keski-Suomen kansalaisopistojen henkilöstölle suunnattu alueellinen kehittämisohjelman tavoitteena on koko kansalaisopisto-organisaation, henkilökunnan

ja opiskelijoiden yhteisöllistä toiminnan sekä jatkuvan oppimisen vahvistaminen. Tärkeää on myös kansalaisopistojen verkoston yhteistyön syventäminen, tiivistäminen ja vakiinnuttaminen. Hankkeessa mukana ovat kaikki keskisuomalaiset kansalaisopistot. Koulutusta toteutettiin yhteensä 151 tuntia (24 eri koulutusta), joihin osallistui yhteensä 438 kurssilaista (opettajia, rehtoreita, toimistohenkilökuntaa) eri opistoista.

Hankasalmen kansalaisopisto sai opintotietotyypistä valtionavustusta vuodelle 2012 yhteensä 6000 euroa. Kohderyhmiä olivat Hankasalmella ja Konnevedellä työttömät, senioriväestö ja eläkkeellä olevat sekä henkilöt, joilla on alhainen pohjakoulutus tai oppimisvaikeuksia. Myös mielenterveyskuntoutujat olivat oikeutettuja opintotietoihin. 30 euron avustuksella tuettiin näiden kohderyhmien koulutukseen hakeutumista. Yhteensä opintotietoita jaettiin 170 kappaletta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö myönsi Hankasalmen kansalaisopistolle 15 000 euron valtionavustuksen (14 000 euroa vuonna 2011) vapaan sivistystyön laatu- ja kehittämistavoitteita toteuttavaan toimintaan lukuvuodelle 2012-2013. Syksyllä 2011 käynnistyneen ja 2012 jatkuneen toiminnan kehittämisalueita ovat olleet tietoyhteiskunnan kansalaisvalmiudet sekä erityistä tukea tarvitsevien ryhmien koulutukseen pääsy.

Toiminnalliset tavoitteet

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tot	Ta	Tot	Ts	Ts
		2011	2012	2012	2013	2014
Monipuolinen ja laadukas lähipalveluvalikoima	Opetustuntien lukumäärä	7420	7300	7 394	7300	7300
Väestön hyvinvoinnin edistäminen	Opiskelijoiden %-osuus (netto)/kurssilaisten %osuus toiminta-alueen väestöstä	30/75	20/55	28/67	20/55	20/55
Tasapainoinen ja hyvin hoidettu talous	Käyttömenot€/opetustunti netto/brutto	43/64	48	45/65	49	50
Osallistava ja vaikuttava asiakas	Asiakaskysely (1-5)	4,3	3	4,4	3,5	3,5

Henkilöstön määrä tulosyksikötasolla henkilötöyövuosina	Tot	Ta	Tot	Ts	Ts
	2011	2012	2012	2013	2014
Vakituiset	1,21	3	3	3	3
Sijaiset	1,09				
Työllistetyt					
Muut määräaikaiset	1,16				

Oppisopimus					
Yhteensä	3,46	3	3	3	3

HUOM! Kansalaisopistossa työskenteli lisäksi yhteensä 70 tuntiopettajaa kalenterivuonna 2012, jotka opettivat 2-25 tuntia viikossa opiston lukuvuoden aikana.

Kansalaisopisto	Tp 2011	Ta 2012	Muutos	Ta 2012 yht	Tp 2012	Poikkeama
Tulot	168	161		161	188	27
Menot	477	558		558	521	37
Netto	-309	-397		-397	-333	64

2.5.4. Kulttuuritoimi

Strateginen tavoite	Keinot	Mittari
Hankasalmella on hyvät mahdollisuudet kulttuurin harrastamiseen ja ammatilliseen harjoittamiseen.	Kulttuuritoimijoiden tukeminen ja toiminnan edellytysten kehittäminen.	Osallistujamäärä suhteessa asukaslukuun

Toteutuminen

- Kulttuuritarjonta oli monipuolista ja kuntalaiset osallistuivat aktiivisesti
- Tiedottamista ja muita tukimuotoja kulttuuritoiminnan järjestäjille kehitettiin edelleen yhteistyössä sivistystoimen muiden yksiköiden kanssa
- Toimijoita tuettiin kulttuuriavustuksin
- Yhteistyötä yhdistysten, seurakunnan ja muiden vapaa-ajantoimintaa järjestävien yhteisöjen kanssa kehitettiin entisestään
- Lasten ja nuorten kulttuurisuunnitelman rinnalle käyttöön otettiin ikääntyneiden kulttuurisuunnitelma Kulttuuriraitti, joka parantaa kulttuuripalvelujen saavutettavuutta ikääntyvän väestönosan keskuudessa sekä osaltaan lisää työtilaisuuksia kulttuuriammattilaisille Hankasalmella
- Päätoimisen kulttuuriryöntekijän toimen lakkauttaminen kertomusvuoden aikana vaikutti loppuvuoden toimintoihin, koordinoitiin ja kehittämiseen sekä asetti uudenlaiset haasteet laadukkaiden kulttuuripalvelujen turvaamiseksi tulevaisuudessa

Tehtävä: kulttuurityö

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- Kulttuurin harrastus- ja ammattitoiminnan edellytysten kehittäminen
- Monipuolisten ja saavutettavien kulttuuripalvelujen turvaaminen
- Kotiseututyö ja yhteisöllisyyden tukeminen

Toiminnan painopistealueet vuonna 2012 ja suunnittelukaudella:

- Ikääntyvien kulttuurisuunnitelman käyttöönotto
- Lasten ja nuorten Kulttuuripolun toteutus
- KulttuuriKellarin toiminnan kehittäminen
- Yhdistysyhteistyön kehittäminen
- Maakunnallinen ja paikallinen yhteistyö

Toteutuminen:

Ikääntyvien kulttuurisuunnitelman käyttöönotto

- Ikääntyvien kulttuurisuunnitelma Kulttuuriraitti otettiin käyttöön kertomusvuoden aikana
- Toteuttamisen työkaluina julkaistiin Kulttuuriraitin Ohjelmapankki ja otettiin käyttöön Raittisetelit
- Ohjelmapankin sisältöostoihin osoitetut ensimmäiset Raittisetelit jaettiin vanhuspalveluyksiköihin elokuussa 2012. Pyynnöstä seteleitä saivat myös muutamat yhdistykset. Raittiseteleitä rahoitettiin kertomusvuonna K-S taidetoimikunnan myöntämällä avustuksella.
- Henkilöstöratkaisut hidastivat kulttuuriraitin liikkeellelähtöä aiotusta: vuoden aikana käytettäväksi suunniteltu hankeraha pystyttiin hyödyntämään noin 25 prosenttisesti

Lasten ja nuorten kulttuuriopetus suunnitelma Kulttuuripolun toteutus

- Kulttuuripolku oli toiminnassa ensimmäistä kertaa koko kalenterivuoden ajan
- Suunnitelma turvaa vähimmäiskulttuuripalvelut kaikille alle 18-vuotiaille
- Kulttuuripolun sisältöjä on tuotettu yhteistyössä lasten- ja nuorten kulttuurikeskus Kulttuuriantin kanssa ja vuosikohtaisista sisällöistä ovat olleet päättämässä varhaiskasvatuksen ja kouluyksiköiden kulttuurivastaavat. Kertomusvuoden aikana myös koordinoituvastuuta siirrettiin aiempaa enemmän kulttuuriyhdysopettajan ja yksiköiden kulttuurivastaavien vastuulle
- Kaikille avoimia lastenkulttuuritapahtumia järjestettiin mm. yhteistyössä MLL Hankasalmen yhdistyksen kanssa

KulttuuriKellarin toiminnan kehittäminen

- KulttuuriKellarin leffakerho aloitti toimintansa
- Tilaa esiteltiin paikallisille toimijoille ja tarjottiin erilaisten tilaisuuksien pitopaikaksi

Yhdistysyhteistyön kehittäminen

- Tapahtumatuotannossa ja -suunnittelussa yhteistyötä tehtiin paikallisten yhdistysten kanssa myös loppuvuoden aikana mahdollisuuksien mukaan

Maakunnallinen ja paikallinen yhteistyö

- Paikallisen yhteistyön välineistä käytössä olivat toimirajat ylittävä yhteistiedotus sekä yhdistyksille suunnatut koulutustilaisuudet
- Vastuunjako laajapohjaisen paikallisen yhteistyön koordinoinnista haki muotoaan loppuvuoden aikana

- Sivistystoimen sisäinen yksiköiden välinen vuorovaikutus oli aktiivista
- Maakunnallista yhteistyötä tehtiin osallistumalla lasten ja nuorten kulttuurikeskus Kulttuuriantin ohjausryhmän toimintaan, tekemällä yhteistyötä Keski-Suomen taidetoimikunnan kanssa ja osallistumalla Keski-Suomen kuntien kulttuurivastaavien tapaamisiin

Muuta

- Kertomusvuoden aikana kulttuurituottajan määräaikainen työsuhde päättyi 30.9.2012 sivistyslautakunnan päätöksellä SIVLTK 12.6.2012 149§
- Edellä mainitun päätöksen yhteydessä päätettiin kansalaisopiston opettajan viran laajentamisesta suunnittelijaopettajan tehtäväksi, johon sisällytettiin pääosa aiemmista kulttuurituottajan tehtävistä
- yksittäisiä kulttuurituottajan tehtäviä siirrettiin lisäksi hoitoyksiköiden, päivähoidon ja koulujen kulttuurivastaaville, kansalaisopiston opistosihteerille, sivistystoimenjohtajalle, kirjastolle sekä keskushallinnon henkilöstölle

Toiminnalliset tavoitteet

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tot	Ta	Tot	Ts	Ts
		2011	2012	2012	2013	2014
Tapahtumien saavutettavuus	kävijät	16 700	14 000	14 000	14 000	14 000
Taloudellisuus	käyttökust./asukas	19,55	20,33	19,35	17,70	18,50

Henkilöstön määrä tulosyksikötasolla henkilötyövuosina	Tot	Ta	Tot	Ts	Ts
	2011	2012	2012	2013	2014
Vakituiset		0,25	0,12	0,35	0,35
Sijaiset					
Työllistetyt					
Muut määräaikaiset	2	1	0,75		
Oppisopimus					
Yhteensä	2	1,25	0,87	0,35	0,35

Kulttuuritoimi	Tp 2011	Ta 2012	Muutos	Ta 2012 yht	Tp 2012	Poikkeama
Tulot	36	35		35	13	-22
Menot	141	137		137	124	13
Netto	-105	-102		-102	-111	-9

2.5.5. Kirjasto

Strateginen tavoite	Keino	Mittari
Kuntalaisten hyvinvoinnin, uusiutumiskykyisyyden ja yhteisöllisyyden edistäminen	Edellytysten luominen lukemis- ja muille mediaharrastuksille sekä elinikäiselle oppimiselle Laadukkaiden ja monipuolisten kirjastopalvelujen kehittäminen vuorovaikutuksessa kuntalaisten ja sidosryhmien kanssa	Asiakastyytyväisyys: Asiakasryhmäkohtaiset tilastot ja kyselyt sekä asiakaspalautteiden käsittely henkilöstöpalavereissa Kirjastopalvelujen kehittämiseen osallistuvien määrän lisääntyminen

Toteutuminen

- Kirjasto luo edellytyksiä lukemis- ja muille mediaharrastuksille sekä elinikäiselle oppimiselle tarjoamalla asiakkaiden käyttöön kirjastohenkilöstön asiantuntevan tietopalvelun, ajantasaiset aineistokokoelmat sekä tietoyhteiskunnan tasa-arvoisen saavutettavuuden mahdollistavat tietotekniset laitteet ja internetyhteydet. Kuntalaisia johdatetaan tiedon ja kulttuurin lähteille myös toteuttamalla tapahtumia, näyttelyitä, aineistoesittelyjä, kirjastonkäytön ja tiedonhaun opetuksia sekä lukemis- ja mediaharrastuksia edistäviä hankkeita.
- Kirjastopalveluja on kehitetty vuorovaikutuksessa kuntalaisten ja sidosryhmien kanssa kirjaston tiloissa ja virtuaalisesti sosiaalista mediaa hyödyntäen. Kirjastopalveluja kehitettiin hyödyntämällä asiakaspalautteita ja syys-lokakuussa järjestettyä asiakaskyselyä. Kirjastopalveluja kehitettiin myös lisäämällä kirjaston palveluvalikoimaan kunnan kuntosalikorttien myynti.

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- Kirjasto on kaikille avoin kulttuuri-, virkistys- ja tietopalvelulaitos. Kirjasto tukee oppimista, opiskelua ja tiedonhankintaa sekä kirjallisuuden ja eri taiteenalojen harrastusta. Kirjasto luo tasavertaisia sivistyksellisiä mahdollisuuksia kaiken ikäisille kuntalaisille ja tarjoaa monipuolisia ja moniarvoisia virikkeitä, edistää elinikäistä oppimista ja ehkäisee osaltaan syrjäytymistä.

Toiminnan painopistealueet vuonna 2012 ja suunnittelukaudella:

- Tasapuolisten kirjastopalveluiden tarjoaminen kaiken ikäisille kuntalaisille asuinpaikasta riippumatta
- Kirjastopalvelujen pitäminen laadullisesti ja määrällisesti nykyisen tasoisina
- Verkkotiedottamiseen panostaminen
- Asiakkaiden osallistaminen oheistapahtumien ja -toimintojen suunnitteluun ja toteuttamiseen
- Saumaton yhteistyö kunnan muiden toimijoiden kanssa esimerkiksi näyttelyjen ja tapahtumien järjestämisessä
- Lukemisharrastuksen edistäminen erityisesti lasten ja nuorten osalta sekä kirjastonkäytön ja

tiedonhaun opetukseen panostaminen

- Kirjaston palvelujen kehittäminen hankkeita toteuttamalla

Toteutuminen

- Kirjastopalvelut pidettiin laadullisesti edellisten vuosien tasolla ja aukiolotuntien määrä pysyi ennallaan. Kirjaston kävijämäärät lisääntyivät 3,4%.
- Kokonaislainaus laski edellisvuodesta 5,3%. Pääkirjastossa lainaus laski 2,7% ja kirjastoautossa 1,6%. Aseman kirjastossa lainaus vähentyi 10,3%. Myös Niemisjärven kirjaston lainausmäärät vähentyivät 21,4%. Niemisjärvellä lainausmäärien lasku oli suurinta heinä-elokuussa. Kaikentyyppisten kirjojen lainaus vähentyi. Eniten laskua oli aikuisten ja nuorten tietokirjallisuuden lainamäärissä. Sen sijaan DVD- ja Blu-ray-levyjen lainaus lisääntyi 12,5%.
- Verkkotiedottamiseen panostettiin monipuolistamalla kirjaston kotisivuja kunnan internetsivujen uudistuksen yhteydessä. Kirjaston Facebook-yhteisömediasivuilla rikottiin 200 tykkääjän raja. Verkkotiedottamista parannettiin myös lisäämällä verkossa julkaistavia aineistoesittelyjä sekä näyttely- ja tapahtumatietoja. Lisäksi Hankasalmen kirjaston pdf-muotoisena ilmestynyt Arkki –tiedotuslehti muutettiin blogimuotoon.
- Perustoiminnan lisäksi järjestettiin kuukausittaisia näyttelyitä pääkirjastossa ja kesällä Aseman kirjastossa. Näyttelykalenterin laatiminen siirtyi kirjastotoimen vastuulle, kun kulttuuritoimen tehtäviä järjestettiin uudelleen.
- Kirjaston toiminta laajeni vapaaehtoistoiminnan ja mm. seurakunnan kanssa tehtävän yhteistyön osalta. Kunnan nuorisopalvelujen, muiden nuorisotoimijoiden ja järjestöjen kanssa tehtävä yhteistyö tiivistyi edellisistä vuosista. Pääkirjaston parvella sijaitsevassa Nuorisotiedotuspiste Vinkkelissä järjestettiin ohjauk- ja infotilaisuuksia sekä tapahtumia nuorille. Yökirjastossa oli kävijöitä aiempia vuosia enemmän, kun illan ohjelma huipentui ilotulitukseen, jolla juhlistettiin Hankasalmen kunnan 140-vuotisjuhlavuotta. Yökirjastossa uusina yhteistyökumppaneina tulivat järjestelyihin mukaan MLL ja Melli-Elli.
- Aikuisille ja senioreille järjestettiin tapahtumia yhteistyössä kulttuuripalvelujen, kansalaisopiston sekä eri järjestöjen kanssa. Muun muassa Kotiseutuyhdistys järjesti helmikuussa pitsi-, kirjonta- ja korutyöpajoja pääkirjastossa. Kesäkuussa Pohjola-Norden yhteistyön tuloksena järjestettiin Kesäkukkapäivä ja heinäkuussa Sellainen pieni haave -runoilta paikallisten runoilijoiden tuotoksista. Kirkonkylän marttojen ja kansalaisopiston kanssa yhteistyössä järjestettiin syyskuussa suuren suosion saanut sienii-ilta. Marraskuussa Pohjoismaisella kirjastoviikolla järjestettiin Pohjola-Nordenin kanssa yhteistyössä lapsille ja aikuisille suunnattuja tapahtumia kouluilla, pääkirjastossa ja vanhusten hoitolaitoksissa. Pääkirjaston Pohjoismaisessa illassa julkistettiin Kameraseuran järjestämän Luonnonkukkavalokuvakilpailun voittajat.
- Alle kouluikäisille järjestettiin joka toinen viikko satutunti yhteistyössä Hankasalmen äänilehden lukijoiden ja muiden vapaaehtoistoimijoiden kanssa. Pohjoismaisella kirjastoviikolla julkistettiin Rymyvuoren peikot lastenteatteriesityksen yhteydessä Satusalkku –hankkeessa valmistetut lainattavat Satusalkut.
- Koululaisille järjestettiin kirjaston henkilökunnan toimesta kirjastonkäytön ja tiedonhaun opetusta sekä kirjavinkkausta yhteensä 14 oppituntia. Käyttäjäkoulutuksiin osallistui yhteensä 214 koululaista. Lisäksi kirjasto mukana nuoren elämässä –hankkeessa toteutettiin yhdistettyä musiikki- ja kirjavinkkausta yläkoulun 8- ja 9-luokkalaisten. Kulttuuriopetus suunnitelman mukaisesti Kuuhanaveden koulun 8-luokissa vieraili kirjailijavierana nuortenkirjailija Seita Vuorela.
- Kirjaston henkilökunta sai täydennyskoulutusta muun muassa verkkotiedonhausta, mediakasvatuksesta, kirjaston markkinoinnista, kansainvälisistä kirjastopalveluista ja kirjastoauton työturvallisuudesta.
- Kirjastojärjestelmäinvestointi siirtyi vuoteen 2013, jolloin Hankasalmen kirjaston tietokanta

yhdistetään Keski-Suomen kirjastojen yhteistietokantaan. Sen sijaan pääkirjaston turvallisuutta lisättiin valvontakamerahankinnalla. Lisäksi pääkirjaston vuodesta 1993 saakka palvelleen asiakaspalvelutiskin tilalle hankittiin ergonomisilta ominaisuuksiltaan parempi ja kestävä asiakaspalvelutiski.

Toiminnalliset tavoitteet

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tot	Ta	Tot	Ts	Ts
		2011	2012	2012	2013	2014
Asiakkaiden tiedontarpeita ja kiinnostuksenkohteita vastaavat kirjastopalvelut	Kirjastoaineiston käyttö: kokonaislainaus/ aukiolotunteja	102828/ 3999	102 000/ 4000	97387/ 3993		
		25,7	25,5	24,4		
	Kirjaston käyttö: Fyysiset käynnit*/ aukiolotunteja	63047/ 3999	50000/ 4000	65160/ 3993		
		15,8	12,5	16,3		
Kirjastopalvelujen saavutettavuus ja kustannustehokkuus	Käyttötalouden nettomenot euroa/aukiolotunteja ja	349623/ 4071	357140/ 4000	354185/ 3993		
		85,9	89,2	88,7		
Asiantunteva ja ajanmukaisia kirjastopalveluja tarjoava henkilöstö	Täydennyskoulutus päivät/henkilötyövuosia	16/5	10/5	13/5		
		3,2	2	2,6		

Henkilöstön määrä tulosyksikötasolla henkilötyövuosina	Tot	Ta	Tot	Ts	Ts
	2011	2012	2012	2013	2014
Vakituiset	4,52	5	4,4		
Sijaiset	0,48	0	0,53		
Työllistetyt	0,34	0,5	0,17		
Muut määräaikaiset	0,15		0,79		
Oppisopimus					
Yhteensä	5,49	5,5	5,89		

Kirjastotoimi	Tp 2011	Ta 2012	Muutos	Ta 2012 yht	Tp 2012	Poikkeama
Tulot	13	16		16	25	9
Menot	350	377		377	379	-2
Netto	-337	-361		-361	-354	7

2.5.6. Liikuntatoimi

Strateginen tavoite	Keinot	Mittari
Kuntalaisten liikunta-aktiivisuuden lisääntyminen	Liikuntapaikkojen ja – alueiden pitäminen käyttökunnossa sekä kuntalaisten aktivoiminen liikunnan harrastamiseen. Kevyenliikenteenväylän saaminen kirkonkylän ja aseman välille.	Kävijäseuranta Kuntalaispalaute

Toteutuminen

- Monitoimitalon käyttöaste oli edelleen hyvä. Uusia liikunnanharrastajia oli sekä kuntosalilla että liikuntasalin käyttäjissä.
- Hiihtoharrastuksen suosio pysyi ennallaan.
- Liikuntapaikat ja –alueet pysyivät käyttökunnossa.
- Liikuntapaikkakysely toteutettiin syksyllä.
- Kevyenliikenteenväylän saaminen kirkonkylän ja aseman välille on edelleen toteutumatta.

Tehtävä: Liikuntapalvelujen tuottaminen

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

Tavoitteena on tarjota kuntalaisille mahdollisuus liikunnan harrastamiseen ylläpitämällä liikuntapaikkoja, tukemalla liikuntajärjestöjä sekä järjestämällä liikuntatoimintaa.

Toiminnan painopistealueet vuonna 2012 ja suunnittelukaudella:

- Liikuntapaikkojen säilyttäminen käyttökunnossa
- Terveysliikunnan edistäminen
- Hyvä yhteistyö sidosryhmien kanssa
- Toimiminen kevyenliikenteenväylän saamiseksi kirkonkylän ja aseman välille

Toteutuminen

Liikuntapalveluiden suurin sisäinen muutos tapahtui henkilöstössä. Liikuntapalveluiden vakituinen työntekijä liikuntasihteeri Reino Valkonen jäi eläkkeelle syksyllä. Liikuntapalveluiden tehtävät liitettiin kansalaisopiston apulaisrehtorin Anne Partasen työnkuvaan. Samalla liikuntatoimi-nimike laajeni liikuntapalveluiksi osana vapaa-ajan palveluita.

Liikuntapalveluiden www-sivut uudistettiin vuoden aikana osana kunnan www-sivujen uudistamista. Tämä edesauttoi myös liikuntapalveluiden tiedottamisen kehittämistä, jota jatketaan myös tulevana vuonna.

Liikuntapalveluiden varsinaisessa toiminnassa edellisvuoteen verrattuna ei tapahtunut suuria muutoksia. Suunniteltuja toimintoja ei jäänyt toteutumatta. Suunnitellut investoinnit toteutuivat talousarvion puitteissa. Tämä näkyi muun muassa monitoimitalon välineistön uusimisessa. Tehdyt investoinnit edesauttoivat liikuntapaikkojen säilyttämistä käyttökunnossa sekä terveystoiminnan edistämistavoitteen toteuttamisessa.

Terveystoiminnan edistämistavoitetta toteutettiin yhteistyössä kunnan, järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa. Seurojen, järjestöjen ja kansalaisopiston tarjoamat liikuntapalvelut lisääntyivät etenkin monitoimitalon käyttövuorojen osalta. Omatoiminen liikunnan harrastaminen jatkoi kasvuaan, mikä tuli esille myös liikuntapaikkakyselyn kautta. Liikuntapalvelut teki tavoitteensa mukaisesti yhteistyötä eri sidosryhmien kanssa vuoden aikana.

Monitoimitalon käyttöaste kasvoi edelleen. Liikuntasalin ja kuntosalin hyödyntämisessä oli haasteena käyttövuorojen riittävyys eri toimijoiden kesken. Tämä vaikutti myös siihen, että kunnan ulkopuolisille toimijoille monitoimitalon tilojen vuokraaminen oli vähäistä. Monitoimitalon kuntosalikortteja myytiin kuntalaisille runsaasti edellisvuosien tapaan. Kuntosalikorttien myynti siirtyi kirjaston vastuulle syksystä lähtien.

Hiihtoharrastuksen suosio kuntalaisten keskuudessa säilyi ennallaan. Tämä osaltaan johtui latuverkoston hyvästä kunnossapidosta. Latuverkoston kunnossapitoa jatkettiin edellisvuodesta siten, että niiden kuntoa parannettiin ladunvarsia raivaamalla. Latuverkoston turvallisuuteen kiinnitettiin erityistä huomiota muuttamalla Hankamäen yläladun sekä Aseman pururadan kiertosuuntia.

Urheilukilpailut ja muut liikuntatapahtumat järjestettiin pääasiassa yhdessä urheiluseurojen, koulujen ja yrittäjien kanssa. Osanottajamäärä pysyi edellisvuosiin verrattuna hyvänä. Uimakouluja järjestettiin kirkonkylällä, asemalla ja Niemisjärvellä.

Liikuntapalvelut jakoi urheiluseuroille liikunta-avustusta yhteensä 7 000 euroa.

Kuntalaisille suunnattu liikuntapaikkakysely toteutettiin syksyllä 2012. Sen pohjalta suunniteltu liikuntapaikkasuunnitelma valmistuu vuoden 2013 aikana.

Toiminnalliset tavoitteet

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tot	Ta	Tot	Ts	Ts
		2011	2012	2012	2013	2014
Sisäliikuntatilojen käyttöaste	Varaukset arki-iltoina % aukioloajasta (monitoimitalo)	100	98	98	98	98
Liikunta-aktiivisuuden lisääntyminen	Kuntalaiskysely joka toinen vuosi: liikunnan harrastaminen väh. 1 krt/vko/%		62	65		65

Henkilöstön määrä tulosyksikötasolla henkilötyövuosina	Tot 2011	Ta 2012	Tot 2012	Ts 2013	Ts 2014
Vakituiset	1	1	1	-	-
Sijaiset					
Työllistetyt					
Muut määräaikaiset	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Oppisopimus					
Yhteensä	1,3	1,3	1,3	0,3	0,3

Liikuntatoimi	Tp 2011	Ta 2012	Muutos	Ta 2012 yht	Tp 2012	Poikkeama
Tulot	17	14		14	16	2
Menot	252	240		240	246	-6
Netto	-235	-226		-226	-230	-4

2.5.7. Nuorisotoimi

Strateginen tavoite	Keinot	Mittari
Varmistetaan kunnan nuorisotyön toteuttamiseksi riittävät ja asianmukaiset resurssit.	Nuorisotyö toteutetaan ammatillisena nuorisotyönä moniammatillista yhteistyötä hyödyntäen.	Kysely nuorten tyytyväisyydestä heille suunnattuihin palveluihin

Toteutuminen

- Vuoden 2012 aikana vapaa-ajanpalveluiden työntekijöiden toimenkuvissa tapahtui paljon muutoksia. Nuorisopalveluiden hallinto siirtyi nuorisotyöntekijän työnkuvaan ja näin ollen työntekijäresurssit ovat pienentyneet. Tulevaisuudessa toimintoja kehitetään tiimimäisessä yhteistyössä vapaa-ajansektorin työntekijöiden kesken.

Tehtävä: Nuorten kasvun ja itsenäistymisen tukeminen, aktiivisen kansalaisuuden edistäminen ja sosiaalinen vahvistaminen.

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- Nuorisolain tavoitteita toteutetaan tukemalla ja edistämällä nuorten kasvua, itsenäistymistä ja sosiaalista vahvistamista sekä parantamalla nuorten kasvu- ja elinoloja. Lähtökohtina ovat yhteisöllisyys, yhteisvastuu, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo, monikulttuurisuus ja kansainvälisyys, terveet elämäntavat sekä ympäristön ja elämän kunnioittaminen. Nuorisotyötä toteutetaan

monialaisena yhteistyötä. Vuonna 2011 perustettu nuorten ohjaus- ja palveluverkosto edistää paikallisten palvelujen yhteensovittamista ja vaikuttavuutta.

Toiminnan painopistealueet vuonna 2012 ja suunnittelukaudella:

- Nuorisotilatyön kehittäminen kunnallisen nuorisotyön lähipalveluna
- Monialaisen verkostotyön kehittäminen ja vakinaistaminen
- Nuorten osallisuus- ja vaikuttamismahdollisuuksien parantaminen
- Työpajan toiminnan kehittäminen ja etsivän nuorisotyön vakiinnuttaminen osana nuorten yhteiskuntatakuuta
- Vanhemmuuden tukeminen osana monialaista yhteistyötä

Toteutuminen

Nuorisotilatyön kehittäminen on edennyt toimintavuonna ohjaajien kouluttamisen, tiedottamisen ja nuorten osallistamisen sisällöillä. Nuorisotilojen laajat aukioloajat mahdollistuvat osaavien aikuisten ohjaajien avulla. Tilaohjaajakoulutus käynnistyi keväällä 2012 jatkuen keväälle 2013. Osallistujia on ollut 10-15 ja yli puolet heistä on myös työskennellyt iltaisin ohjaajina tiloilla.

Nuorisotilatoimintaa on toteutettu kolmessa taajamassa Kirkonkylällä, Asemalla ja Niemisjärvellä. Varsinainen tilatoiminta painottuu 13-17 –vuotiaiden avoimien ovien toimintaan. Kävijämäärät ovat olleet edellisvuotta suuremmat. Niemisjärvellä ja Asemalla on kerran viikossa avoimet ovet alakouluikäisille (9-12v.) Alakouluilloissa ohjaajina toimivat nuorisotyöntekijän ohjauksessa tehtäviin perehdytetyt nuoret. Nuorten toivomuksesta Aseman nuorisotilalla aloitettiin omat nuorisotilailat yli 16-vuotiaille. Nuorisolain mukaan nuori on alle 29-vuotias ja nuorisotila on oiva paikka säilyttää kontakti muualle opiskelemaan lähteneisiin nuoriin aikuisiin. Heitä voidaan tarvittaessa tukea itsenäistymisessä ja isojen nuorisotilailoissa ohjausvastuussa on toimineet etsivän nuorisotyöntekijät.

Perjantai-iltanuokkarit (klo 18-22) tarjosivat joka toinen perjantai mukavan, turvallisen ja päihteettömän vapaa-ajanviettomahdollisuuden. Kävijöitä on ollut asukasmäärään nähden todella paljon, n.30-40 nuorta joka kerta. Nuorisotilojen sisustusta on kohennettu nuorten toiveiden suuntaisesti, myös itse nikkaroiden ja maalaten. Nuorisotilojen tarvikehankintoihin on vuoden aikana käytetty nuorisotilojen varustamiseen saatua hankerahoitusta.

Nuorisolain mukainen nuorten ohjaus- ja palveluverkosto kokoontui vuoden aikana kolme kertaa. Verkoston puheenjohtajaksi valittiin sivistystoimenjohtaja ja sihteeriksi nuorisotyöntekijä. Verkoston tehtävien ja tavoitteiden määrittely, sekä toiminnan konkreettinen suuntaaminen Hankasalmen kunnassa on ollut pääsisältöinä toimintavuonna. Toukokuussa 2012 järjestettiin yhteistyössä 4H-yhdistyksen Välitän 2 –hankkeen kanssa moniammatillisen työn koulutuspäivä, jossa kouluttajana toimi Timo Mulari Allianssista.

Nuorisotyön kehittämisverkosto on kokoontunut vuoden aikana seitsemän kertaa. Nuorisotyön kehittämisverkosto toimii yleisen nuorisotyön kehittämistehtävän ohella työpajan ja etsivä nuorisotyö -hankkeen ohjausryhmänä. Vuoden aikana on jatkettu moniammatillisen yhteistyön vahvistamista ja tehty nuoria tukevia toimintamalleja Hankasalmen kunnassa. Lisäksi on kehitetty toimivia työmenetelmiä nuorten sosiaaliseen vahvistamiseen koskien työpajatoimintaa ja etsivää nuorisotyötä. Työpajalla on aloitettu työntekijöiden viikkopalaverit, ryhmätyönohjaus sekä osaamisen kartoittaminen ja toimintojen opinnollistaminen.

Nuorisotyöntekijä ja oppilaskunnan ohjaavat opettajat ovat suunnitelleet yhdessä osallisuuteen liittyviä teemoja. Myös nuorisovaltuusto HanNun ja oppilaskuntien yhteistyö on näin ollen

jouhevaa. Yhteistyötä on tehty mm. Aloitekanava.fi verkkodemokratiapalvelun moderoinnissa, markkinoinnissa ja käyttökoulutuksessa. Vaalien yhteydessä on järjestetty erityyppisiä tilaisuuksia, kuten varjovalit, vaalipaneeli, kuulemistilaisuus ja politiikantori. Nuorisopalvelut on ollut mukana koulun oppilashuollon käsikirja-prosessissa sekä ryhmätyksissä. Sivistyslautakunta hyväksyi nuorisovaltuusto HanNun aloitteen nuorten omasta aktiivirahasta, joka mahdollistaa jatkossa nuorilta nuorille suunnatun toiminnan lisäämisen. Nuorisotiedotuspisteen sijainti kirjastolla on syventänyt yhteistyötä nuoriso- ja kirjastopalveluiden välillä. Yhteistyössä kirjaston kanssa toteutimme keväällä 2012 nuorille suunnatun kyselyn vapaa-ajan palveluista ja harrastusmahdollisuuksista kunnassamme.

Nuorten tieto – ja neuvontatyön –hankkeessa oli työntekijä maaliskuun loppuun saakka. Keväällä hankkeen myötä koululla ja nuorisotiloilla vieraili YLE:n mediabussi sekä koulun joustavan perusopetuksen luokan kanssa tehtiin digitarina nuorten vapaa-ajan hengailupaikoista Hankasalmi Hoods and Hooligans. Aseman kylän kulttuurikellarissa toimi alakouluikäisille elokuvien tekemisen kerho, leffakerho. Hankkeeseen saatiin jatkorahoitusta myöhemmin keväällä ja Ohjausvipu 2 – hankkeessa on keskitytty toiminnan edelleen kehittämiseen ja toimintojen juurruttamiseen. Kirjastolla sijaitseva nuorisotiedotuspiste Vinkkeli oli avoinna aina kirjaston aukiollessa ja torstai-iltapäivisin siellä on ollut paikalla myös työntekijä. Toiminnassa on hyödynnetty Hankasalmen nuorten kanssa toimivien ammattilaisten moniammatillista yhteistyötä.

Nuorten kanssa on järjestetty tapahtumia yhteistyössä eri tahojen kanssa; koulunpäättäjäisbileet Revontulella, Taikaperjantai, Summer's End Festival ja Yökirjasto sekä discoja. Kuluneen vuoden aikana järjestettiin Hankasalmen lasten ja nuorten kerhotoiminnan kehittämiseksi kaksi yhteistyöpalaveria. Nuorten vanhempien kanssa tehdään yhteistyötä yksilöllisesti ja kevään aikana järjestettiin avoimia teemallisia vanhempainiltoja nuorisotiloilla.

Nuorisopalveluiden investoinneilla on hankittu monitoimitalon kahvioon kalusteita ja uudet äänentoistolaitteet monitoimitalolle. Ne parantavat jatkossa tapahtumia järjestettäessä tilojen toimivuutta ja viihtyvyyttä kaikille kuntalaisille.

Toiminnalliset tavoitteet

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tot	Ta	Tot	Ts	Ts
		2011	2012	2012	2013	2014
Nuorisotilojen ja bänditilojen ylläpitäminen	Määrä	5	5	5	5	5
Sijoittuminen työpajajakson jälkeen koulutukseen, työelämään tai harjoittelupaikkaan. (%)	Kysely	85	87		-	-
Nuorten tyytyväisyys heille suunnattuihin palveluihin	Kysely (täysin tai jokseenkin tyytyväinen / %)		pohjakysely	kysely tehty	-	-

Henkilöstön määrä tulosyksikötasolla henkilötyövuosina	Tot 2011	Ta 2012	Tot 2012	Ts 2013	Ts 2014
Vakituiset	1	1	1.25	2	2
Sijaiset					
Työllistetyt	1	1	1	1	1
Muut määräaikaiset	3.25	3	3	2	2
Oppisopimus	1	1	1	1	1
Yhteensä	6.25	6	6.25	6	6

Nuorisotoimi	Tp 2011	Ta 2012	Muutos	Ta 2012 yht	Tp 2012	Poikkeama
Tulot	180	109		109	159	50
Menot	304	257		257	291	-34
Netto	-124	-148		-148	-132	16

2.5.8. Päivähoito

Strateginen tavoite

Strateginen tavoite	Mittarit
<p>Riittävien, laadukkaiden ja taloudellisten päivähoitopalveluiden tuottaminen hankasalmelaisille perheille.</p> <p>Päivähoidon varhaiskasvatus toteutuu kasvatuskumppanuudessa ammattitaitoisen henkilöstön vanhempien kesken.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Päivähoitopaikat on mitoitettu 50% :lle kunnan 0 – 6-vuotiaista lapsista. 2. Päivähoitopalvelut tuotetaan kustannustehokkaasti (br-€/asukas) 3. Käydyt kasvatuskumppanuuskeskustelut / lapsi/ vuosi

Toteutuminen

- Päivähoitopaikkoja on käyttänyt n. 50 % kunnan 0 – 6-vuotiaista lapsista. Perhepäivähoidon täyttöaste 31.12.2012: 95,31 %, ryhmäperhepäivähoidon 125,00 %, Metsätähden pk.n 98,21 %, Sillankorvan pk.n 98,93 %. Vapaita paikkoja yhteensä 31.12.2012 koko kunnan alueella: 2,15. (Täyttöaste voi olla suurempi kuin 100%, jos hoitopaikkaa käyttävien lasten keskimääräiset hoitopäivät ovat jatkuvasti huomattavasti vähäisemmät kuin toimintapäivät. Asetus lasten päivähoitosta 6§)
- Päivähoitopalvelut on pystytty tuottamaan talousarvioon varatun määrärahan puitteissa, ylitystä kokonaisbudjetissa 1311,47 €. Kotihoidontuen alitus on 49 162,97 € , jolla on katettu lakisääteisten päivähoitopalveluiden tuottaminen.
- Kasvatuskumppanuuskeskustelut käyty vähintään kerran vuodessa kaikkien kokopäivähoidossa olevien lasten vanhempien kanssa. Erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhempien kanssa

useamminkin, tarpeen mukaan ja kaikille erityistä tukea tarvitseville on tehty kuntoutussuunnitelmat.

Tehtävä:

Päivähoidon tehtävänä on järjestää lasten varhaiskasvatuspalvelut ennen oppivelvollisuuden alkamista ja esiopetuksen järjestäminen niille lapsille, jotka tarvitsevat päivähoitopalveluja esiopetuksen lisäksi.

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- Päivähoitoa järjestetään päiväkodeissa, ryhmäperhepäivähoitokodissa ja perhepäivähoidossa lasten hoivan, kasvun, kehityksen ja oppimaan oppimisen tukemiseksi kasvatuskumppanuudessa vanhempien kanssa.
- Päivähoitopalvelun vaihtoehtona kunta maksaa lakisääteistä kotihoidontukea ja yksityisen hoidon tukea.

Toiminnan painopistealueet vuonna 2012 ja suunnittelukaudella:

- lasten erityisen tuen tarpeen huomioiminen palvelujen saatavuudessa (Elto-palvelun osto)
- henkilöstön fyysisen ja henkisen jaksamisen tukeminen (mm toimipaikkojen kalusteet, koulutus, työnohjaus)
- kasvatuskumppanuuden juurruttaminen toimintatavaksi

Toteutuminen

- Erityislastentarhanopettajan palveluja on ostettu KOSKElta 2 pv / kk (päivä 6h). Palvelua on ollut hoitamassa kaksi eltoa, joiden palvelut ovat kohdistuneet lähinnä päiväkotien ja Pikku-Pöyhölän tarpeisiin ja tarvittaessa perhepäivähoidon puolelle.
- Sillankorvan ja Metsätähden päiväkoteihin on hankittu investointimäärärahalla uusia kalusteita. Metsätähden eteisen kalusteet ja Sillankorvaan ergonomisesti oikealla mitoituksella olevia pöytiä ja tuoleja.
- Sillankorvan ja Metsätähden päiväkotien työntekijät ovat osallistuneet työterveyshuollon kautta järjestettyihin työyhteisöneuvotteluihin. Päivähoidon henkilöstö on saanut ammatillista täydennyskoulutusta, koulutus on koskenut lähinnä vakituista henkilöstöä. Koulutus on painottunut uuden effica- ohjelmiston käyttöönottoon liittyvään koulutukseen. Varhaisen tuen malli on ollut käytössä. Perhepäivähoidon työntekijöillä on ollut omat KKI- ryhmät asemalla, kirkonkylällä ja Niemisjärvellä, muut työntekijät ovat halutessaan voineet osallistuneet muihin kunnan työntekijöille suunnattuihin KKI- ryhmiin.
- Kasvatuskumppanuutta päivähoidossa on toteutettu mm. hoidon aloituskeskusteluina ja lapsen VASU- keskusteluina vanhempien kanssa.
- Kasvatuskumppanuuskoulutuksen on saanut vuoden aikana yksi työntekijä lisää. Eltot ovat järjestäneet alueellaan koko päivähoidon henkilöstölle koulutusillan vanhempien kohtaamisesta haasteellisissa tilanteissa.

Toiminnalliset tavoitteet

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tot 2011	Ta 2012	Tot 2012	Ts 2013	Ts 2014

Asiakasnäkökulma -asiakaskysely palvelujen käyttäjille joka toinen vuosi	tyytyväisyys % vastanneista (kysely toteutettu v. 2012 tyytyväisyysasteikolla 1 – 5)	-	>85	4,15		
Prosessinäkökulma -taloudellisuus / tuottavuus € / suorite	kunnallisen päivähoiton nettokustannukset/hoidossa olleet lapset 1.1. – 31.12./ € (v. -11/ kk) (1852968 € / 168) Ilman kotihoidon tukea	785 625	9500	11029 9030	9150	9150
	Tae 2012/ vuosi(Kunnallisen päivähoiton bruttokustannus/ hoitopaikat/ €/kk/v.11 (2083899 € / 168 / 11 kk) Ilman kotihoidon tukea	1126 943	1116	1127 945		
Vaikuttavuusnäkökulma -laadukkaan päivähoiton järjestäminen kumppanuudessa vanhempien kanssa	Lapsikohtainen varhaiskasvatussuunnitelma käytössä %	65	95	95		
	Hoidossa olevat lapset 31.12./ % 0-6-vuotiaista	52	50	43		
Henkilöstönäkökulma -henkilöstön hyvinvointi ja ammatillinen osaaminen	Työyhteisökiekko, välillä 1 – 5	3,46	>4	3,55		
	Koulutuspäivät	3,53	3-10	3,72		

Henkilöstön määrä tulosyksikötasolla	Tot	Ta	Tot	Ts	Ts
---	------------	-----------	------------	-----------	-----------

henkilötyövuosina	2011	2012	2012	2013	2014
Vakituiset	34	34	24	25	27
Sijaiset	3,8	-	4	4	4
Työllistetyt	1	1	1	1	1
Muut määräaikaiset	8	8	11	10	8
Oppisopimus					
Yhteensä	45	43	40	40	40

Lasten päivähoitopalvelut vuoteen 2011
saakka perusturvalautakunnan
alaisuudessa

Lasten päivähoitopalvelut	Tp 2011	Ta 2012	Muutos	Ta 2012 yht	Tp 2012	Poikkeama
Sillankorva						
Tulot	60	60		60	77	17
Menot	637	586		586	695	-109
Netto	-577	-526		-526	-618	-92
Metsätähti						
Tulot	31	32		32	33	1
Menot	296	322		322	290	32
Netto	-265	-290		-290	-257	33
Perhepäivähoito						
Tulot	88	85		85	100	15
Menot	648	622		622	614	8
Netto	-560	-537		-537	-514	23
Ryhmäperhepäivähoito						
Tulot	25	33		33	21	-12
Menot	127	147		147	149	-2
Netto	-102	-114		-114	-128	-14
Lasten kotihoidontuki						
Tulot	0	0		0	0	0
Menot	334	386		386	336	50
Netto	-334	-386		-386	-336	50
Päivähoito yhteensä						

Tulot	204	210		210	231	21
Menot	2 042	2 063		2 063	2 084	-21
Netto	-1 838	-1 853	0	-1 853	-1 853	0

2.6. Ympäristölautakunta

Ympäristölautakunta	Tp 2011	Ta 2012	Muutos	Ta 2012 yht	Tp 2012	Poikkeama
Toimintatulot	4 340	4 153		4 153	4 923	770
Myyntitulot	2 124	2 194		2 194	2 816	622
Maksutulot	34	59		59	37	-22
Tuet ja avustukset	5	9		9	8	-1
Muut toimintatulot	2 177	1 891		1 891	2 062	171
Toimintamenot	4 524	4 570	0	4 570	5 439	-869
Henkilöstömenot	1 732	1 901		1 901	2 341	-440
Palvelujen ostot	1 047	1 169		1 169	1 151	18
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	1 261	1 026		1 026	1 482	-456
Avustukset	87	105		105	108	-3
Muut toimintamenot	397	369		369	357	12
Toimintakate	-184	-417	0	-417	-516	-99
Poistot	775	1 049		1 049	897	152

Strateginen tavoite	Keino	Mittari
Tuontipolttoaineen (öljyn) vähentäminen kunnan kiinteistöjen energiakäytön osalta.	Kiinteistöjen lämpölaitteiden muuttaminen kotimaisella uusiutuvalla energialla toimiviksi tai kiinteistöjen liittäminen kaukolämpöverkoston.	Tavoitteena on 9 % energiansäästö vuoteen 2016 mennessä.

Toteutuminen

- Hankasalmen aseman taajamassa on otettu kaukolämpöverkko käyttöön vuoden 2012 aikana. Kunnan kiinteistöistä verkkoon liitettiin Palvelutalo Metsätähti sekä KOy Hankasalmen Hakan osalta Hakatie 3. Vuoden 2013 keväällä kaukolämpöön liitetään KOy Hankasalmen Hakan vuokratotalot Suotie 3:ssa sekä Hankasalmen kunnan omistama ”vanha neuvola”, jossa on kolme vuokrahuoneistoa ja kerho yms. toimintaa alakerran tiloissa. Lisäksi verkkoon liittyi muita taloyhtiöitä ja yksityisiä kiinteistöjä.

Tehtävä: Asumisen ja elämisen palvelut

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- Viihtyisän ja turvallisen asuinympäristön tuottaminen

Toiminnan painopistealueet vuonna 2012 ja suunnittelukaudella:

- Vesi- ja jätevesihuollon sekä siihen liittyvien toimintojen kehittäminen (infrastrukturi)
- Maankäytön suunnittelu ja ohjaus: Hyvä ja turvallinen asuminen
- Monipuolinen laadukas palveluntarjonta
- Uusiutuvan energian käytön lisääminen kunnan kiinteistöissä

Toteutuminen

Kirkonkylän osayleiskaava valmistui ja hyväksyttiin kunnassa. Aseman taajamaan valmistui haketta käyttävä kaukolämpökeskus. Lisäksi aseman koululla on käytössä oma hakkeella toimiva lämpökeskus. Asiakaskysely on tehty valtuustokauden aikana. Seuraava asiakaskysely tehdään vuoden 2013 aikana.

Toiminnalliset tavoitteet

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tot	Ta	Tot	Ts	Ts
		2011	2012	2012	2013	2014
Vuonna 2004 laaditun vesihuollon kehittämissuunnitelman toteuttaminen	Kunnan talouksista vesihuoltoverkoston piirissä, % (sis. vesiosuuskunnat)	72	72	73	74	76
Monipuolinen tonttitarjonta, vähintään kolmen vuoden reservi	Asuinrakennustontit, kpl	113	106	112	107	102
	- tonttikaupat 5 kpl/vuosi	3	5	1	5	5
	Rivitalotontit, kpl	11	9	9	8	7
	- tonttikaupat 1 kpl/vuosi		1		1	1
	Teollisuustontit, kpl	14	13	13	12	11
	- tonttikaupat 1 kpl/vuosi	1	1	1	1	1
	Liiketontit, kpl			1		
Palvelujen saatavuus ja laatutaso	Suoritettavat asiakaskyselyt kerran valtuustokaudessa Tulostavoite palveluiden osalta mittari ka = >3,3				Kysely 3,5	

2.6.1. Ympäristöhuoltopalvelut

Strateginen tavoite

Strateginen tavoite	Keinot	Mittarit
Ympäristöhuoltopalveluiden toiminnan strateginen tavoite on viihtyisän ja terveellisen ympäristön tuottaminen.	Ympäristövalvonnan, vihertoimen ja jätehuollon toimenpiteet.	Ympäristön viihtyisyyttä mitataan kerran valtuustokaudessa toteutettavan asukastyytyväisyyskyselyn ja joka toinen vuosi toteutettavalla merkittävimpien vesistöjen tilan seurannan avulla.

Toteutuminen:

- Asiakastyytyväisyyskysely toteutetaan vuonna 2013
- Vesistöjen tilan kehitystrendit lasketaan vuonna 2020

Tehtävä: Ympäristön hoito ja suojele, jätehuollon järjestäminen

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- Viihtyisän ja terveellisen ympäristön tuottaminen: viheralueiden hoito, ympäristövalvonta, jätehuollon järjestäminen

Toiminnan painopistealueet vuonna 2012 ja suunnittelukaudella:

Ympäristösuojele: Ympäristösuojelelain toimeenpano, jätevesiasetuksen ja vesihuoltolain valvonta, ympäristön viihtyisyys, hoitoluokitus ohjaa vesistöjen hoitoa

Puistot: Viheralueiden ja useiden kunnan kiinteistöjen ympäristön hoito, leikkipaikkojen turvallisuus

Jätehuolto: Kuivajätteiden aluekeräys, ongelmajätehuolto ja kierrätys, jätelain uudistuksen edellyttämät toimenpiteet

Toteutuminen

Ympäristösuojele

- Ympäristölupien valmistelu 2 kpl, ympäristösuojelelain ilmoituspäätökset 5 kpl
- Vesihuoltolain mukaiset päätökset vapautushakemuksista (31 kpl)
- Ympäristökatselmukset: Lakisääteisten tehtävien lisääntymisen takia aika ei tahdo riittää
- Maa-aineslupien valmistelu 2 kpl, maa-ainestarkastukset (15 kpl)
- Lausunnot mm. jätevesisuunnitelmista (32 kpl), metsätiehankkeista (11 kpl), vesihuoltolaitosten toiminta-alueista (2 kpl), ympäristösuojele- tai vesilain mukaisista lupahakemuksista 8 kpl
- Jättemaksumuistutuksia ja anomuksia (38 päätöstä)
- Osallistuttiin LAPE-hankkeeseen
- Ympäristösuojelemääräysten päivitys

Puistot

- Puutarhurin työpanos 52 %, kesäaikana puutarhuri osallistui käytännön työtehtäviin.
- Säästötoimet näkyivät jonkin verran, kuitenkin aseman taajamaan lisättiin hoitotunteja.
- Vihertoimen toteutuneet työtunnit olivat noin 5400, noin 400 tuntia enemmän kuin vuonna 2011.
- Kesäaikana vihertoimessa oli työssä eripituisissa työsuhteissa yhteensä 13 henkilöä: kuntouttavassa työtoiminnassa 3, tuntipalkkaisia 3, työllistämistuella 4, koululaisia 3. Lisäksi ostettiin ympäristötoimen muilta yksiköiltä miestyötä ja konetöitä
- Vuoden lopussa oli hoidettavia puistoalueita yhteensä noin 19 ha. Palveluita myytiin kiinteistötoimelle ja liikuntatoimelle
- Löytöeläimet on hoidettu vihertoimen kautta. Palvelu ostettiin Jyvässeudun Hotelli Lemmikki Oy:ltä. Kustannukset olivat noin 9.000 euroa
- Leikkialueilta ei ole kirjattu yhtään tapaturmaa tai vahinkoa.
- Hankamäen leikkipaikalle asennettiin leikkiväline.
- Vuoden loppupuolella vakinaistettiin yhden työntekijän työsuhde.

Jätehuolto

- Puutarhurin työpanos 32 % ja toimistotyöntekijän työpanos 40 %.
- Jätetaksa tarkastettiin ja uusittiin.
- Jätetiimi kokoontui säännöllisesti. Tiimissä käsiteltiin jätehuollon ajankohtaisia asioita ja valmisteltiin mm. jätehuollon taksamuutos.
- Jätehuollon yhteistyöpalaverit Jyvässeudun ja Mustakorkean Oy:n kanssa.
- Jätehuollon laskutus toteutettiin loppuvuodesta 2012.
- Jätehuollon asiakastietoja päivitettiin ja korjattiin.
- Osallistuttiin kesäasukkaiden tapaamiseen
- Ongelmajätteiden (vaarallistenjätteiden) kuntakeräys järjestettiin 18.5. – 19.5. yhdessä Ekokem Oy:n kanssa. Keräykseen osallistui noin 250 jätteen tuojaa. Vuoden ongelmajättekertymä on noin 21 tn (pudotusta edelliseen vuoteen oli noin 5 tn).
- Paperikeräys Oy keräsi keräyspaperin.
- Kartongin keräys toteutettiin kolmessa pisteessä: kirkonkylän tori, Aseman salontie, Niemisjärven Pysäkkipuisto. Kartontia saatiin kierrätykseen kaikkiaan noin 40 tn.
- Lasia kerättiin hyötykäyttöön noin 10 tn.
- Pienmetallia kerättiin hyötykäyttöön 21 tn.
- Puutarhajätettä otettiin vastaan kirkonkylän entisellä jätealueella. Puutarhajätteelle oli jätelava asemalla ja Niemisjärvellä 1.5. – 12.5.2012
- Romunkeräys järjestettiin yhdessä 4H -yhdistyksen kanssa 22.9. – 7.10.2012. Romua kerättiin kaikkiaan noin 62 tn.
- Osallistuttiin koulujen siivouspäivään keväällä.
- Sydän Suomen kuljetus huolehti ekopisteiden (24) ja aluekeräyspisteiden (17) tyhjennyksestä.
- Jätehuoltoyrittäjien kanssa pidettiin yhteistyöpalaveri joulukuussa.
- Entisellä kaatopaikalla aloitettiin puuston harvennukset.

Investoinnit

- Lape-projektin kanssa toteutettiin pienehköjä rakennustöitä, mm. kirjaston ja Mölsän tontin välisen aidan rakentaminen.
- Hankittiin leikkivälineitä, mm. Hankamäen leikkipaikalle liukumäki.

- Leikkipaikkojen turvakyltit hankittiin.
- Turvahiekkaa lisättiin mm. venevalkaman leikkipaikalle.
- Kirkonkylän venevalkamaan hankittiin kameravalvonta.
- Toteutettiin pienimuotoinen taidehankinta Päivärannan parvekkeelle.
- Aseman Kultu-hanke ei ole edistynyt.

Toiminnalliset tavoitteet

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tot	Ta	Tot	Ts	Ts
		2011	2012	2012	2013	2014
Koko ympäristöhuoltopalvelut: Ympäristön viihtyisyys asukastyytyväisyyskyselyn mukaan	Asuin ympäristön viihtyisyyden yleisarvosana				>3,5	
Ympäristösuojelu: Vesistöjen tilan parantuminen	Merkittävimpien vesistöjen kemiallisen tilan seuranta: parantuva suuntaus 10 v aikavälillä					
Puistot: Vastuualueen asukastyytyväisyyskysely	Vihertoimen arvosanojen keskiarvo				>3,5	
Jätehuolto: Kotitalouksien jätehuollon laillisuus ja toimivuus	Järjestetyn jätehuollon piiriin kuuluvat kiinteistöt, %	99	98	99	98	98

Henkilöstön määrä tulosityksikkötasolla henkilötyövuosina	Tot	Ta	Tot	Ts	Ts
	2011	2012	2012	2013	2014
Vakituiset	2,7	3,1	5,2	5,2	5,2
Sijaiset	0	0,25	0	0	0
Työllistetyt	1,5	1,6	1,6	1,6	1,6
Muut määräaikaiset	0,25	0,5	0,5	0,5	0,5
Oppisopimus	0	0	0	0	0

Yhteensä	4,45	5,45	7,3	7,3	7,3
----------	------	------	-----	-----	-----

Ympäristönhuoltopalvelut	Tp 2011	Ta 2012	Muutos	Ta 2012 yht	Tp 2012	Poikkeama
Ympäristönsuojelu						
Tulot	39	39		39	35	-4
Menot	121	132		132	107	25
Netto	-82	-93		-93	-72	21
Vihertoimi						
Tulot	189	155		155	224	69
Menot	204	213		213	205	8
Netto	-15	-58		-58	19	77
Ympäristönhuoltopalvelut yhteensä:						
Tulot	228	194		194	259	65
Menot	325	345		345	312	33
Netto	-97	-151		-151	-53	98

2.6.2. Asunto- ja lupapalvelut

Strateginen tavoite	Keino	Mittari
Laadukkaitten tonttien muodostaminen asemakaavoituksen avulla tuleville rakentajille.	Asemakaavan mukaisten tonttien markkinointi rakentajille messuilla ja muissa tilaisuuksissa. Tonttien raivaus ja siistiminen myyntikuntoon.	Tonttikauppoja 5 kpl/v.
Kunnan omistamista tyhjiä kiinteistöistä/huoneistoista luopuminen.	Pyydetään tarjouksia julkisella tarjousmenettelyllä tyhjiä kiinteistöistä/huoneistoista.	Myytyjen tyhjien kiinteistöjen/huoneistojen määrä 3 kpl/v.

Toteutuminen

- Tonttikauppoja tehtiin vuoden aikana kaikkiaan 6 kpl, yksi asuntotontti, yksi teollisuustontti ja yksi liiketontti. Lisäksi kolme määräalaa.
- Asuinhuoneistoja myytiin 5 kpl. Kaksi kaksiota As Oy Satohangasta, yksi 3h+k As Oy Hankamäensadosta, kaksio As Oy Niemisjärven Päivätiestä ja kaksio As Oy Niemisjärven Kumputiestä.

Tehtävä: Maankäytön, rakentamisen ja valvonnan sekä asumisen palvelut

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- Laadukkaan ja turvallisen asumisen sekä tasokkaiden vuokra-asuntopalveluiden tuottaminen

Toiminnan painopistealueet vuonna 2012 ja suunnittelukaudella:

- Yleiskaavoitus sekä taajamien asemakaavoitus
- Rakennus- ja maankäyttölain mukaiset lupine käsittely ja niiden valvonta
- Kunnan suoraan omistamien asuntojen vuokraustoiminta, asuntoja yhteensä 76 kpl, joista asunto-osakeyhtiöissä 26.
- Pienmäen alueen käytännön toteutus.

Toteutuminen:

Kaavoitus:

- Kirkonkylän taajaman osayleiskaavan kunnanvaltuusto hyväksyi 12.3.2012. Yleiskaavasta jätettiin hallinto-oikeuteen yksi valitus koskien muutamien kohteiden rakennussuojelua. Kunnanhallitus määräsi yleiskaavan tulevan voimaan kaava-alueen sitä osin, mihin valitus ei kohdistunut.
- Lisäksi kunnanvaltuusto hyväksyi vuoden aikana kolme rantaosayleiskaavan muutosta.

Rakennustarkastus:

- Rakennusvalvonnassa tehtiin tarkastuskäyntejä rakennus-, maa-aines- ja poikkeuslupakohteissa yhteensä 225 kpl.
- Rakennuslupahakemuksia kirjattiin saapuneeksi 103 kpl, joista rakennustoimenpiteitä 90 kpl, maisematyölupia 9 kpl ja purkamisia ym. 4 kpl.
- Saapuneista hakemuksista tehtiin rakennus- ja toimenpidelupapäätöksiä 111 kpl, ilmoituksia käsiteltiin 34 kpl ja 2 käyttötarkoituksen muutosta.
- Uusia yhden asunnon taloja ja muita erillisiä pientaloja valmistui 9 kpl, yhteensä 11 huoneistoa ja loma-asuntoja 9 kpl. Vastaavia työnjohtajia eri rakennuskohteisiin hyväksyttiin 89 kpl. Maa-aineslupia haettiin 1 kpl viime vuonna. Poikkeamislupahakemuksia käsiteltiin 5 kpl.
- Rakennuksen lopputarkastuksia suoritettiin vuoden 2012 aikana 119 kpl.

Asuntotoimi:

- Vuonna 2012 myytiin asuinhuoneistoja 5 kpl: Kirkonkylältä As Oy Hankamäensadosta 3h+k+s, 75 m², Asemalta 2 huoneistoa As Oy Satohangasta, molemmat 2h+k+s, 61,5 m² ja Niemisjärveltä As Oy Päivätie 1:stä 2h+k+s, 58 m² ja As Oy Niemisjärven Kumputiestä 2h+k+s, 58 m².
- Asuntolainojen ja korjaus- ja energia-avustusten hakuajoista ja ehdoista on tiedotettu kuuluttamalla paikallisesti ja Jyväskylän toimesta yhteisesti seudun kuntien kanssa.
- Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen avustuksia myönnettiin vuonna 2012 seuraavasti:
  - Veteraanit ja vanhusväestö, 13 kpl, 45.868 euroa.
  - Uusiutuvan energian käyttöönotto, 8 kpl, 36.396 euroa.

- Muut energia-avustukset, 5kpl, 14.397 euroa.

Toiminnalliset tavoitteet

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tot 2011	Ta 2012	Tot 2012	Ts 2013	Ts 2014
Kaavoitus: Kaavoitusohjelman toteuttaminen	Kaavoitushankkeiden tilanne, kunnanvaltuuston vahvistamat kaavat, kpl Vuoden aikana hyväksytyjen uusien ja muutettujen asemakaavojen, rakennus- ja rantakaavojen pinta-ala, ha	1	1	3		
Rakennustarkastus Saapuneiden rakennus- ja toimenpidelupien määrä	Rivi- paritalot, kpl Pientalot, kpl - uudisrakentaminen - käyttötarkoituksen muutokset - peruskorjaus/laajennus	0 11 0 21	0 15 0 30	0 10 2 24	0 15 0 30	0 15 0 30
	Loma-asunnot, kpl - uudisrakentaminen - peruskorjaus/laajennus	10 10	10 4	6 2	10 4	10 4
	Muut rakennukset, kpl - uudet - laajennukset/ muutokset	52 13	50 15	38 8	50 15	50 15
Asuntotoimi: Kunnan suoraan omistamien asuntojen myyminen / vuokraaminen	Vuokra-asuntojen käyttöaste	95	99	90	99	99
	Kunnan suoraan omistamien asuntojen lukumäärä 31.12., kpl	24	24	24		
	Kunnan suoraan omistamien asuntojen huoneistoala 31.12., yhteensä h-m ²	1151	1151	1151		
	Kunnan omistamien asuntojen osakehuoneistojen lukumäärä 31.12., kpl	31	26	26		
	Kunnan					

	määräämisvallassa olevien asunto- ja kiinteistöyhtiöiden omistamien asuntojen lukumäärä 31.12., kpl	281	281	281		
	Kunnan suoraan omistamien muiden tilojen huoneistoala 31.12., yhteensä h-m ²	40720	40720	40720		

Henkilöstön määrä tulosyksikkötasolla henkilötyövuosina	Tot 2011	Ta 2012	Tot 2012	Ts 2013	Ts 2014
Vakituiset	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2
Sijaiset					
Työllistetyt					
Muut määräaikaiset					
Oppisopimus					
Yhteensä	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2

Asunto- ja lupapalvelut	Tp 2011	Ta 2012	Muutos	Ta 2012 yht	Tp 2012	Poikkeama
Kaavoitus						
Tulot	9	2		2	6	4
Menot	124	127		127	132	-5
Netto	-115	-125		-125	-126	-1
Rakennustarkastus						
Tulot	32	54		54	35	-19
Menot	89	97		97	95	2
Netto	-57	-43		-43	-60	-17
Asuntotoimi						
Tulot	949	854		854	873	19
Menot	780	777		777	783	-6
Netto	169	77		77	90	13
Asunto- ja lupapalvelut yhteensä:						
Tulot	990	910		910	914	4

Menot	993	1 001		1 001	1 010	-9
Netto	-3	-91		-91	-96	-5

2.6.3. Kunnallistekniset palvelut

Strateginen tavoite	Keino	Mittari
Toiminnan taloudellinen tehokkuus ja ympäristön huomioiminen	Puhdasvesiverkoston pumpatun laskuttamattoman veden (vuotovedet) osuuden vähentäminen vesiverkoston saneerauksella ja putkirikkojen pikaisella korjauksella. Viemäriverkoston tulevien hulevesien vähentäminen viemäriverkoston saneerauksella.	Vähennys 8 % pumpatusta vedestä. Jätevesipuhdistamolle tulevan ja laskutetun jäteveden erotus 20 %.

Toteutuminen

- Jätevesien siirtolinja Niemisjärveltä aseman kautta uudelle jätevedenpuhdistamolle valmistui vuoden 2012 joulukuussa. Siirtolinjan valmistuttua aseman ja Niemisjärven jätevesipuhdistamot voitiin poistaa käytöstä ja keskittää kaikkien jätevesien puhdistus uudelle jätevesipuhdistamolle.
- Siirtolinjan rakentamisen yhteydessä saneerattiin asemalla vanhaa betoniviemäriä asentamalla muoviputki betoniviemäriin ja uusimalla kaivot muovikaivoiksi noin 400 metrin matkalta.

Tehtävä: Yhdyskuntateknisen huollon palvelut

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- Laadukkaan vesihuollon turvaaminen ja turvallisen liikennöinnin varmistaminen

Toiminnan painopistealueet vuonna 2012 ja suunnittelukaudella:

Liikennealueet:

- Liikenneturvallisuuden tehostaminen, kaavateiden peruskorjaus ja rakentaminen

Vesilaitos:

- Vesilaitoksen toiminnan tehostaminen käyttömenojen pienentämiseksi ja veden markkinointi käyttäjien lisäämiseksi

Viemärlaitos:

- Viemärlaitoksen toiminnan tehostaminen käyttömenojen pienentämiseksi

Toteutuminen

Liikennealueet:

- Kunnossapidettäviä kaavateitä kirkonkylän, aseman ja Niemisjärven kaava-alueilla on yhteensä 25,4 km.
- Kaavateiden kunnossapitokustannukset €/km: v. 2010 =2441, v. 2011=3193, v. 2012=3413.
- Avustettavia yksityisteitä on 363 km. Kunnan kunnossapitämiä kevyen liikenteen väyliä on 1 km.
- Yksityisteitä on avustettu €/km: v. 2010=249, v. 2011=239, v. 2012=296.

Vesilaitos:

- Kiinteistöjä liitettiin vesijohtoverkoston 5 kpl.
- Tutkituilta ominaisuuksiltaan Kärjenkankaan vedenottamon vesi täytti hyvän talousveden laatuominaisuudet. Ottamolta pumpattiin verkostoon vettä 197400 m³, jakelualueelta laskutettu vesimäärä oli 170000 m³.
- Vesilaitoksen käsittely-, jakelu- ja kunnossapitokustannukset €/m³: v. 2010=0,56, v. 2011=0,65, v. 2012=0,61.

Viemärlaitos:

- Viemärlaitokseen liitettiin 4 uutta kiinteistöä. Jätevesiä puhdistettiin yhteensä 331397 m³.
- Jätevesien puhdistamiskustannukset €/m³: v. 2010=0,93, v. 2011=0,77, v. 2012=1,08.
- Puhdistamolta tuleva kuivattu liete käsiteltiin Hankasalmen Kiinteistöpalvelun toimesta Paljakansuolla, jossa liete sekoitetaan turpeeseen ja kompostoidaan.
- Vanhojen puhdistamoiden, Niemisjärven ja aseman osalta virtausmittaukset eivät ole näyttäneet oikeita virtaamia vaan virtaamatiedot ovat olleet yläkanttiin. Tämä on havaittu, kun uusi siirtolinja pumppaamoon ja uusine mittauksineen on ollut käytössä. Tilastoon on laitettu kuitenkin puhdistamoiden virtausmittausten näyttämät lukemat.

Toiminnalliset tavoitteet

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tot 2011	Ta 2012	Tot 2012	Ts 2013	Ts 2014
Liikennealueet: Kaavateiden yleinen liikenneturvallisuus	Liikenneonnettomuudet nollassolle henkilövahinkojen osalta	0	0	0	0	0
	Kunnan kunnossapitämät kadut ja tiet 31.12., km Kunnan kunnossapitämät kevyen liikenteen	25,4	25,4	25,4		

	väylät 31.12., km	1	1	1		
	Muut yksityistiet 31.12., km	363	363	363		
Vesilaitos:						
Talousveden terveydelliset laatuvaatimukset joka näytteenotokerralla	Talousvesiasetuksen 461/2000 mukaiset laatuvaatimukset ja -suositukset	100	100	100	100	100
Viemärlaitos:						
Ympäristöluvan mukaiset puhdistustehovaatimukset	Lupaviranomaisen määraamät puhdistustehot joka vuosineljänneksellä					
	Toteutuma %					
	- Kirkonkylä	100	100	100	100	100
	- Asema	100	100	100	100	100
	- Niemisjärvi	100	100	100	100	100

Henkilöstön määrä tulosityksikkötasolla henkilötyövuosina	Tot 2011	Ta 2012	Tot 2012	Ts 2013	Ts 2014
Vakituiset	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4
Sijaiset					
Työllistetyt					
Muut määräaikaiset					
Oppisopimus					
Yhteensä	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4

Kunnallistekniset palvelut	Tp 2011	Ta 2012	Muutos	Ta 2012 yht	Tp 2012	Poikkeama	Ylitysoik.
Liikennealueet							
Tulot	1	0		0	4	4	
Menot	198	204		204	231	-27	
Netto	-197	-204		-204	-227	-23	

Vesihuoltolaitokset							
Tulot	549	613		613	718	105	
Menot	348	312		312	476	-164	
Netto	201	301		301	242	-59	85
Kunnallistekniset palvelut yhteensä							
Tulot	550	613		613	722	109	
Menot	546	516		516	707	-191	
Netto	4	97		97	15	-82	

2.6.4. Pelastustoimi

Palo- ja pelastustoimen palveluiden tuottamisesta vastaa Hankasalmen kunnan alueella Keski-Suomen pelastuslaitoksen Hankasalmen yksikkö.

Tavoitteiden toteutuminen kerrotaan Jyväskylän kaupungin vuoden 2012 tilinpäätöksessä.

Pelastustoimi	Tp 2011	Ta 2012	Muutos	Ta 2012 yht	Tp 2012	Poikkeama
Tulot	19	0		0	1	1
Menot	387	411		411	410	1
Netto	-368	-411		-411	-409	2

2.6.5. Talon palvelut

Strateginen tavoite	Keino	Mittari
Uudella toimintatavalla tulevaisuuden haasteisiin vastaava malli, joka tukee koko kunnan strategiaa. Oma palvelutuotanto luo pohjan toiminnalle, jota kolmas sektori täydentää tarvittaessa.	Laadukas palvelutuotanto	Asiakaskysely valtuustokaudella, ka > 3,3

Toteutuminen

- Yhdistetty henkilöstö on käytännössä osoittanut toimivuutensa. Akuutein tilanne pystytään hoitamaan sisäisesti. Yhteistyön merkitys on kasvanut laitosapulaisten liittyttyä siivouspalveluun vuoden 2012 alussa.
- Asiakaskysely on edelleen tärkein palautteen antaja koko vastuualueella, joka tehdään kerran

valtuustokaudessa. Työpaikkakohtaiset palautteet toimivat myös hyvänä tietona palveluja tuotettaessa ja arvioitaessa.

Tehtävä: Tuottaa tukipalveluita ruokapalvelun, siivouspalvelun ja kiinteistönhoidon osalta lähinnä kunnan omalle organisaatiolle

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- Laadukkaita palveluja monipuolisesti ja joustavasti yhdistetyllä henkilöstöllä

Toiminnan painopistealueet vuonna 2012 ja suunnittelukaudella:

- Ruokapalvelu: Hyvän palvelutason säilyttäminen taloudellisista uhkista huolimatta. Henkilöstön hyvinvoinnista huolehtiminen.
- Siivouspalvelu: Palveluiden turvaaminen tiukoista kriteereistä huolimatt. Henkilöstön jaksamisesta huolehtiminen.
- Kiinteistöhoito: Turvata edelleen käyttäjille turvallinen toimintaympäristö. Henkilöstön jaksamisesta huolehtiminen.

Toteutuminen

Suuri muutos tapahtui vuoden alussa siivouspalveluissa, kun laitosapulaiset liitettiin siihen. Näin henkilöstö kasvoi 11 työntekijällä. Yhteisen toimintamallin hakeminen on vielä hieman kesken, mutta suunta on oikea. Siivoustyönohjaaja sanoutui irti vuoden loppupuolella ja täyttölupaa haettiin. Henkilöstön jaksaminen on ollut kovilla, sillä sairaus poissaoloja on ollut ennätyksellinen määrä. Tosin 2 pitkää sairauslomaa leimaavat tilastoa. Kokoontumiset ovat olleet säännöllisiä ja kehityskeskustelut suoritettu. Kolme työntekijää on osa-aikaeläkkeellä ja sijaisten käyttö on ollut runsasta.

Kiinteistönhoidossa suuri muutos tapahtui kiinteistöyhtiö HAKA:n siirtyessä oman organisaation piiriin 1.4.2012 alkaen. Tehtävien laajetessa saimme palkata kiinteistöhoitajan turvaamaan palveluiden tuottamista. Toiminta on vakiintunut hyvin tiimimäiseksi. Oppisopimus jatkuu suunnitellusti tavoitteena valmistuminen tammikuussa 2014. Kokoontumiset on säännöllistetty ja kehityskeskustelut suoritettu. Sairaus poissaoloja ollut vähän.

Ruokapalvelussa sisäilman laatu Päivärannan keittiössä on koettu isona ongelmana. Lähes kaikki työntekijät oireilevat ja kaksi on siirretty toiseen keittiöön. Tutkimukset osoittaneet kylmiöiden ympärillä kasvustoa, joka pitää poistaa. Remonttia odotetaan kesällä 2013. Jaksaminen on ollut haasteellista ja sairaus poissaoloja 156 pv. Kokoontumisia ollut tyydyttävästi, kehityskeskustelut suoritettu sekä koulutuksiin osallistuttu tyydyttävästi.

Taloudellisesti vuosi oli murheellinen. Muuttuneet ravintosuositukset vanhusväestön ruokailussa merkitsivät suurta muutosta käytäntöihin ja sitä kautta hankittaviin elintarvikkeisiin. Samaan aikaan peruselintarvikkeiden kohonneet hinnat merkitsivät sen, että elintarvikkeisiin varattu määräraha ylittyi. Asiasta viestittiin lautakunnalle jo hyvissä ajoin. Myös palkkakustannukset ylittyivät johtuen sairauslomien sijaisuuksista. Tulopuolelta jäi puuttumaan osa tuloista, sillä laskutus tapahtui vuoden 2011 suoritteiden hinnalla 3,20, joka piti olla 3,30 /suorite vuonna 2012.

Toiminnalliset tavoitteet

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tot	Ta	Tot	Ts	Ts
		2011	2012	2012	2013	2014
Ruokapalvelu	€ / suorite	2,41	2,17	2,91	2,20	2,30
Kouluruokailu	suorite /työntekijä	25560	25400	22450	23650	24000
Laitosruokailu	€ / suorite	3,54	3,30	3,59	3,35	3,40
	suorite /työntekijä	25115	25500	26691	26000	26000
Siivouspalvelu	€ / m2	19,86	27,34	32,80	35,37	35,37
-siivouksen taso	m2 / työntekijä	1450	1590	1400	1400	1400
Kiinteistönhoidon taso	m2 /työntekijä	5337	5337	8660	8660	8660
-lämmityskustannukset	lämmityskulut / m2	17,32	17,87	17,82	17,86	17,86
-vedenkulutus FimX-ohjel	m3	43362	42060	43360	40800	40800

Henkilöstön määrä tulosityksikkötasolla henkilötyövuosina	Tot	Ta	Tot	Ts	Ts
	2011	2012	2012	2013	2014
Vakituiset	26½	42½	43	42½	42½
Sijaiset	käytetty	käytetty	käytetty	tarvitaan	tarvitaan
Työllistetyt	2	2	2	2	2
Muut määräaikaiset	3	3	3	3	3
Oppisopimus	1	3	2	2	2
Yhteensä	32½	50½	50	49½	49½

Talon palvelut	Tp 2011	Ta 2012	Muutos	Ta 2012 yht	Tp 2012	Poikkeama
Siivouspalvelu						
Tulot	345	393		393	831	438
Menot	333	402		402	782	-380
Netto	12	-9		-9	49	58
Kiinteistönhuolto						
Tulot	979	836		836	1 065	229
Menot	703	554		554	848	-294
Netto	276	282		282	217	-65

Ruokapalvelu						
Tulot	920	902	902	913	11	
Menot	961	915	915	1 064	-149	
Netto	-41	-13	-13	-151	-138	
Talon palvelut yhteensä						
Tulot	2 244	2 131	2 131	2 809	678	
Menot	1 997	1 871	1 871	2 694	-823	
Netto	247	260	260	115	-145	

2.6.6. Varikko

Strateginen tavoite	Keino	Mittari
Varikko-yksikön tehokkaat palvelut	Varikon tuottamien palvelujen saatavuus joustavaa.	Asiakaskysely yhden kerran valtuustokaudella

Toteutuminen

- Asiakaskysely toteutetaan kerran valtuustokaudessa.

Tehtävä: Varasto

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- Tuottaa palveluja ja huolehtia ns. toiminnallisten tukipalveluiden saatavuudesta pääsääntöisesti kunnan omalle organisaatiolle.

Toiminnan painopistealueet vuonna 2012 ja suunnittelukaudella:

Varasto:

- Palvelu joustavaa ja laadukasta eri hallintokunnille ja kuntalaisille
- Tarvikehankintojen tarvittava kilpailuttaminen huomioiden laatu/hinta ja toimitusvarmuus
- Käytettävä kalusto toimintavarma ja käyttöturvallinen

Toteutuminen

Varaston kautta on pystytty antamaan/suorittamaan tilattuja palveluja kunnan eri hallintokunnille ja myös kuntaorganisaation ulkopuolelle.

Tarvike- ja laitehankintoja on kilpailutettu resurssien ja kunnan hankintaohjeiden mukaan ja keskusvarastoon keskitetty kunnan konekalusto pystytty pitämään toimintavarmana ja käyttöturvallisena.

Työturvallisuuteen on panostettu välineillä ja asenneajattelulla. Vakavilta työtapaturmilta on välttytty 2012.

Toiminnalliset tavoitteet

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tot 2011	Ta 2012	Tot 2012	Ts 2013	Ts 2014
Varasto: Palveluiden / tuotteiden saatavuus joustavaa Hinta / laatu kilpailukykyinen	Asiakaskysely 1 krt / valtuustokausi			Asiakaskysely > 3,3		

Henkilöstön määrä tulosyksikötasolla henkilötyövuosina	Tot 2011	Ta 2012	Tot 2012	Ts 2013	Ts 2014
Vakituiset	4,6	5	5	5	5
Sijaiset					
Työllistetyt					
Muut määräaikaiset					
Oppisopimus					
Yhteensä	4,6	5	5	5	5

Varikko	Tp 2011	Ta 2012	Muutos	Ta 2012 yht	Tp 2012	Poikkeama
Varasto						
Tulot	94	110		110	107	-3
Menot	128	128		128	138	-10
Netto	-34	-18		-18	-31	-13
Kiinteistöjen kunn.pito						
Tulot	215	150		150	92	-58
Menot	148	151		151	84	67
Netto	67	-1		-1	8	9
Varikko yhteensä						
Tulot	309	260		260	199	-61
Menot	276	279		279	222	57
Netto	33	-19		-19	-23	-4

2.6.7. Konsernin kiinteistöhallinto

Strateginen tavoite	Keino	Mittari
<ul style="list-style-type: none"> korjaus ja huoltokustannusten pienentäminen kiinteistöjen arvon säilyminen 	huoltokirjan ja seurannan käyttöönotto sähköinen palautekanava sekä huoltokirjaosio töiden kuittauksille	

Toteutuminen

- Sähköinen huoltokirja, FimX, otettiin käyttöön. Tiedot kiinteistöistä ja käyttäjistä syötetty järjestelmään sekä energian kulutusseuranta ja teknisten laitteiden kirjaukset tehty.
- Kiinteistöjen kunnossapitoon ja huoltoon satsattu yhdessä kiinteistöhuollon kanssa. Toimintatapoihin ja käytäntöihin etsitty optimaalisia ratkaisuja.
- Rakennuttamiseen tehty yhteneväisiä lomakkeita, lähinnä kilpailutukseen ja sopimukseen, työ jatkuu 2013 aikana.
- Vuoden 2012 aloitettavaksi kaavailtu vanhusten palvelutalon rakentamisen aloitus siirtyi vuodelle 2013, suunnittelu tehty 2012 valmiiksi.
- Aseman pikkukoulun rakennustyöt siirtyivät vuodelle 2013 huhtikuuhun.
- Mäkituvan sprinklausta ei toteutettu vaan suunniteltiin rakennuksen päätyyn uusi huoneisto, rakentaminen vuodelle 2013. Suunnitelmat tehty 2012 aikana.

Tehtävä: Kunnan kiinteistöjen ja kiinteistöyhtiöiden hallinta

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- Kiinteistöjen hallinta ja kunnossapito elinkaariajattelun pohjalta
- Eri energiaratkaisujen pohdinta / laskenta ja käyttöönotto
- Kustannusten, huoltojen ja korjausten seurantamenetelmien kehittäminen
- Rakennushankkeiden kokonaistaloudellinen toteuttaminen
- Isännöintipalveluiden myynti KOy Hankasalmen Hakalle

Toiminnan painopistealueet vuonna 2012 ja suunnittelukaudella:

- Sähköiseen huoltokirjaan siirtyminen
- Investointisuunnitelman 2012 mukaisten kohteiden rakennuttaminen
- Rakennuttamistoiminnan yhtenäistäminen

Toiminnalliset tavoitteet

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tot 2011	Ta 2012	Tot 2012	Ts 2013	Ts 2014

Vuokrauksen käyttöaste			>90 %			
Asukastytyväisyyden mitta					≥3,0	
Rakennuttamiseen ja sopimuksiin yhtenäiset tavat ja lomakkeet			Lomakkeiston ja lomakepohjien luominen. Toimintamallikaa vion teko		Lomakkeiston ja lomakepohjien luominen.	

Henkilöstön määrä tulosyksikötasolla henkilötyövuosina	Tot 2011	Ta 2012	Tot 2012	Ts 2013	Ts 2014
Vakituiset		2,3	2,3	2,3	2,3
Sijaiset					
Työllistetyt					
Muut määräaikaiset					
Oppisopimus					
Yhteensä		2,3	2,3	2,3	2,3

Konsernin kiinteistöhallinto v. 2011 kunnanhallitus/
keskus- ja luottamushenkilöhallinnon alaisuudessa

Konsernin kiinteistöhallinto	Tp 2011	Ta 2012	Muutos	Ta 2012 yht	Tp 2012	Poikkeama
Tulot		45		45	19	-26
Menot		147		147	84	63
Netto	0	-102		-102	-65	37

2.7. Tuloslaskelman toteutuminen

TULOSLASKELMAOSAN TOTEUTUMINEN V. 2012

(ulkoiset ja sisäiset)

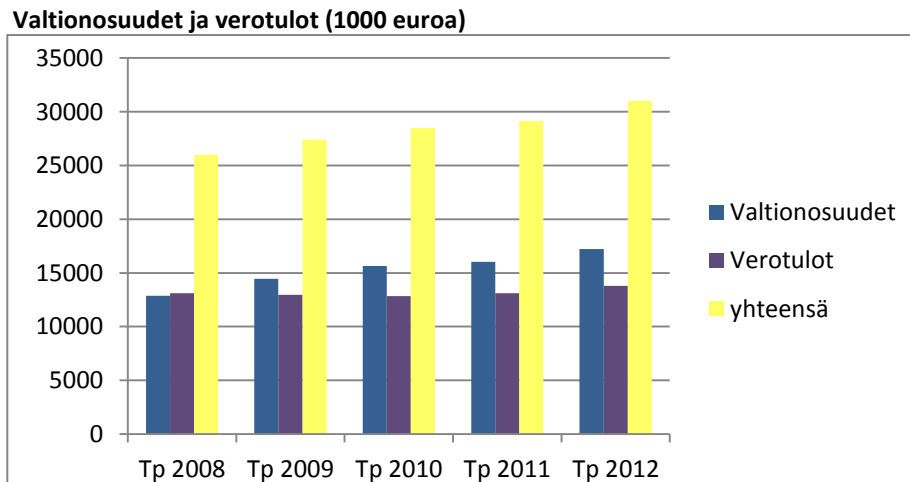
1000 euroa	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama
Toimintatuotot	10 639	0	10 639	12 641	2 002
Myyntituotot	5 593		5 593	6 770	1 177
Maksutuotot	2 093		2 093	2 459	366
Tuet ja avustukset	1 009		1 009	1 207	198
Muut toimintatuotot	1 944		1 944	2 205	261
Toimintakulut	-39 587	-860	-40 447	-42 864	-2 417
Henkilöstökulut	-17 266	-209	-17 475	-18 300	-825
Palkat ja palkkiot	-12 997	-197	-13 194	-13 907	-713
Henkilösivukulut	-4 269	-12	-4 281	-4 393	-112
Eläkekulut	-3 370	-12	-3 382	-3 523	-141
Muut henkilösivukulut	-899		-899	-870	29
Palvelujen ostot	-16 350	-582	-16 932	-17 866	-934
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-1 849		-1 849	-2 332	-483
Avustukset	-2 506	-69	-2 575	-2 586	-11
Muut toimintakulut	-1 616		-1 616	-1 780	-164
Toimintakate	-28 948	-860	-29 808	-30 223	-415
Verotulot	13 589		13 589	13 784	195
Valtionosuudet	16 797		16 797	17 228	431
Rahoitustuotot ja -kulut:	-88		-88	-8	80
Korkotuotot	17		17	10	-7
Muut rahoitustuotot	210		210	235	25
Korkokulut	-215		-215	-168	47
Muut rahoituskulut	-100		-100	-85	15
Vuosikate	1 350	-860	490	781	291
Poistot ja arvonalentumiset	-1 350		-1 350	-1 121	229
Suunnitelman mukaiset poistot	-1 350		-1 350	-1 121	229
Arvonalentumiset					
Tilikauden tulos	0	-860	-860	-340	520
Poistoeron lisäys (-), vähennys (+)				22	22
Rahastojen lisäys (-), vähennys (+)					
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	0	-860	-860	-318	542

Valtionosuudet ja verotulot (1000 euroa)

	Tp 2008	Tp 2009	Tp 2010	Tp 2011	Tp2012
Valtionosuudet	12873	14 460	15 657	16043	17228
-yleinen	388	600			

-sosiaali- ja terveys	9905	11135			
-sivistys	2580	2725			
-peruspalv.valt.osuus (ilman tasauksia)			11 592	11836	12972
-verotul.perustuva valt.osuus tasaus			4 523	4669	4760
-järjestelmämuutoksen tasaus			158	158	158
-opetus- ja kult.toimen muut valt.osuudet			-616	-620	-662
Verotulot	13 104	12 955	12 844	13096	13784
-tulovero	11 387	11 426	11 132	11404	12147
-yhteisövero	1060	851	894	856	621
-kiinteistövero	657	678	818	836	1016
yhteensä	25 977	27 415	28501	29139	31012

Valtionosuudet ja verotulot yhteensä (1000 €) 2008 – 2012

Valtionosuus- ja verotulokertymä kasvoi edellisvuodesta 1,87 milj.euroa.

Tuloveroprosentti oli 20,50. Vahvistetut kiinteistöveroprosentit ovat seuraavat: yleinen 1,10 %, vakituisen asunnon kiinteistövero 0,50 %, muut asuinrakennukset 1,10 %, voimalaitokset 2,50 %.

Maksettavaa kunnallisveroa vastaavat verotettavat tulot (ennen ansioäyrit)/asukas

Vuosi	Hankasalmi	Maan keskiarvo	Ero %
1999	7203	10 768	-33,2
2000	7310	10 800	-32,3
2001	7720	11 930	-35,3
2002	8100	12 275	-34,1
2003	8313	12 453	-33,2
2004	8474	12 684	-33,2
2005	8710	13 054	-33,3
2006	8978	13 680	-34,4
2007	9763	14 605	-33,1

2008	10 245	15 404	-33,5
2009	10 011	15 334	-34,7
2010	10083	15413	-34,6
2011	11089	15964	-30,5

Koko maan verotettavat tulot vaihtelevat siten, että pienin oli 9000 euroa/asukas v.2011 (v.2010/8665) ja suurin oli 34 000 euroa/asukas (v.2010/32417). Hankasalmella verotettavan tulon määrä on kääntynyt kasvuun maan keskiarvoon verrattuna.

2.8. Investointien toteutuminen

Investointien toteutuminen (1000 €)

	Mr sito- vuus B	Kuluarvio taloussuun- nittelukau- della	Talous- arvio yht. 2012	Toteuma 2012	Säästö+/ylitys-
B=bruttomääräraha/-tuloarvio					
A. MENOT					
ASUINRAKENNUKSET		28	28	24	4
Asumisparakit, as (lisämr 28)	B	28	28	24	4
MUUT TALONRAKENNUKSET		5 674	2 599	459	2 140
Monitoimitalon peruskorjaus		800			
Päivärannan rannan muuttaminen virkistyskäyttöön		20			
Vanhusten palvelutalon suunnittelu ja rakennustyöt keskeneräinen	B	2 400	1 600	75	1 525
Sairaalan lääkehoituhuone (mr 15 poistettu)		15			
Sairaalan hoitajakutsujärjestelmän uusiminen (mr 20 poistettu)		20			
Mäkituvan sprinklaus ja mahdolliset muutostyöt keskeneräinen	B	60	60	3	57
Mäkituvan ruokasalin laajennus		140			
Terveyskeskuksen hoito-osaston muutostyöt		120			
Hilkantien omakotitalon peruskorjaus ryhmäkodiksi	B	50	50	36	14
Niemisjärven koulun peruskorjaus ja laajennus (mr vähennys 295) keskeneräinen	B	920	105	6	99
Niemisjärven koulun pihan remontointi keskeneräinen	B	50	50	4	46
Aseman pikkukoulun peruskorjaus keskeneräinen	B	600	400	6	394
Kuuhankaveden koulun vanhan osan ikkunoiden vaihto		100			
Hankamäen näköalatorni		25			
Jäähallin suunnittelu (ideana esillä)		10			
Kuituyhteydet (lisämr 120) keskeneräinen	B	185	185	168	17
Kirjaston auditorio (ideana esillä)		10			

Ristimäen koulun vesiosuuskunnan liittymismaksu	B	10	10	7	3
Vapo-Timberin keskuskonttorin muutostyöt	B	45	45	55	-10
Kivikoulun peruskorjaus (lisämr 28)	B	28	28	23	5
Metsätähden ilmastointi (lisämr 66)	B	66	66	76	-10
KIINTEÄT RAKENTEET JA LAITTEET		1 097	952	558	394
Vesi- ja viemärlaitos:	B	1 097	952	558	394
Talojohdot ja uudet linjat		51	17	8	9
Niemisjärven Pienmäen alueen vesihuollon rakentaminen		51			
Niemisjärveltä yhteispuhd. siirtolinjan rakentaminen, kustannuksissa huomioitu valtion vesihuoltotyön osuus (mr vähennys 120)		880	880	541	339
KK/As viemäriverkosto, vuotovesien vähentäminen/ keskusta		90	30	0	30
Palopostin ja vesilaitoksen pääsulkujen uusiminen		25	25	9	16
IRTAIN OMAISUUS		890	445	301	144
Kunnanhallitus:	B	210	150	102	48
Palkkahallinnon ohjelmisto		20	20	20	0
Taloushallinnon ohjelmistot: raportointi, käyttöomaisuus ja taloussuunnittelu		40	40	35	5
Verkon ja tietoturvan kehittäminen sekä palvelinalustan uusiminen		70	30	30	0
ATK-palvelimien siiro		20	20		20
Kunnan markkinointi ja mainostaulut		60	40	17	23
Perusturvalautakunta:	B	115	100	50	50
Terveyspalvelut:		30	30	0	30
Effican päivitys		30	30	0	30
Sosiaalitoimi:		85	70	50	20
Päivärannan päiväkeskuksen kuntosalin kalusteet		20	20	16	4
Päivärannan palveluasuntojen sängyt ja apuvälineet		15	15	5	10
Sairaalan kuntosalin kalusteet		15			
Sairaalan sängyt ja apuvälineet		15	15	10	5
Sosiaalitoimen effica		20	20	19	1
Sivistyslautakunta:	B	432	187	146	41
Koulut:		211	71	48	23
Aseman koulun kannettavat tietokoneet, säilytysvaunu/ latausyksikkö		15			
Aseman koulun sähköhöylä ja väritulostin/monistuskone		16			
Aseman pikkukoulun kalustaminen		22	22	0	22
Kuuhankaveden koulun atk-laitehankinnat		15	15	15	0
Kuuhankaveden koulun teknisetn työn tila, metallisorvi					

ja höyläpenkit		14			
Lukion ykkösille kannettavat tietokoneet		66	20	20	0
Lukion oppilaspöytien ja tuolien uusiminen		14	14	13	1
Lukion kielistudion uusiminen		24			
Niemisjärven koulun kalusteet		25			
Kansalaisopisto:		31	8	8	0
Kaluste- ja laitehankinnat		31	8	8	0
Kulttuuritoimi:		77	52	40	12
Hankasalmen historia 2 <u>keskeneräinen</u>		77	52	40	12
Kirjasto:		23	12	11	1
Kirjastojärjestelmä ja kalustehankinnat		23	12	11	1
Liikuntatoimi:		30	0	0	0
Suunnistuskartat		10			
Liikuntavälineitä kentille ja monitoimitalolle		20			
Nuorisotoimi:		30	30	29	1
Monitoimitalon äänentoistovälineet ja kaluston varastointi		12	12	12	0
Monitoimitalon kahvion tuolien verhoilu ja verhojen hankinta		10	10	10	0
Taitotutvan kaluston ja koneiden uusiminen		8	8	7	1
Lasten päivähoiton palvelut:		30	14	10	4
Sillankorvan päiväkodin kalusteet ja Metsätähden päiväkodin kaapit		14	14	10	4
Päivähoidon kalusteet		16			
Ympäristölautakunta:		133	8	3	5
Kalustohankinnat vihertoimi		30			
Konekeskuksen kalustohankinnat		23	8	3	5
Konekeskus, traktorin hankinta		80			
MAA-ALUEET	B	120	40	8	32
Maa-alueiden hankinta		120	40	8	32
LIIKENNEVÄYLÄT	B	585	285	279	6
Pellisenrannan asuntoalueen rantapolku		50			
Kirkonkylän Keskustien katuvalojen uusiminen (lisämr 30)		130	100	102	-2
Kaavateiden perusparannus		30	10	17	-7
Kaavateiden päällysteiden uusiminen		30	10	5	5
Pienmäen asuntoalueen kaavatiet		90	65	42	23
Yrjönkadun peruskorjaus		170	85	93	-8

Pienmäen alueen katuvalaistus		30			
Välitien päällystäminen		40			
Yrjönkadun katuvalaistuksen jatkaminen		15	15	20	-5
PUISTOT JA LEIKKIPAIKAT	B	185	25	10	15
Puistot ja leikkialueet		45	15	10	5
Tonttien, puistok.kunnostaminen		10			
Puistokal., leikkiväl. uusiminen		10			
Aseman viheralueet (KULTU)		40	10	0	10
Mattojen pesupaikat		40			
Itsenäisyyspuiston valaistus		10			
Hankaveden puisto		10			
Elsanpuiston perusparannus		20			
JÄTEHUOLTO	B	20			
Astioiden hankinta		20			
Menot yhteensä		8 599	4 374	1 639	2 735
B. TULOT					
MUUT TALONRAKENNUKSET	B	700	700	0	-700
Palvelutalon rakennusavustus		700	700	0	-700
MAA-ALUEIDEN MYYNTI	B	120	40	14	-26
Maa-alueiden myynti, tasearvo		120	40	14	-26
<i>Maa-alueiden myynti, myyntihinta</i>				77	
AINEETON KÄYTTÖMAISUUS	B	240	80	186	106
Asunto-osakkeiden myynti, tasearvo		240	80	186	106
<i>Asunto-osakkeiden myynti, myyntihinta</i>				187	
Tulot yhteensä toteumassa, tasearvo		1 060	820	200	-620
<i>Tulot yhteensä toteumassa, myyntihinta</i>				264	
Netto, toteumassa tasearvot		7 539	3 554	1 439	2 115

2.9. Rahoitusosan toteutuminen

Talousarvion rahoitusosan toteutumisvertailu

1000 euroa	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama
Toiminta ja investoinnit					
Toiminnan rahavirta	1 350		490	717	227
Vuosikate	1 350	-860	490	781	291
Satunnaiset erät					
Tulorahoituksen korjauserät				-64	-64
Investointien rahavirta	-3 732	178	-3 554	-1 375	2 179
Investointimenot	-4 552	178	-4 374	-1 639	2 735
Rahoitusosuudet investointimenoihin	700	0	700	0	-700
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	120	0	120	264	144
Toiminta ja investoinnit, netto	-2 382	-682	-3 064	-658	2 406
Rahoitustoiminta					
Antolainauksen muutokset	-52		-52	-29	23
Antolainasaamisten lisäykset muille	-115		-115	-29	86
Antolainasaamisten vähennykset muilta	63		63	0	-63
Lainakannan muutokset	2 515	0	2 515	-810	-3 325
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	3 500		3 500	0	-3 500
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-985		-985	-760	225
Lyhytaikaisten lainojen muutos				-50	-50
Oman pääoman muutokset					
Vaikutus maksuvalmiuteen	81	-682	-601	-1 497	-896

2.10. Yhteenveto määrärahojen ja tuloarvioiden toteutumisesta

YHTEENVETO VALTUUSTON HYVÄKSYMIEH MÄÄRÄRAHOJEN JA TULOARVIoidEN TOTEUTUMISESTA

	Sito- vuus ¹⁾	Määrärahat					Tuloarviot				
		Alkup. talous- arvio	TA:n muutok- set	TA muut:n jälkeen	Toteuma	Poikkeama	Alkup. talous- arvio	TA:n muutok- set	TA muut:n jälkeen	Toteuma	Poikkeama
KÄYTTÖTALOUSOSA											
Keskusvaalilautakunta	N	-24		-24	-17	7					
Tarkastuslautakunta	N	-22		-22	-12	10					
Kunnanhallitus	N	-2015	-100	-2115	-1859	256					
Perusturvalautakunta	N	-17686	-760	-18446	-19224	-778					
Sivistyslautakunta	N	-8784		-8784	-8595	189					
Ympäristölautakunta ilman vesi- huoltolaitosta	N	-718		-718	-758	-40					
Ympäristölautakunta, vesihuoltolaitos	N					0	301	0	301	242	-59
KÄYTTÖTALOUSOSA YHTEENSÄ	N	-29249	-860	-30109	-30465	-356	301	0	301	242	-59
TULOSLASKELMAOSA											
Verotulot	B						13589		13589	13784	195
Valtionosuudet	B						16797		16797	17228	431
Korkotulot	B						17		17	10	-7
Muut rahoitustulot	B						210		210	235	25
Korkomenot	B	-215		-215	-168	47					
Muut rahoitusmenot	B	-100		-100	-85	15					
Satunnaiset erät	B										
INVESTOINTIOSA YHTEENSÄ	B	-4552	178	-4374	-1639	2735	820	0	820	200	-620
RAHOITUSOSA											
Antolainauksen muutokset											
Antolainasaamisten lisäykset	B	-115		-115	-29	86					
Antolainasaamisten vähennykset	B						63		63	0	-63

Lainakannan muutokset											
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	B						3500		3500	0	-3500
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	B	-985		-985	-760	225					
Lyhytaikaisten lainojen muutos	N				-50	-50					0
Oman pääoman muutokset	B										
Vaikutus maksuvalmiuteen							-81	682	601	1497	896
YHTEENSÄ		-35216	-682	-35898	-33196	2702	35216	682	35898	33196	-2702

1) N = sitovuus nettomääräraha/-tuloarvio, B = bruttomääräraha/-tuloarvio

3. TILINPÄÄTÖSLASKELMAT

3.1. Tuloslaskelma

HANKASALMEN KUNNAN TULOSLASKELMA

	2012	2011
Toimintatuotot	9 449 158,68	8 860 912,45
Myyntituotot	4 874 519,19	4 520 532,59
Maksutuotot	2 459 084,25	2 263 658,80
Tuet ja avustukset	1 207 286,28	1 139 849,52
Muut toimintatuotot	908 268,96	936 871,54
Toimintakulut	-39 672 045,62	-38 164 086,77
Henkilöstökulut	-18 355 926,31	-17 363 368,51
Palkat ja palkkiot	-13 963 044,41	-13 144 580,47
Henkilösivukulut	-4 392 881,90	-4 218 788,04
Eläkekulut	-3 523 049,23	-3 386 014,91
Muut henkilösivukulut	-869 832,67	-832 773,13
Palvelujen ostot	-16 027 201,28	-15 692 778,12
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-2 224 783,85	-2 035 680,45
Avustukset	-2 586 238,02	-2 627 353,16
Muut toimintakulut	-477 896,16	-444 906,53
Toimintakate	-30 222 886,94	-29 303 174,32
Verotulot	13 784 483,86	13 095 950,84
Valtionosuudet	17 227 910,00	16 042 995,00
Rahoitustuotot ja -kulut	-8 237,52	41 210,28
Korkotuotot	10 231,04	44 997,31
Muut rahoitustuotot	157 637,76	165 734,59
Korkokulut	-167 852,39	-153 534,77
Muut rahoituskulut	-8 253,93	-15 986,85
Vuosikate	781 269,40	-123 018,20
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poisot	-1 121 413,36	-1 002 826,47
Arvonalentumiset		
Tilikauden tulos	-340 143,96	-1 125 844,67
Poistoeron lisäys (-), vähennys (+)	21 941,84	21 941,84
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-318 202,12	-1 103 902,83

3.2. Rahoituslaskelma

HANKASALMEN KUNNAN RAHOITUSLASKELMA

	2012	2011
Toiminnan rahavirta	716 771,20	-203 735,89
Vuosikate	781 269,40	-123 018,20
Satunnaiset erät	0,00	0,00
Tulorahoituksen korjaukset	-64 498,20	-80 717,69
Investointien rahavirta	-1 374 702,07	-1 989 544,76
Investointimenot	-1 639 524,07	-3 157 450,23
Rahoitusosuudet investointimenoihin	0,00	782 398,00
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	264 822,00	385 507,47
Toiminnan ja investointien rahavirta	-657 930,87	-2 193 280,65
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten lisäykset	-28 618,80	-91 066,20
Antolainasaamisten vähennykset	0,00	0,00
Lainakannan muutokset	-810 000,00	2 714 928,18
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	0,00	3 500 000,00
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-760 000,00	-985 000,00
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-50 000,00	199 928,18
Oman pääoman muutokset		
Muut maksuvalmiuden muutokset	1 602 618,82	-618 485,48
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	1 829,26	6 103,15
Vaihto-omaisuuden muutos	6 672,76	-10 099,29
Saamisten muutos	1 146 669,61	-1 154 352,07
Korottomien velkojen muutos	447 447,19	539 862,73
Rahoituksen rahavirta	764 000,02	2 005 376,50
Rahavarojen muutos	106 069,15	-187 904,15
Rahavarojen muutos	106 069,15	-187 904,15
Rahavarat 31.12.	2 549 380,44	2 443 311,29
Rahavarat 1.1.	2 443 311,29	2 631 215,44

3.3. Tase

HANKASALMEN KUNNAN TASE

	2012	2011
VASTAAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT	23 791 171,51	23 473 384,60
Aineettomat hyödykkeet	118 236,08	34 816,62
Aineettomat oikeudet	118 236,08	34 816,62
Aineelliset hyödykkeet	20 436 722,21	20 016 620,63
Maa- ja vesialueet	1 860 893,15	1 867 982,82
Rakennukset	15 078 018,82	15 287 125,11
Kiinteät rakenteet ja laitteet	2 770 138,56	2 106 807,93
Koneet ja kalusto	319 800,27	402 993,26
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	407 871,41	351 711,51
Sijoitukset	3 236 213,22	3 421 947,35
Osakkeet ja osuudet	3 236 213,22	3 421 947,35
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	768 150,17	109 043,27
Valtion toimeksiannot	58 833,01	109 043,27
Lahjoitusrahastojen erityiskatteet	709 317,16	0,00
VAIHTUVAT VASTAAVAT	4 977 315,77	5 995 970,19
Vaihto-omaisuus	33 819,34	40 492,10
Muu vaihto-omaisuus	33 819,34	40 492,10
Saamiset	2 394 115,99	3 512 166,80
Pitkäaikaiset saamiset	831 393,16	838 746,91
Myyntisaamiset	100 804,91	122 026,95
Lainasaamiset	730 588,25	716 719,96
Lyhytaikaiset saamiset	1 562 722,83	2 673 419,89
Myyntisaamiset	893 011,39	1 283 050,11
Lainasaamiset	18 750,51	0,00
Siirtosaamiset	10 912,79	20 158,73
Muut saamiset	640 048,14	1 370 211,05
Rahoitusarvopaperit	215 540,52	200 769,83
Muut arvopaperit	215 540,52	200 769,83
Rahat ja pankkisaamiset	2 333 839,92	2 242 541,46

VASTAAVAA YHTEENSÄ	29 536 637,45	29 578 398,06
VASTATTAVAA		
OMA PÄÄOMA	18 273 799,46	18 592 001,58
Peruspääoma	18 668 837,74	18 668 837,74
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	-76 836,16	1 027 066,67
Tilikauden yli-/alijäämä	-318 202,12	-1 103 902,83
POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET	153 592,86	175 534,70
Poistoero	153 592,86	175 534,70
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	753 865,68	92 929,52
Valtion toimeksiannot	30 553,87	77 758,93
Lahjoitusrahastojen pääomat	709 317,16	0,00
Muut toimeksiantojen pääomat	13 994,65	15 170,59
VIERAS PÄÄOMA	10 355 379,45	10 717 932,26
Pitkäaikainen	4 181 822,49	4 928 748,48
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	3 770 000,00	4 450 000,00
Lainat julkisyhteisöiltä	80 000,00	160 000,00
Liittymismaksut ja muut velat	331 822,49	318 748,48
Lyhytaikainen	6 173 556,96	5 789 183,78
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	680 000,00	680 000,00
Lainat julkisyhteisöiltä	80 000,00	130 000,00
Saadut ennakot	0,00	348,46
Ostovelat	2 301 566,88	2 151 339,19
Siirtovelat	2 467 903,01	2 179 694,06
Muut velat	644 087,07	647 802,07
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	29 536 637,45	29 578 398,06

3.4. Konsernilaskelmat

Hankasalmen kunnan konserni

KONSERNITULOSLASKELMA

	2012	2011
Toimintatuotot	17 833 255,93	18 526 511,13
Toimintakulut	-48 780 577,95	-46 747 419,96
Osuus osakkuusyhteisöjen voitosta	1 334,90	1 673,06
Toimintakate	-30 945 987,12	-28 219 235,77
Verotulot	13 748 440,74	13 056 610,93
Valtionosuudet	18 855 228,32	16 042 995,00
Rahoitustuotot ja -kulut	-124 921,48	-90 542,66
Korkotuotot	15 166,20	50 043,20
Muut rahoitustuotot	224 762,52	231 956,01
Korkokulut	-347 326,58	-342 935,31
Muut rahoituskulut	-17 523,62	-29 606,56
Vuosikate	1 532 760,46	789 827,50
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-1 848 304,41	-1 713 336,95
Arvonalentumiset	0,00	0,00
Satunnaiset erät	0,00	0,00
Tilikauden tulos	-315 543,95	-923 509,45
Tilinpäätössiirrot	-236 730,44	-353 102,23
Vähemmistöosuudet	-8 573,80	-2 766,70
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-560 848,19	-1 279 378,38

Konsernin rahoituslaskelma

	2012	2011
Toiminnan rahavirta	1 474 803,20	718 991,43
Vuosikate	1 532 760,46	789 827,50
Satunnaiset erät	0,00	0,00
Tulorahoituksen korjauserät	-57 957,26	-70 836,07
Investointien rahavirta	-1 973 600,61	-2 488 128,02
Investointimenot	-2 280 711,88	-3 694 392,58
Rahoitusosuudet investointimenoihin	16 604,47	798 703,56
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	290 506,80	407 561,00
Toiminnan ja investointien rahavirta	-498 797,41	-1 769 136,59
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten lisäykset	-28 618,80	-91 066,20
Antolainasaamisten vähennykset	0,00	1 926,80
Lainakannan muutokset	-1 274 845,75	2 480 730,80
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	440 851,84	3 706 360,28
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-1 356 903,05	-1 652 607,05
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-358 794,54	426 977,57
Oman pääoman muutokset	0,00	0,00
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	4 766,30	16 871,20
Vaihto-omaisuuden muutos	15 085,79	-22 278,16
Saamisten muutos	1 289 421,70	-1 591 716,79
Korottomien velkojen muutos	713 990,64	799 070,64
Rahoituksen rahavirta	719 799,88	1 593 538,29
Rahavarojen muutos	221 002,47	-175 598,30
Rahavarojen muutos	221 002,47	-175 598,30
Rahavarat 31.12.	3 424 375,59	3 211 307,66
Rahavarat 1.1.	3 203 373,12	3 386 905,96

KONSERNITASE	2012	2011
VASTAAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT	31 053 099,48	30 859 099,08
Aineettomat hyödykkeet	431 119,90	322 819,32
Aineettomat oikeudet	341 285,51	279 829,71
Muut pitkävaikutteiset menot	588,66	588,66
Ennakkomaksut	89 245,73	42 400,95
Aineelliset hyödykkeet	29 576 355,04	29 310 065,85
Maa- ja vesialueet	1 991 638,40	2 002 298,23
Rakennukset	23 274 473,15	23 760 543,69
Kiinteät rakenteet ja laitteet	2 799 523,85	2 134 811,02
Koneet ja kalusto	802 333,72	848 205,40
Muut aineelliset hyödykkeet	103 705,86	103 497,91
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	604 680,06	460 709,60
Sijoitukset	1 045 624,54	1 226 213,91
Osakkuusyhteisöosuudet	552 164,10	650 806,51
Muut osakkeet ja osuudet	491 533,64	573 480,60
Muut lainasaamiset	1 926,80	1 926,80
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	991 535,20	332 022,81
VAIHTUVAT VASTAAVAT	6 764 274,53	7 827 095,30
Vaihto-omaisuus	144 323,01	159 408,80
Saamiset	3 195 575,94	4 456 378,84
Pitkäaikaiset saamiset	279 394,40	287 821,48
Lyhytaikaiset saamiset	2 916 181,54	4 168 557,36
Rahoitusarvopaperit	312 018,60	297 214,46
Rahat ja pankkisaamiset	3 112 356,98	2 914 093,20
VASTAAVAA YHTEENSÄ	38 808 909,21	39 018 217,19
VASTATTAVAA		
OMA PÄÄOMA	16 932 538,04	17 398 793,10
Peruspääoma	18 668 837,74	18 668 837,74
Arvonkorotusrahasto	48 311,61	48 311,61
Muut omat rahastot	637 231,67	541 145,53
Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)	-1 860 994,79	-580 123,40
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-560 848,19	-1 279 378,38
VÄHEMMISTÖOSUUDET	376 587,04	357 757,18
POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET	1 509 967,22	1 385 010,66
Poistoero	349 763,35	380 967,19
Vapaaehtoiset varaukset	1 160 203,87	1 004 043,47
PAKOLLISET VARAUKSET	164 560,94	154 823,86
Eläkevaraukset	0,00	0,00
Muut pakolliset varaukset	164 560,94	154 823,86

TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	982 465,44	318 186,76
VIERAS PÄÄOMA	18 842 790,53	19 403 645,63
Pitkäaikainen korollinen vieras pääoma	9 560 447,16	10 525 592,23
Pitkäaikainen koroton vieras pääoma	376 647,05	366 761,04
Lyhytaikainen korollinen vieras pääoma	1 518 733,33	1 828 434,00
Lyhytaikainen koroton vieras pääoma	7 386 962,99	6 682 858,36
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	38 808 909,21	39 018 217,19

3.5. Tilinpäätöksen liitetiedot

3.5.1. Tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

Tilinpäätöstä laadittaessa on pysyvät vastaavat arvostettu hankintahintaan poistosuunnitelman mukaisilla poistoilla vähennettynä. Pitkäaikaisten saamisten ja pitkäaikaisten velkojen v. 2013 erääntyvät lyhennykset ja korot on siirretty lyhytaikaisten tileille. Lomapalkka- ja lomarahavelka on jaksotettu.

Pysyvien vastaavien käyttöomaisuusosakkeet on merkitty taseessa hankintamenoon. Vaihto-omaisuus on merkitty hankintamenoon. Rahoitusarvopaperit on merkitty taseeseen 31.12.2012 markkina-arvosta.

Vuoden 2011 tilinpäätöstä laadittaessa kunnan väkiluku 31.12.2011 oli 5 492 Tilastokeskuksen ennakkotiedon mukaan. Lopullinen väkiluku oli kuitenkin 5 491, jonka mukaan laskettuna on merkitty vuotta 2011 koskevat asukasta kohti lasketut tunnusluvut.

3.5.2. Tuloslaskelman liitetiedot

8) Toimintatuotot v. 2012

	Keskusvaali- lautakunta	Kunnan- hallitus	Perusturva- lautakunta	Sivistys- lautakunta	Ympäristö- lautakunta	Yhteensä €
Myyntituotot		3 519 681,16	37 514,57	362 125,00	955 198,46	4 874 519,19
Maksutuotot		406 724,32	1 677 097,12	338 185,18	37 077,63	2 459 084,25
Tuet ja avust.	16 874,80	522 440,82	334 711,16	325 671,21	7 588,29	1 207 286,28
Muut tuotot		30 094,20	65 855,07	39 453,82	772 865,87	908 268,96
Yhteensä	16 874,80	4 478 940,50	2 115 177,92	1 065 435,21	1 772 730,25	9 449 158,68

v. 2012

v. 2011

9) Verotulot

Kunnan tulovero	12 147 475,42	11 403 899,84
Osuus yhteisöveron tuotosta	621 038,26	856 321,40
Kiinteistövero	1 015 970,18	835 729,60
Verotulot yhteensä	13 784 483,86	13 095 950,84

10) Valtionosuudet

Kunnan peruspalvelujen valtionosuus (ilman tasauksia)	12 972 325,00	11 835 969,00
Verotuloihin perustuva valtionosuuksien tasaus	4 759 508,00	4 669 608,00
Järjestelmämuutoksen tasaus	157 787,00	157 788,00
Opetus- ja kulttuuritoimen muut valtionosuudet	-661 710,00	-620 370,00
Valtionosuudet yhteensä	17 227 910,00	16 042 995,00

12) Suunnitelman mukaisten poistojen perusteet

Käyttöomaisuuden poistojen määrittämisessä on käytetty poistosuunnitelmaa. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu tasapoistoina käyttöomaisuuden hankintamenosta aineettomissa hyödykkeissä, rakennuksissa ja rakennelmissa sekä koneissa ja kalustossa. Menojäännöspoisto on käytössä kiinteät rakenteet ja laitteet omaisuusryhmässä.

Atk-ohjelmistot	3 vuotta
Maa- ja vesialueet	ei poistoa
Rakennukset ja rakennelmat	
Kivirakenteiset hallinto- ja laitosrakennukset	40
Puurakenteiset hallinto- ja laitosrakennukset	30
Tehdas- ja tuotantorakennukset	20
Muut rakennukset	20
Kivirakenteiset asuinrakennukset	40
Puurakenteiset asuinrakennukset	35
Vedenottamot	20
Teräsrakenteiset jätevedenpuhdistamot	20
Betonirakenteiset jätevedenpuhdistamot	30
Ylävesisäiliö	40
Kiinteät rakenteet ja laitteet	
Urheilukentät	20
Jääkiekkokaukalot	15
Leikkikentät	20
Kuntorata –ladut	20
Uimarannat	20
Tenniskentät	20
Pallokentät	20
Rakennuskaavatiet	20
Puistot	20
Kaatopaikat	20
Venevalkamat	20
Ulkoilureitit	20
Vesijohtoverkosto	35
Viemäriverkko	35
Katuvalaistusverkko	20
Viemäripumppaamot	15
Tasaussäiliö ja paineenkorotuslaitos	15
Sammutusveden ottopaikat	20
Haja-asutusalueiden viitoitus	15
Kuntamainoskyltit ja opastetaulut	10
Koneet ja kalusto	
Ajoneuvot	5 - 15
Traktori	8
Muut investoinnit	3
Atk- ja muut laitteet	3
Osakkeet ja osuudet	ei poistoa

13) Selvitys suunnitelman mukaisten poistojen ja poistonalaisten investointien vastaavuudesta

Keskimääräiset poistot ja investoinnit vuosina 2011-2015:

Suunnitelman mukaiset poistot €	7 874 239,83
Poistonalaisten investointien omahankintameno €	16 008 725,44
Poikkeama €	- 8 134 485,61
Poikkeama %	- 50,8

Olennaisena poikkeamana voidaan pitää 10 %:n tai sitä suurempaa erotusta.

Selvitys poikkeaman syistä

Investointi- ja poistotason poikkeama johtuu osin rakennusten hankintamenoa alentavista rahoitusosuuksista ja osin siitä, että tarkastelujaksoon ajoittuu poikkeuksellisen suuria investointihankkeita.

Poistosuunnitelman tarkistaminen

Kunnassa on noudatettu vuoden 1997 alusta lukien valtuuston 16.12.1996 hyväksymää poistosuunnitelmaa.

Vuoden 2013 aikana kunnanvaltuusto hyväksyy kunnalle uuden poistosuunnitelman Kirjanpitolautakunnan kuntajaoston yleisohjeen mukaiset suositukset huomioon ottaen.

Poistoeron käsittely

Poistoeroa puretaan tasasuuruksina erinä vuodesta 2011 alkaen yhdeksän vuoden aikana 21 941,84 euroa vuodessa.

2012   **2011**

15) Pysyvien vastaavien hyödykkeiden myyntivoitot ja -tappiot

Myyntivoitot toimintatuotoissa, kohdassa muut tuotot:

Ympäristölautakunta:

Maa-alueet	62 732,33	26 652,44
Kiinteistöt	0,00	30 782,15
Asunto-osakkeet	6 623,46	67 752,22
Yhteensä	69 355,79	125 186,81

Myyntitappiot toimintakuluissa, kohdassa muut kulut:

Ympäristölautakunta:

Maa-alueet	0,00	17 687,10
Asunto-osakkeet	4 857,59	26 782,02
Yhteensä	4 857,59	44 469,12

16) Muu rahoitustuotot

Yhteismäärä muihin rahoitustuottoihin sisältyvistä osingoista:

Savon Energiaholding	62 729,28	47 444,70
Suur-Savon Sähkö Oy	59 976,00	81 396,00
Muut	8 540,74	13 175,19
Yhteensä	131 246,02	142 015,89

3.6. Tasetta koskevat liitetiedot

3.6.1. Taseen vastaavia koskevat liitetiedot

21] Pysyvät vastaavat

Aineelliset hyödykkeet

	Aineettomat oikeudet	Maa-alueet	Rakennukset	Kiinteät raken- teet ja laitteet	Koneet ja kalusto	Keskeneräi- set hankinnat	Yhteensä
Poistamaton hankintameno 1.1.2012	34 816,62	1 867 982,82	15 287 125,11	2 106 807,93	402 993,26	351 711,51	20 051 437,25
Lisäykset tilikauden aikana	104 642,77	7 500,00	411 696,84	919 850,65	139 673,91	302 548,70	1 885 912,87
Rahoitusosuudet tilikauden aikana							0,00
Vähennykset tilikauden aikana		14 589,67				246 388,80	260 978,47
Suunnitelman mukaiset poistot tilikaudella	21 223,31		620 803,13	256 520,02	222 866,90		1 121 413,36
Poistamaton hankintameno 31.12.2012	118 236,08	1 860 893,15	15 078 018,82	2 770 138,56	319 800,27	407 871,41	20 554 958,29
Kertyneet suunn.mukaiset poistot 1.1.2012			9 828 690,78	5 989 032,01	4 305 811,22		20 123 534,01
Kertyneet rahoitusosuudet 1.1.2012			6 134 186,40	85 502,05	582 124,67		6 801 813,12

Sijoitukset

	Osakkeet ja osuudet				Yhteensä
	Osakkeet ty- täryhteisöt	Kuntayhtymä- osuudet	Osakkeet osak- kuus- ja muut omist.yhteisöt	Muut osakkeet ja osuudet	
Hankintameno 1.1.2012	1 024 911,89	1 219 549,36	641 426,25	536 059,85	3 421 947,35
Lisäykset					0,00
Vähennykset			99 625,28	86 108,85	185 734,13
Siirto					0,00

Kirjanpitoarvo 31.12.2012	1 024 911,89	1 219 549,36	541 800,97	449 951,00	3 236 213,22
Pysyvät vastaavat yhteensä 31.12.2012					23 791 171,51

HANKASALMEN KUNTAKONSERNI/KONSERNIYHTEISÖT**Yhdistellyt yhteisöt**

	Kotipaikka	Konsernin omistus- osuus-%	Kunnan omistus- osuus-%	Kuntakonsernin osuus Omasta pääomasta	Vieraasta pääomasta	Tilikauden voitosta/tappiosta
22)						
<u>Tytäryhteisöt</u>						
Kiint Oy Hankasalmen Haka	Hankasalmi	100,00	100,00	68 452,49	5 211 679,58	0,00
Kiint Oy Hankasalmen virastotalo	Hankasalmi	68,54	68,54	810 489,91	456 584,60	18 562,32
Kiint Oy Hankasalmen vuokratalo	Hankasalmi	98,33	98,33	69 668,68	28 968,57	3 158,98
Kiint Oy Vuokrahanaka	Hankasalmi	58,20	58,20	4 716,27	6 704,99	0,00
Kiint Oy Hankasalmen Somerinkulma	Hankasalmi	100,00	100,00	289 002,62	2 865,62	0,00
Hankasalmen Lämpö Oy	Hankasalmi	100,00	100,00	25 614,28	20 363,35	-1 086,45
23)						
<u>Kuntayhtymät</u>						
Keski-Savon Oppimiskeskuksen ky	Pieksämäki	2,44	2,44	141 459,84	18 555,43	6 627,04
Jyväskylän koulutuskuntayhtymä	Jyväskylä	1,62	1,62	1 061 302,37	357 659,58	23 929,97
Keski-Suomen sairaanhoitopiirin ky	Jyväskylä	1,93	1,93	720 063,98	2 780 816,14	-181 864,10
Keski-Suomen liitto	Jyväskylä	1,60	1,60	30 863,60	28 530,89	2 357,51
Itä-Suomen päihdehuollon ky	Tuustaipale	0,57	0,57	8 785,72	6 563,03	-733,25

Yhdistelemättömät yhteisöt

	Kotipaikka	Konsernin osuus-%	Kunnan osuus-%	Kirjanpitoarvo 31.12.2012	Kuntakonsernin Omasta pääomasta	osuus Vieraasta pääomasta	Tilikauden voitosta/tappiosta
24)							
<u>Osakkuusyhteisöt</u>							
As Oy Hankasalmen Hankamäki I	Hankasalmi	20,37	20,37	70 585,11	66 927,90	190,31	-157,23
As Oy Hankasalmen Koivulehto	Hankasalmi	28,06	28,06	95 914,21	125 086,45	65,64	59,82
As Oy Niemisjärven Päivätie II	Hankasalmi	29,25	29,25	62 229,53	62 364,85	136,69	-176,68
As Oy Hankasalmen Petäjäranta	Hankasalmi	43,94	43,94	47 001,80	43 414,44	113,51	326,68
As Oy Satohanka	Hankasalmi	20,31	20,31	88 093,97	94 678,71	86,65	563,28
As Oy Säkinmäen Kuusirinne	Hankasalmi	47,75	47,75	57 183,90	60 407,84	5 157,56	459,78
As Oy Vuokonmaa	Hankasalmi	25,19	25,19	34 310,34	37 541,61	4 396,78	7,50
Kiint Oy Kuuhanavesi	Hankasalmi	40,83	40,83	86 482,11	29 593,04	223,07	-16,72

<u>Muut osakkeet ja osuudet</u>	Kirjanpitoarvo 31.12.2012
As Oy Pellisensalmi, 109 osaketta, 2 asuinhuoneistoa	25 821,22
As Oy Riukulanrinne, 1345 osaketta, 1 asuinhuoneisto	22 621,28
As Oy Tertunpelto, 390 osaketta, 2 asuinhuoneistoa	30 264,85
As Oy Viljavaara, 5144 osaketta, 2 asuinhuoneistoa	30 402,56
Kuntarahoitus Oyj, 15600 osaketta	44 920,00
Keski-Suomen Osuuspankki, 1 osuus	67,28
Keski-Suomen Tietotekniikka Oy, 1 osake	1 681,88
Jyväseudun Ajoharjoittelurata Oy, 4 osaketta	3 363,76
Osuuskunta Metsäliitto, 200 osuutta	372,98
Sampo Oyj, 100 osaketta	3,36
Suur-Savon Sähkö Oy, 1000 osaketta 8 073,02 €, 71 osaketta 248 500,00 €	256 573,02
Metsä Board Oyj, 185 osaketta	168,19
Suomen Asiakastieto Oy, 6 osaketta	16,82
Savon Energiaholding Oy, 1894 K-osaketta, 947 A-osaketta	3 193,80
Revontuli Golf Oy, b-sarja, 5 osaketta	30 480,00
Yhteensä	€ 449 951,00

2 012   **2 011**

25) Erittely eräistä saataviin kuuluvista eristä

Pitkäaikaiset lainasaamiset tytäryhteisöiltä	552 088,65	552 088,65
Lyhytaikaiset lainasaamiset tytäryhteisöiltä	4 000,00	
Lyhytaikaiset myyntisaamiset tytäryhteisöiltä	42 868,80	46 737,78
Lyhytaikaiset myyntisaamiset osakkuusyhteisöiltä	0,00	9 008,28
Lyhytaikaiset muut saamiset kuntayhtymiltä	234 983,99	365 999,18
Yhteensä	833 941,44	973 833,89

27) Rahoitusarvopaperit

	Osakkeet ja osuudet	Sij. rahamark- kinainstru- mentteihin	Muut arvopaperit
Jälleenhankintahinta (markkina-arvo)	0,00	0,00	215 540,52
Kirjanpitoarvo 31.12.2012	0,00	0,00	215 540,52
Erotus	0,00	0,00	0,00

3.6.2. Taseen vastattavia koskevat liitetiedot**28) Oma pääoma**

Peruspääoma 1.1.	18 668 837,74	18 668 837,74
Peruspääoma 31.12.	18 668 837,74	18 668 837,74
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä 1.1.	-76 836,16	1 027 066,67
Tilikauden yli-/alijäämä	-318 202,12	-1 103 902,83
Yli-/alijäämä yhteensä 31.12.	-395 038,28	-76 836,16
Oma pääoma yhteensä	18 273 799,46	18 592 001,58

30) Pitkäaikainen vieras pääoma, velat jotka erääntyvät myöhemmin kuin viiden vuoden kuluttua

Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	1 385 000,00	1 895 000,00
Yhteensä	1 385 000,00	1 895 000,00

33) Erittely eräistä velkoihin kuuluvista eristä

Lyhytaikaiset ostovelat kuntayhtymille	927 810,53	1 011 158,68
Yhteensä	927 810,53	1 011 158,68

37) Siirtovelat

Lainojen korkojaksotukset	23 351,03	26 842,15
Lomapalkkojen, lomarahojen ja henkilösivukulujen jaksotukset	1 949 948,16	1 679 155,36
Valtionosuusennakot	159 926,01	255 163,81
Muut siirtovelat	334 677,81	218 532,74
Yhteensä	2 467 903,01	2 179 694,06

38) Huollettavien varat ja pääomat yhteensä **58 029,18** **41 576,47**

3.7. Vakuuksia ja vastuusitoumuksia koskevat liitetiedot

45) Kunnan antamat vastuusitoumukset sen kanssa samaan konserniin kuuluvien yhteisöjen puolesta

Takaukset	Alkuperäinen pääoma	2012	2011
KOy Hankasalmen Haka/Nordea	504 563,78	54 030,29	90 072,97
KOy Hankasalmen Haka/Nordea	547 348,75	58 636,74	97 733,70
KOy Hankasalmen Haka/Nordea	1 602 481,00	774 531,45	881 363,65
KOy Hankasalmen Haka/Nordea	780 500,00	442 281,25	491 375,00
KOy Hankasalmen Haka/Nordea	632 000,00	355 500,00	395 000,00
KOy Hankasalmen Haka/Nordea	527 500,00	296 718,75	329 687,50
KOy Hankasalmen Haka/Pohjola	329 816,52	131 926,60	174 802,75
KOy Hankasalmen virastotalo/Nordea	800 000,00	615 384,53	656 410,19
Yhteensä	5 724 210,05	2 729 009,61	3 116 445,76

46) Muut kunnan antamat vastuusitoumukset

Takaukset	Alkuperäinen pääoma		
Hankasalmen			
Vanhaintukiyhdistys/Sampo	142 500,00	0,00	10 000,00
Hepohiekan vesiosuuskunta/Nordea	400 000,00	128 620,67	236 206,89
Korvenkylän vesiosuuskunta/K-S Op, Nj.	30 273,83	6 054,77	8 073,03
Kärkkäälän vesiosuuskunta/Nordea	476 000,00	19 818,05	31 818,05
Kärkkäälän vesiosuuskunta/Nordea	47 564,00	23 774,00	27 434,00
Kärkkäälän vesiosuuskunta/Nordea	55 730,91	6 354,18	11 503,18
Kärkkäälän vesiosuuskunta/Nordea	830 000,00	106 183,61	234 335,38
Nujulan vesiosuuskunta/K-S Op	127 000,00	100 000,00	
Nälkämäen vesiosuuskunta/Pohjola	168 187,93	46 395,91	57 995,15
Nälkämäen vesiosuuskunta/Pohjola	35 000,00	15 807,00	18 065,00
Ristimäen vesiosuuskunta/Nordea	412 000,00	412 000,00	412 000,00
Ristimäen vesiosuuskunta/Nordea	500 000,00	500 000,00	500 000,00
Sauvoniemen vesiosuuskunta/Nordea	300 000,00	238 965,51	259 655,17
Säkinmäen vesiosuuskunta/Pohjola	1 000 000,00	230 260,51	264 734,51
Venekosken vesiosuuskunta/Pohjola	450 000,00	60 045,86	91 481,91
Yhteensä	4 974 256,67	1 894 280,07	2 163 302,27
Vastuusitoumukset yhteensä	10 698 466,72	4 623 289,68	5 279 748,03

Kunnanvaltuuston päätökset annettavista takauksista
(lainoja ei ole nostettu):

Kvalt. 16.06.2003, Hankasalmen Lämpö Oy 1 600 000,00 €

Kvalt. 13.12.2010, Ristimäen vesiosuuskunta 1 412 000,00 €,
josta annettu takaukset yht. 912 000,00 €

46) Vastuu Kuntien takauskeskuksen takausvastuista

Kunnan osuus takauskeskuksen takausvastuista 31.12.	20 512 456,05	18 103 601,73
Kunnan osuus takauskeskuksen kattamattomista takausvastuista 31.12.	0,00	0,00

Kunnan mahdollista vastuuta kattava osuus takauskeskuksen rahastosta 31.12.	14 491,41	13 402,58
---	-----------	-----------

	2012	2011
--	------	------

47) Muut taloudelliset vastuut

Kunnan kirjanpidon ulkopuolella olevat säästö- ym.tilit (mm. koulujen luokkaretket, leirikoulut, stipendit ym.)

	65 674,89	65 284,61
--	------------------	------------------

3.8. Henkilöstöä koskevat liitetiedot**48) Henkilöstön lukumäärä vastuualueittain**

Vastuualue	Vakinaiset	Sij/määräaik.	Työllistetyt	Yhteensä	Muutos edell. vuoteen
Kunnanhallitus	71	12	2	85	-4
<i>Sosiaalitoimi</i>	68	19	6	93	-56
<i>Terveystoimi</i>	27	10	3	40	-11
Perusturvalautakunta yht.	95	29	9	133	-67
Sivistyslautakunta	105	32	9	146	35
Ympäristölautakunta	62	10	4	76	26
Yhteensä	333	83	24	440	-10
Muutos edelliseen vuoteen	-2	-6	-2	-10	-10

	2012	2011
--	------	------

49) Tilikauden palkat, palkkiot eläkekulut ja muut henkilösivukulut

Mukana investointeihin sisältyvät em. kulut

Palkat ja palkkiot	14 019 527,65	13 144 580,47
Henkilösivukulut:		
Eläkekulut	3 532 094,93	3 389 261,44
Muut henkilösivukulut	873 082,30	834 223,47
Henkilösivukulut yhteensä	4 405 177,23	4 223 484,91
Henkilöstökulut yhteensä	18 424 704,88	17 368 065,38

3.9. Konsernitilinpäätöksen laatimisperusteet

Konsernitilinpäätökseen sisältyy kunnan lisäksi

- tytäryhtiöt eli yhtiöt, joista kunta omistaa tilikauden lopussa yli 50 % osakekannasta

- kuntayhtymät, joihin kunta kuuluu

Keski-Savon Oppimiskeskuksen kuntayhtymästä yhdistelty kuntayhtymän oma tilinpäätös, koska se ei tee konsernituloslaskelmaa eikä -rahoituslaskelmaa.

Kuntayhtymä ei ole tehnyt tilinpäätöstä vuodelta 2012. Tarkoitus on, että kuntayhtymä purkautuu vuoden 2013 aikana. Kun toiminta lopetetaan, tilikauden pituus voi olla enintään 18 kuukautta. Kuntayhtymän hallituksen päätös 12.11.2012.

Konsernitilinpäätökseen on viety vuoden 2011 tilinpäätöksen luvut.

Jätetty yhdistelemättä:

- osakkuusyhteisöt

Kuntayhtymien tilinpäätökset on yhdistetty konsernitilinpäätökseen riviltä peruspääomaosuuden suhteessa.

Konsernitase on laadittu nimellis- eli pariarvomenetelmää käyttäen. Vähemmistöosuus on erotettu kustakin oman pääoman erästä erikseen.

Konsernin sisäiset saamiset ja velat on eliminoitu.

Konsernitilinpäätöksen yhdistelyvaiheessa on oikaistu tytäryhtiöiden aineellisten hyödykkeiden kirjanpitoarvot vastaamaan suunnitelmapoistojen mukaan tehtyjä arvoja.

Tilikaudelle kohdistuva poistovajaus on oikaistu tilikauden suunnitelman mukaisista poistoista ja edellisten tilikausien kertynyt poistovajaus Edellisten tilikausien ylijäämästä (alijäämästä).

Kaikilla konserniin kuuluvilla yhteisöillä on sama tilikausi.

3.9.1. Tuloslaskelman liitetiedot

8) Toimintatuotot tehtäväalueittain (1 000 €)	2012	2011
Yleishallinto	4 573	4 188
Sosiaali- ja terveystoimet	8 751	8 629
Opetus- ja kulttuuripalvelut	1 403	2 721
Yhdyskuntapalvelut	3 106	2 989
Yhteensä	17 833	18 527

10) Valtionosuudet

Jyväskylän koulutuskuntayhtymä	1 627	
--------------------------------	--------------	--

3.9.2. Tasetta koskevat liitetiedot**3.9.2.1. Taseen vastaavia koskevat liitetiedot****25) Kunnan saamiset konserniyhteisöiltä:**

Pitkäaikaiset lainasaamiset tytäryhteisöiltä	552	552
Lyhytaikaiset myyntisaamiset tytäryhteisöiltä	43	47
Lyhytaikaiset lainasaamiset tytäryhteisöiltä	4	
Lyhytaikaiset muut saamiset kuntayhtymiltä	5	7
Yhteensä	604	606

3.9.2.2. Taseen vastattavia koskevat liitetiedot**28) Oma pääoma**

Peruspääoma 1.1.	18 669	18 669
Peruspääoma 31.12.	18 669	18 669
Arvonkorotusrahaso 1.1.	48	48
Muutos	0	0
Arvonkorotusrahaso 31.12.	48	48
Muut omat rahastot 1.1.	541	480
Muutos	96	61
Muut omat rahastot 31.12.	637	541
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä 1.1.	-1 859	-576
Muutos	-2	-4
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä 31.12.	-1 861	-580
Tilikauden yli-/alijäämä 1.1.		
Muutos		
Tilikauden yli-/alijäämä 31.12.	-561	-1 279
Yhteensä	16 932	17 399

30) Pitkäaikainen viera pääoma, velat jotka erääntyvät myöhemmin kuin viiden vuoden kuluttua

	5 113	5 838
--	--------------	--------------

33) Kunnan velat konserniyhteisöille

Lyhytaikaiset ostovelat tytäryhteisöille	0	0
Lyhytaikaiset ostovelat kuntayhtymille	18	19
Yhteensä	18	19

3.9.2.3. Vakuuksia ja vastuusitoumuksia koskevat liitetiedot

45) Annetut vastuusitoumukset 31.12.	4 259	4 667
---	--------------	--------------

4. LASKENNALLISESTI ERIYTETYN VESIHUOLTOLAITOKSEN TILINPÄÄTÖSLASKELMAT

LASKENNALLISESTI ERIYTETYN LIIKETOIMINNAN TULOSLASKELMA

	2012	2011
Liikevaihto	716 687,20	549 318,22
Valmiiden ja keskeneräisten tuotteiden varastojen lisäys (+) tai vähennys (-)		
Valmistus omaan käyttöön		
Liiketoiminnan muut tuotot	1 800,68	5,96
Materiaalit ja palvelut		
Aineet, tarvikkeet ja tavarat		
Ostot tilikauden aikana	-170 960,21	-114 220,16
Varastojen lisäys(+) tai vähennys (-)		
Palvelujen ostot	-157 770,60	-94 076,79
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	-93 547,27	-95 279,42
Henkilösivukulut		
Eläkekulut	-35 596,10	-32 577,07
Muut henkilösivukulut	-5 906,62	-6 274,47
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-258 488,30	-154 844,48
Liiketoiminnan muut kulut	-12 598,86	-5 628,51
Liikeylijäämä (-) alijäämä)	-16 380,08	46 423,28
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korvaus jäännöspääomasta	-77 422,39	-147 472,45
Ylijäämä (alijäämä) ennen varauksia	-93 802,47	-101 049,17
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	3 357,89	3 357,89
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-90 444,58	-97 691,28

LASKENNALLISESTI ERIYTETYN LIIKETOIMINNAN TASELASKELMA

	2012	2011
VASTAAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT	5 580 251,95	5 278 739,71
Aineelliset hyödykkeet	5 580 251,95	5 278 739,71
Rakennukset	3 918 558,37	4 082 751,87
Kiinteät rakenteet ja laitteet	1 638 434,88	1 118 572,43
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	23 258,70	77 415,41
 VAIHTUVAT VASTAAVAT	 48 992,72	 262 512,51
Saamiset	48 992,72	262 512,51
Lyhytaikaiset saamiset		
Myyntisaamiset	48 992,72	262 512,51
	5 629 244,67	5 541 252,22
 VASTATTAVAA		
OMA PÄÄOMA	2 250 535,26	1 837 868,38
Jäännöspääoma	2 340 979,84	1 935 559,66
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-90 444,58	-97 691,28
 POISTOERO JA VAPAAEHTOISET		
VARAUKSET	48 992,72	52 350,61
Poistoero	48 992,72	52 350,61
 VIERAS PÄÄOMA	 3 329 716,69	 3 651 033,23
Pitkäaikainen	2 956 822,49	3 293 748,48
Lainat kotimaisilta talletuspankeilta	2 625 000,00	2 975 000,00
Liittymismaksuvelat	331 822,49	318 748,48
Lyhytaikainen	372 894,20	357 284,75
Lainat kotimaisilta talletuspankeilta	350 000,00	350 000,00
Ostovelat	22 894,20	7 284,75
	5 629 244,67	5 541 252,22

5. TILINPÄÄTÖKSEN ALLEKIRJOITUKSET JA TILINPÄÄTÖSMERKINTÄ

Hankasalmella 2. päivänä huhtikuuta 2013

Anja Kauppinen
kunnanhallituksen puheenjohtaja

Matti Mäkinen
kunnanjohtaja

Tuomo Silvast
kunnanhallituksen I varapj.

Markku Manninen
kunnanhallituksen II varapj

Mervi Hyvönen
kunnanhallituksen jäsen

Kari Häkkinen
kunnanhallituksen jäsen

Minna Pynnönen
kunnanhallituksen jäsen

Esko Pöyhönen
kunnanhallituksen jäsen

Jaana Suhonen
kunnanhallituksen jäsen

Irina Vammelvirta-Vehviläinen
kunnanhallituksen jäsen

Olemme antaneet suorittamastamme tilintarkastuksesta tänään kertomuksen.
Hankasalmella ^{24/5} 2013

BDO Audiator Oy
JHTT-yhteisö

Erkkä Ollila
JHTT-tilintarkastaja

6. KUVAUS KIRJANPITOJÄRJESTELMÄSTÄ JA KIRJANPIDOSSA KÄYTETYISTÄ KIRJOISTA

Vuoden 2011 alussa on otettu käyttöön taloushallinnon SAP ECC-toiminnanohjausjärjestelmä.

Hankasalmen kunta on omana yrityksenään Jyväskylän kaupungin Talouskeskus Liikelaitoksessa Jyväskylän palvelimilla.

Käytössä olevat SAP-sovellukset:

- kirjanpito
- myyntireskontra ja yleislaskutus
- ostoreskontra
- käyttöomaisuuskirjanpito
- BI-raportointi

Käytössä olevat Pegasos sovellukset:

- palkkalaskenta
- myyntireskontra

Muut sovellukset:

- maksuliikenneohjelmisto BasWare
- Basware IP sähköinen ostolaskujen käsittely
- päivähoitolaskutus, Pro Consona
- vanhustenhuollon laskutus, Pro Consona
- sosiaalityö, Pro Consona
- terveystoimi, potilastietojärjestelmä Effica
- jätehuollon valvontaohjelmisto, Logica Suomi DL-Systems Oy
- rakennusvalvontaohjelmisto, Logica Suomi DL-Systems Oy
- kansalais- ja työväenopistojen opetushallinto-ohjelmisto VerkkoHelleWi, Mäntsälän Atk-palvelu Oy
- vesi- ja jätevesilaskutus, Logica Suomi Oy
- konsernitilinpäätöksen laatimista varten on Aditro Financials Oy:n Personec Konserni-ohjelma
- lomituserkko
- työvuorosunnittelu- ja laskentajärjestelmä, MD-Titania
- väestörekisteri KuntaNet

Kirjanpidossa käytetyt kirjat:

- päiväkirja
- pääkirja

- palkkakortisto
- tilinpäätös ja toimintakertomus liitetietoineen

Tositelajit:

Tos.laji	Nimi
AA	Käyttöomaisuuskirjanpito
AF	Poistokirjaukset
AZ	Investointien purku
H1	Tiliote Nordea
H2	Tiliote Hannulan Osuuspankki
H3	Tiliote Keski-Suomen Osuuspankki
H4	Tiliote Keski-Suomen Osuuspankki
H5	Tiliote Danske Bank
DV	Myyntisuor. (autom.)
DZ	Myyntisuor. (man)
KR	Toim. – lasku Basware
KS	Sisäiset maksut
KZ	Toimittajat – maksu
PA	Palkkaliittymä
PE	Peruutustosite
RS	Sis.sopimuslask.
SA	Muistiotositteet
SL	Sopimusl. muistio